

CAPITOLUL XX

PESERCUȚIA

E dureros, dar trebuie să arătăm că Ortodoxia românească a continuat colaborarea cu stăpânirea fără de Dumnezeu, participând activ la persecuția declanșată împotriva Bisericii Române Unite. Așa cum a vizitat patriarhul Justinian Marina pe episcopii uniți la Dragoslavele, la întemnițării de la Mănăstirea Neamț a fost trimis de oficialități vicarul patriarhal *Teoctist Arăpaș*, actualul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, **"însoțit de agenți ai securității, bine îmbrăcat și mirosind a parfum și a pudră"**. S-a prezentat ca inspector al mănăstirilor din zonă și trimis al patriarhului, pentru a le oferi libertatea în schimbul trecerii la Ortodoxie. În acest sens a purtat discuții cu preoții deținuți. Tot la Neamț a fost trimis un protopop ortodox din Bârlad, părintele Baltazar. Acesta a stat în mănăstire cinci zile, iar la plecare le-a spus cu *"simpatie și admirație"*:

"M-am rugat mai mult în aceste cinci zile decât am făcut-o douăzeci de ani fiind preot. Voi, preoții credincioși, reprezentați speranța spirituală și tăria morală a poporului român. Dumnezeu vă va pedepsi dacă vă veți renege credința convertindu-vă la Ortodoxie".²⁶²⁾

La 27 februarie 1949, atât episcopii de la Dragoslavele, cât și preoții de la Mănăstirea Neamț au fost mutați la Mănăstirea Căldărușani, în apropiere de București, transformată în lagăr. Înconjurată cu un gard de sârmă ghimpată, i se instituiseră și o pază permanentă de 50 de ostași, sub comanda unui ofițer. Iarna a fost foarte grea, iar lipsa de lemne și înfometarea i-a făcut să sufere mult. Însă moralul prizonierilor n-a scăzut cu nimic. Dimpotrivă. O dovadă: **"În 25 august 1949 au fost arestați cinci preoți din Lugoj. Când a auzit episcopul Ioan Bălan la Căldărușani le-a adus celorlalți preoți la cunoștință: «Încă cinci decorați din dieceza de Lugoj»"**.²⁶³⁾

În fața persecuției, Biserica Catolică fiind o instituție divină care-și durează viața *"sub specie aeternitatis"*, pentru a se asigura neștirbită continuitatea Bisericii Române Unite, au fost numiți și consacrați în clandestinitate episcopi tineri, câte unul pentru fiecare eparhie, inclusiv vicariatul Vechiului Regat, cu reședința la București. Astfel au fost numiți și hirotoniți șase noi episcopi dintre cei mai distinși preoți cu studii superioare, auxiliari, dar formal titulari la numele unor vechi episcopi dispărute, păstrate nominal în catalogul pontifical.

1. Pentru Arhidieceza de Alba Iulia și Făgăraș, cu reședința la Blaj, dr. Alexandru Todea, protopop la Reghin, în anul 1950;

2. Pentru dieceza de Cluj-Gherla, dr. Ioan Chertes, canonic, provicar general episcopesc și profesor de Teologie, în 1949;

3. Pentru dieceza de Oradea, dr. Iuliu Hirțea, canonic, în 1949;

4. Pentru dieceza de Lugoj, Ioan Ploscaru, canonic, în 1948;

5. Pentru dieceza Maramureșului, cu reședința la Baia Mare, dr. Ioan Dragomir, protopop districtual în Satu Mare, în 1950;

6. Pentru Vicariatul arhidiecezan al Vechiului Regat, cu reședința în București, Dr. Tit Liviu Chinezu, fost rector al Academiei de teologie din Blaj și protopop districtual al Bucureștilor.

"Din fericire pentru țara noastră, pentru Biserica noastră și pentru întreaga Biserică Catolică, nici din garda întâi, nici din garda a doua nu s-a găsit nici un (episcop) trădător".²⁶⁴⁾

La 24 mai 1950, episcopii și preoții întemnițați la Căldărușani au fost încărcăți în două dube și transferați la penitenciarul din Sighetu Marmăției. Înainte cu un an, la 10 mai 1949, fuseseră ridicați din lagărul de la Căldărușani episcopii Ioan Suciu și Vasile Aftenie și transferați la Ministerul de Interne unde au fost anchetați în beciurile ministerului sub o indescriptibilă teroare, pentru învinuirea imaginată și gratuită de a fi ajutat pe partizanii anticomuniști din munți și pentru legăturile cu tineretul catolic. În urma torturilor la care au fost supuși, episcopul Vasile Aftenie, transferat la închisoarea Văcărești, a încetat din viață la 10 mai 1950. Pr. Alexandru Rațiu susține că a aflat mai târziu **"că a fost împușcat de un ofițer de securitate"**.²⁶⁵⁾ Episcopul Ioan Suciu a fost transferat și el, în septembrie 1950, la penitenciarul din Sighetu Marmăției.

La Sighet, în vara anului 1950, autoritățile au încercat să formeze o Biserică Catolică națională, fără papa, putând fi pomenit doar în taină sau în secret, care să poată fi controlată de comuniști. În

acest scop a fost chemat episcopul Iuliu Hossu la securistul șef al închisorii, care i-a făcut propunerea să înființeze această Biserică națională. Episcopul, refuzând să accepte o discuție în acest sens fără aprobarea papei, teroarea asupra celor internați la Sighetu Marmației s-a întetit. Datorită regimului extrem de greu și corvezilor umilitoare la care erau supuși, au încetat din viață episcopii: Valeriu Traian Frențiu la 11 iulie 1952, Ioan Suciuc la 27 iunie 1953 și Tit Liviu Chinezu la 15 ianuarie 1955.

Nu mult după moartea episcopului Tit Liviu Chinezu, în cursul lunii ianuarie 1955, în al 7-lea an al privațiunii lor de libertate fără a fi judecați, au fost scoși din penitenciarul de la Sighetu Marmației episcopii supraviețuitori din prima generație (din prima gardă), Iuliu Hossu de la Cluj-Gherla, Ioan Bălan al Lugojului și Alexandru Rusu al Maramureșului și duși la București pentru a fi primiți de președintele dr. Petru Groza. Înainte de primirea la președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale, au fost internați toți trei la spitalul "Gerota" din București pentru refacere, îndeosebi pentru remedierea danturilor distruse. Cu ocazia vizitei la Prezidiu, președintele dr. Petru Groza i-a oferit episcopului dr. Iuliu Hossu Mitropolia ortodoxă a Moldovei, cu reședința la Iași, la care episcopul a răspuns:

"Nu pot fi făcut mitropolit de Iași pentru că acolo este mitropolie ortodoxă, iar eu sunt greco-catolic"...

- "Nu are nici o importanță, a replicat președintele, aranjăm noi chestiunea, numai Dvs. să fiți de acord".

- "Nici prin gând nu mi-a venit să trec la Biserica Ortodoxă, așa m-a păzit Dumnezeu, încât nici ca ispită nu mi-a trecut prin gând apostazia", mărturisea ulterior episcopul.

Începând cu luna mai 1955, cei trei episcopi au fost așezați la Mănăstirea Curtea de Argeș, în fostul palat regal, fiecăruia repartizându-i-se câte o cameră mică din fostele locuințe ale servitorilor regali. Aici li s-a îngăduit un regim de semi-libertate, cu domiciliul obligatoriu pentru a nu părăsi localitatea, dar cu dreptul de a ieși în oraș și a primi vizite.

Datorită mai multor memorii redactate la Curtea de Argeș, trimise Stăpânirii, dar și difuzate printre preoți și unele trimise și peste frontiere, episcopii au fost transferați, toți trei la Mănăstirea de Maici Ciorogârla, de lângă București. Aici se găseau toți trei, când la 12 august 1956, doi preoți uniți, Vasile Chindriș, fondatorul și editorul, din 1939, a revistei clujene "Viața Creștină" și Izidor Ghiurco pentru a dovedi autorităților de stat inexactitatea informațiilor date de Biserica Ortodoxă care susținea că Biserica Română Unită, după desființarea oficială, nu mai există, au oficiat o Sf. Liturghie în strada Universității din Cluj, în aer liber, în fața bisericii "Piaristilor" (sau a Universității), la care au asistat câteva mii de credincioși. Inițial au încercat să liturghisească în biserică, pe baza dreptului acordat de Sfântul Scaun, în virtutea căruia, începând din 20 mai 1932 - drept nerevocat de Sfântul Scaun până la trecerea în afara legii a Bisericii Române Unite -, în biserică "Piaristilor" greco-catolicii celebrau în fiecare duminică și sărbătoare câte o Sf. Liturghie, alternativ cu romano-catolicii. Acum nu li s-a îngăduit intrarea în biserică, ci dimpotrivă, li s-a înțuiat ușa, așa că au improvisat o masă de altar și au liturghisit în stradă, în fața bisericii. Din mulțimea de credincioși sosiți spontan la fața locului, foarte mulți s-au mărturisit și împărtășit. Urmarea acestei manifestări de credință, precum și difuzării printre preoții și credincioșii Bisericii Române Unite a memoriilor înaintate Stăpânirii, prin care s-a cerut libertatea Bisericii, cei trei episcopi au fost mutați de la Ciorogârla, dispersați și fixați cu domiciliul obligatoriu, numai câte unul la o mănăstire: Iuliu Hossu a fost readus la Mănăstirea Căldărușani, localitatea Moara Săracă, județul Ilfov, Alexandru Rusu la Mănăstirea Cocoș, județul Tulcea, iar Ioan Bălan a rămas la Ciorogârla, aproape de București. Acesta din urmă, la 4 august 1959, a încetat din viață, iar Alexandru Rusu a fost ridicat de la Mănăstirea Cocoș, trimis în judecată și condamnat de Tribunalul militar din Cluj la 25 ani de închisoare pentru "agitație contra statului" și întemnițat la penitenciarul Gherla, unde a încetat din viață la 9 mai 1963. Episcopul Iuliu Hossu a rămas cu "domiciliu obligatoriu", D.O., la Căldărușani, până la 20 aprilie 1968, Sâmbăta Mare, când autoritățile i-au comunicat că i-au ridicat restricția "D.O." (domiciliu obligatoriu). Dar nu i s-a respectat dorința de a i se îngădui să se întoarcă la Cluj, unde a avut domiciliul înainte de 1948 când a fost arestat. Noul buletin de identitate ce i s-a adus a fost tot cu domiciliul la Mănăstirea Căldărușani - Moara Săracă, dar fără mențiunea "D.O.". A încetat din viață la spitalul "Colentina" din București, la 28 mai 1970, după ce, la 28 aprilie 1969, a fost numit de către Papa Paul VI Cardinal "in pectore", numire păstrată în secret, dar dezvăluită de același papă în consistoriul papal din 5 martie 1973. Odată cu el a fost ridicat între purpurații Bisericii Catolice episcopul ceh Trahta.

După 1948, o bună parte din clerul Bisericii Române Unite, precum și mulți credincioși care au refuzat trecerea la Ortodoxie au fost arestați, trimiși în judecată și condamnați, pentru învinuiri mai mult imaginare, de către tribunalele militare din Transilvania, la ani grei de închisoare. Alții au fost ridicați de la casele lor, duși în lagăre de muncă și ținuți acolo cu anii. Au fost întemnițați în cele mai grele închisori comuniste ale vremii, la Gherla, Sighetu Marmăției, Aiud, Pitești, Jilava, Râmnicu Sărat, Galați, Suceava, la Canalul Dunăre - Marea Neagră, o lucrare deschisă la recomandarea lui I.V. Stalin, cu scopul de a-i extermina pe toți cei ce erau oponenți sau rivali ai regimului. Lagărele de muncă silnică de-a lungul Dunării, șantierele de la Salcia, Grădini, Periprava, Grinzi, minele de plumb de la Baia Mare, multe din mănăstirile Bisericii Ortodoxe Române transformate în pușcării și o serie de localități din Bărăgan au devenit adevărate gulaguri în care cei mai mulți și-au găsit sfârșitul.

Cu toată teroarea și torturile utilizate împotriva preoțimeii și credincioșilor români uniți (greco-catolici), toate locurile de detenție și muncă forțată au fost transformate în locuri de reculegere și rugăciune, unde toți erau o inimă și un cuget și unde rugăciunea era hrana cea mai plăcută și singura din belșug. În unele puncte de detenție s-au ținut, în preajma marilor sărbători, firește în secret, exerciții spirituale la sfârșitul cărora toți se mărturiseau și împărtășeau. În închisori și în lagăre s-au făcut multe convertiri la catolicism, datorită pildei vii date de ierarhii și preoții Bisericii Române Unite. Pot fi dați ca exemple profesorii universitari D. Caracostea și V. Papilian, care au îmbrățișat religia greco-catolică; la fel și omul politic și de știință Gheorghe I. Brătianu, unul dintre marii istorici ai neamului românesc, a fost mărturisit și împăcat cu Dumnezeu în penitenciarul de la Sighet printr-un episcop greco-catolic (Alexandru Todea).

Atât de puternică a ajuns persecuția încât era de-ajuns un simplu denunț, chiar anonim, că un preot greco-catolic a servit în ascuns o Liturghie sau că un credincios ar fi asistat la o asemenea liturghisire că era imediat ridicat și întemnițat. Din păcate, între astfel de "informatori" s-au găsit și frați preoți ortodocși care au reclamat pe preoții greco-catolici, după ce i-au scos din biserici și casele parohiale și, deși erau retrași în locuințele proprii (dacă le aveau) sau în case închiriate, că au slujit o Sf. Liturghie clandestin sau un botez, fiind pricina directă a arestării lor, a condamnării sau poate chiar a dispariției lor.

Pentru cei care n-au îmbrățișat Ortodoxia în 1948 și au reușit să rămână în libertate a fost atât de greu să ocupe un serviciu, un loc de muncă, oricare ar fi fost acela, neasumându-și nimeni răspunderea pentru angajarea lor, atât a fost de puternică teroarea. Cu trecerea timpului au reușit unii dintre ei să se angajeze în servicii cu totul străine de menirea lor. Așa au ajuns preoți șoferi, macaragii, încărcători-descărcători, manipulanți de mărfuri și materiale, muncitori necalificați în fabrici, cu deosebire la munci grele, ca în fabricile de cărămizi. Unii au rămas la țară membri ai ceapeurilor în care au intrat cu pământul lor propriu sau al soțiilor.

În 1964, datorită unor influențe externe, îndeosebi presiunilor venite din Occident, odată cu eliberarea tuturor deținuților politici au fost eliberați și episcopii și preoții greco-catolici, dar extrem de greu s-au putut plasa într-un serviciu oarecare. Pentru a-și câștiga existența, unii au fost nevoiți a recurge și a accepta servicii umiltoare. Așa, spre exemplu, preotul călugăr al Ordinului Sf. Vasile cel Mare, Iosif Bal, doctor de Roma, fost paroh al parohiei Cluj II "Bob", a fost încadrat într-o echipă a salubrității de măturători de stradă, componenții ei fiind aproape toți țigani. În locul lui în parohie a fost așezat unul dintre cei 36 sinodali de la Liceul "G. Barițiu" care, ajuns în oraș, primul lucru ce l-a făcut a divorțat de soție, pe care a lăsat-o cu copiii, iar el, n-a trecut mult timp și a părăsit preoția. Foarte puțini preoți au reușit să fie promovați funcționari. De la un timp au fost primiți în gestiuni prin depozite de materiale sau de mărfuri, mai ales acolo unde au fost înlăturați foștii gestionari pentru lipsuri și delapidări. Peste tot, în serviciile pe unde au trecut, preoții greco-catolici au imprimat cinstea și respectul față de funcțiunile și bunurile ce li s-au încredințat, contându-se pe ei ca pe oameni vrednici și de mare nădejde.

Interese materiale, o tradiție bizantină rău înțeleasă și îndeosebi oportunismul și lipsa de orice scrupul, au determinat ierahia Bisericii Ortodoxe și, prin ea, preoțimea, să dovedească o prea mare loialitate regimului celor fără de Dumnezeu. **"Faptul că preoții ortodocși au fost loiali regimurilor comuniste, rămâne o certitudine. Invocarea unor pretense persecuții nu are suport serios real, nici moral, nici material, ei au format o castă întru totul privilegiată, făcând parte din burghezia de vârf a comunismului".**²⁶⁶⁾ Datorită înhămării fără rezerve la carul comunismului au fost răsplătiți

din plin: **"Nu cred că ar fi existat un singur preot sărac în timpul dictaturii. Cu discreție și cucernicie ei au practicat întregul sistem de acumulare a veniturilor, specific epocii. Nu e un secret pentru nimeni că există preoți indecent de bogați, bogăție pe care e puțin probabil să o poată justifica cu un venit licit. Proprietatea spirituală se pare că nu a ținut același ritm".**²⁶⁷⁾

În familiile preoților greco-catolici, fie că au fost arestați, fie că nu, persecuția s-a extins și asupra soțiilor și copiilor acestora. Soțiile lor au fost scoase din servicii, îndeosebi din învățământ, majoritatea preoteselor, mai ales la sate, erau învățătoare. Așadar, familiile preoților greco-catolici au fost urmărite până în pânzele albe. Ele au fost angajate foarte cu greu, în munci necalificate, iar copiii lor erau persecutați și alungați din școli. În același timp, soțiile preoților ortodocși au rămas în funcțiunile pentru care s-au pregătit, învățătoare, profesoare, ingineri agronomi la ceapeauri ș.a...

La trecerea la Ortodoxie în 1948 li s-a cerut preoților *"reveniți"* să slujească în biserici cum au slujit mai înainte, fără a schimba ceva din lexicul liturgic greco-catolic, cu excepția pomenirii papei și a episcopului unit, acesta din urmă trebuind să fie înlocuit în pomelnic cu episcopul ortodox al locului. Nu după mult timp s-a trecut la înlocuirea lexicului liturgic și introducerea celui ortodox. Cărțile liturgice greco-catolice au fost retrase, preoții fiind obligați a le preda la protopopiate, în schimbul celor ortodoxe. S-au dat dispoziții pentru scoaterea din uz a tuturor devoțiunilor cu caracter catolic; de ex.: Rugăciunea Rozarului, Cultul Sfântului Anton de Padua, al Sfintei Tereza de Lisieux, Binecuvântarea Euharistică etc. Steagurile Societății Mariane, al AGRU-ului și icoanele sfinților catolici, crucile cu *"corpus"* și statuetele de orice fel au fost scoase din biserici, provocând în multe părți nemulțumiri între credincioși și chiar între preoții *"reveniți"*. Dar teroarea a fost atât de puternică, încât intervenind autoritar ierarhii și protopopii, lucrurile au fost repede puse la punct. Aceste structuri ale Bisericii Ortodoxe, castă de privilegiați ai regimului, au constituit grupul de activiști ai partidului comunist în Biserică, *"cureaua de transmisie"* a celor mai năstrușnice porunci ale Puterii de Stat, prin care se dădeau preoțimii dispoziții să participe cu credincioșii la toate campaniile de comunizare iscodite de partid. Așa s-a produs colectivizarea agriculturii, campaniile diferitelor munci agricole organizate în duminici și sărbători în timpul serviciilor divine, participări la ședințe și mitinguri ș.a., bisericile rămânând goale, cercetate abia de câțiva bătrâni, mai ales femei.

Împuțerniciții Departamentului Cultelor, la început regionali iar din 1968 județeni, majoritatea proveniți dintre foștii ofițeri de Securitate, au fost adevărații stăpâni în Biserica Ortodoxă. Ei acordau sau recomandau recunoașterea personalului clerical, a preoților, protopopilor și a tuturor structurilor eparhiale: secretar, inspector eparhial, consilieri, vicar, până la cel mai mic funcționar de la centrul eparhial sau de la protopopiate, ca și a cadrelor didactice și duhovnicești de la seminariile și institutele teologice de grad universitar. Oricâți candidați ar fi fost la o parohie, la un protopopiat sau la orice funcție din Biserică și oricare le-ar fi fost meritele pastorale, decizia o lua împuțernicitul Departamentului Cultelor și desemna *"omul potrivit"* pentru orice funcție. Acest sistem a dat naștere la o imensă corupție, la care ierarhia Bisericii Ortodoxe s-a pretat fără nici o opoziție. Nu e mirare că structurile bisericesti, rezultate dintr-un asemenea sistem de numire a cadrelor numai dintre cei *"verificați"* de Puterea politică, au ajuns să fie considerate de către propriii lor fii sufletești cadre ale Securității, cu grade de ofițeri ascunse pe sub sutane. La asemenea oameni nu s-a putut găsi înțelegere sau dreptate. Protopopul Gavril Mociran din Baia Mare, element de încredere al regimului comunist, în 1988 **"semnează cu mult zel informația privind «mișcarea cultelor neoprotestante și a grupărilor anarhice»... greco-catolicii fiind socotiți «grupări anarhice»".**²⁶⁸⁾ Așadar, uniții prezentau pentru protopopul din Baia Mare un mare pericol, de aceea informează Puterea politică să ia măsurile de apărare. Aceasta a fost comportarea Ortodoxiei românești tot timpul față de Biserica Română Unită, cazul "zelosului" protopop Mociran fiind citat numai ca exemplificare.

Deși înainte de ilegalizare Biserica Română Unită mai spera că Ortodoxia nu se va preta să facă jocul comunismului ateu, totuși ea s-a pregătit pentru a înfrunta atât ilegalizarea, cât și persecuția, până în cele mai mici amănunte. În toamna anului 1948, în fața primejdiei iminente ce o amenința, la cererea Nunțiatului Apostolic s-au constituit ternare de conducere a eparhiilor, formații de conducere din câte trei persoane, pentru cazuri de forță majoră, *când chiriarul deținător al purterii ordinare ar fi împiedicat să-și exercite jurisdicția episcopală sau ar lipsi mult timp din eparhie*. De regulă ternarele se compuneau din:

- vicarul general episcopal;

- provicarul general episcopal I;
- provicarul general episcopal II.

În cazul în care deținătorul puterii juridiciale era arestat sau privat de libertate în orice fel, jurisdicția trecea la următoarea persoană din ternar. Au fost cazuri în care membrii ternarului au fost arestați cu toții, sau unii dintre ei au decedat; atunci erau cooptați membri noi. Situația aceasta a durat până în anul 1964, când au fost eliberați din închisori episcopii din garda a II-a. Aceștia au preluat destinele eparhiilor lor, în regim de ilegalitate în continuare, cu excepția episcopului auxiliar de Cluj-Gherla, dr. Ioan Chertes, care suferind grav în urma torturii din anii de temniță, s-a retras la o soră a sa, renunțând la preluarea jurisdicției. A deținut-o, cu mică întrerupere, canonicul Nicolae Pura, vicar general și ordinarius eparhial, începând din decembrie 1948 până la 9 februarie 1981, când, bolnav, s-a retras, stabilind însă o nouă succesiune juridică, formată din următorul ternar:

- Dr. Silvestru Augustin Prunduș, profesor de Teologie, vicar general episcopal și ordinarius, fost provicar general I.
- Dr. Eugen Popa, profesor de Teologie, provicar general episcopal I.
- Prof. Tertulian Langa, provicar general episcopal II, care-și menține delegația din 28 noiembrie 1971 în această calitate.

Episcopii reveniți în libertate și-au completat capitulele catedrale (canonicii), refăcând, pe cât s-a putut în condițiile ilegalității, structurile eparhiale centrale. Până la 28 mai 1970, la moartea Cardinalului Iuliu Hossu, acesta era des vizitat la Mănăstirea Căldărușani de către episcopii supraviețuitori din garda a II-a, ca și de ordinarul din eparhia de Cluj-Gherla și consultat în problemele Bisericii, I. Hossu nutriend tot timpul o speranță fermă și fără pic de îndoială în relegalizarea și activarea în libertate a Bisericii Române Unite.

În anii 70, datorită unei conjuncturi politice internaționale, a intervenit o relativă toleranță din partea organelor de stat, nemaifiind urmăriți cu înverșunarea dinainte preoții români uniți care slujeau în "catacombe", zăvorșiți în locuințele transformate în capele, prin pivnițe și subsoluri etc. În anul 1968, președintele Consiliului de Miniștri, Ioan Gheorghe Maurer, și ministrul de Externe, Corneliu Mănescu, au făcut o vizită la Vatican Papei Paul al VI-lea. De vizita aceasta și-au legat uniții multe speranțe. Dar cea mai mare intoleranță a manifestat-o în continuare ierarhia Bisericii Ortodoxe Române. Din următoarele două exemple se pot trage concluziile de rigoare:

La 17 martie 1970 a avut loc la Oradea o convorbire între mitropolitul ortodox al Ardealului, Nicolae Mladin, și episcopul român unit al Oradei, Iuliu Hirțe:

" - Obiectul vizitei mele la IPS Voastră, spune Iuliu Hirțe, îl formează rugămintea ca, atunci când Înalțul Guvern va crede că a sosit momentul să redea libertatea de cult Bisericii Române Unite, IPS Voastră și Înalții ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române să nu-i faceți greutăți și să-i dați tot sprijinul.

- Nu înțeleg, răspunde mitropolitul.
- După un asemenea răspuns, IPS, încep să nu înțeleg nici eu.
- Problema e rezolvată.

- Cum rezolvată când două milioane de oameni sunt lipsiți de libertatea cultului pe baza unui act administrativ?

- Trebuie făcută unitatea neamului cu orice preț.
 - Unitatea neamului pe bază de religie? Idee depășită, IPS, pentru secolul al XX-lea. Bapțiștii, adventiștii și toate celelalte culte nu primejdiesc unitatea neamului? Numai noi, uniții, o primejduim?... În 1948 ați făcut cea mai mare greșală împotriva Ortodoxiei însăși. Ea va spune că la semnul unui sărut de frate, străinii s-au năpustit asupra românilor uniți, desființându-i și distrugându-i.

- Minoritatea trebuia să vină la majoritate.
- Acceptați această formulă și pentru teritoriile unde ortodocșii sunt în minoritate?
- Dvs. ați fost ortodocși, aceia nu.
- Istoria ne spune că am fost latini și că am primit creștinismul în formă latină.

- Atunci neamul nu exista. De când existăm ca neam suntem ortodocși, (așadar, după Mitropolitul Mladin, suntem români numai din sec. XI, de când am devenit ortodocși. Fără comentarii. n.n.)

Deși Episcopul I. Hirte arată că la guvern s-ar găsi bunăvoință: "**IPS, ați fost depășit de laici. Conducerea de stat a avut noblețea și curajul să recunoască, că s-au făcut greșeli**", totul este zadarnic, mitropolitul rămâne pe aceeași rigidă poziție, fidel urmaș al Mitropolitului N.Bălan și adept al actului de convertire barbară de la 1948.²⁶⁹⁾

Al doilea exemplu de intoleranță și culpabilitate a Bisericii Ortodoxe Române reiese din declarația Patriarhului Justinian Marina, făcută în catedrala din Cluj la 18 august 1971. Trecând de la București spre Maramureș, însoțit de la Sibiu de către Mitropolitul N. Mladin al Ardealului, patriarhul s-a oprit la Cluj, un puternic centru al rezistenței greco-catolice. În catedrala episcopală s-a întreținut cu preoțimea ortodoxă a județului Cluj, convocată în acest scop. În cuvântarea rostită, patriarhul a debitat o serie de neadevăruri "*istorice*" și și-a afirmat paternitatea actului de la 1 octombrie 1948 și colaborarea cu Puterea ateistă. Între altele a spus: "**Concordatul porunea episcopilor greco-catolici să meargă din cinci în cinci ani la Roma, să-l informeze pe Papa de starea bisericilor și, după hirotonire, ajunși acolo, cereau Papei să fie hirotoniți după ritul romano-catolic** (Inexact, n.n.)... **În anul 1940, prin Diktatul de la Viena Contele Ciano și Papa (?) au dat Nordul Transilvaniei ungurilor, tocmai pentru că acolo erau cei mai mulți greco-catolici** (alt neadevăr, n.n). **Eu mă gândeam, continuă patriarhul, că trebuia concepută** (trecerea la Ortodoxie, n.n.) **de jos în sus. Dr. Petru Groza mi-a spus, însă, că va sta el de vorbă cu episcopii greco-catolici. L-am lăsat să o facă. Rezultatul a fost că n-a putut ajunge cu ei la nici o concluzie. Erau legați cu prea multe jurăminte. Rusu de la Baia Mare era un fanatic și antiguvernamental,** (deci anticomunist, n.n.), **Suciu de la Blaj un închistat, și Bălan de la Lugoj și ceilalți. Atunci a rămas tot gândul meu să-l realizez**". Concluzia patriarhului s-a rezumat la aceleași trâmbitate lozinci: "**Legea românească este legea ortodoxă. Cine nu e ortodox, nu e român**".

Politica bisericească a patriarhului Justinian Marina a fost duplicitară și nesinceră. Greco-catolicii întindeau mereu Ortodoxiei punți de discuție, de înțelegere, de dialog, dar Biserica Ortodoxă nu se putea desprinde de un imobilism oriental, balcanic, concretizat în slogane și lozinci cum sunt cele de mai sus.

Într-un spirit de totală sinceritate s-a purtat, la 25 martie 1967, la Spitalul "*Colentina*" din București, unde se afla internat episcopul Iuliu Hossu, o discuție a acestuia cu prof. dr. S.A. Prunduș care l-a vizitat:

- Oare e bine, întrebă S.A. Prunduș, să rămânem în izolare și să nu căutăm o punte de legătură?
- Împreună cu frații ceilalți, răspunse episcopul, în primul memoriu din 1956 am cerut, ce e drept restituito în integrum, dar și atunci ca și acum am spus: căutați o soluție! Luați legătura cu Sfântul Scaun din Roma și de comun acord aflați soluția cea mai fericită. Un mare bărbat român, în legătură cu o problemă grea a spus: "**Roma de aceea este Roma ca să găsească soluția cea mai potrivită. Eu nu sunt nici anchilozat, nici fosilizat. Nu sunt străin de luarea legăturilor cu Roma prin Patriarhia din București. Dar nu vezi că nu-i cu cine sta de vorbă? Nu reușesc să se desprindă din prejudecățile trecutului. Aceleași idei pline de venin și ură se ventilează și azi cu mai multă violență, de cei ce trec interesele majore ale poporului român prin prisma propriilor interese. Noi, în trecut, am declarat în senat că vrem unirea cu Biserica Ortodoxă Română, dar nu cu prețul ruperii noastre de Roma. Dacă noi, episcopii greco-catolici, suntem o piedică în calea reluării legăturilor irenice cu Roma, de dragul integrării Bisericii române în universalismul creștin, suntem gata să depunem cârjele episcopale și să ne retragem la mănăstire, dar nu cu risipirea unui tezaur câștigat cu atâtea greutate**".

La propunerea ternarului de conducere al eparhiei de Cluj-Gherla și cu aprobarea chiriarhului titular dr. Iuliu Hossu, încarcerat la Căldărușani, preot prof. dr. S.A. Prunduș, provicar general episcopal I, a solicitat o audiență Patriarhului Bisericii Ortodoxe Române, Justinian Marina. Audiența a avut loc la 18 august 1967. În consemnarea făcută după audiență, S.A. Prunduș notează, printre altele: "**Mi-am exprimat adânc durerea că ope-ra de întregire bisericească nu este desăvârșită și rămâne incompletă, câtă vreme cei mai aleși credincioși și preoți, în frunte cu întreg episcopatul, au rămas în afara întregirii și stăruie încă pentru înființarea cultului greco-catolic. Ar trebui să fie găsită o soluție ca toți să fie alături de Preafericirea Voastră, să fiți cu adevărat patriarhul tuturor românilor și, sub îndrumarea și oblăduirea Preafericirii Voastre, cot la cot și cei din țară**

cu cei din străinătate... cu tot devotamentul pentru națiunea română. Preafericirea sa a înțeles dorința maselor, expusă de mine și a răspuns foarte categoric:

- Aveți răbdare! Eu nu spun că unirea e aproape, dar nici departe nu-i. Acum vine la noi Athenagora (patriarh al Constantinopolei, aderent al unirii Bisericilor, n.n.), apoi va veni Cardinalul König, pe urmă va merge Athenagora la Roma și apoi vom merge și Noi. Noi vom face unirea, iar teologii și juriștii să-și bată capul și să rezolve schisma. Cum și-au bătut capul să facă schisma în Biserică și s-o alimenteze, acum să-și bată capul s-o rezolve.

Profetice cuvinte și pline de realism, continuă în consemnarea sa S.A. Prunduș. Rămâne însă să le vedem împlinite... rămâne să-l vedem pe Preafericirea sa, un român îmbrățișat cu un latin, cu confratele său Paul al VI-lea peste mormântul Sfântului Apostol Petru, ca astfel să nu mai fie în sufletul nimănui nici un fel de rezervă și lucrarea Sfântului Duh, sub binecuvântarea celor doi întâi-stătători, să fie anticiparea și modelul unității întregii Biserici Creștine".

Așa s-ar fi putut termina procesul de întregire bisericească și unitate sufletească a poporului român, să se găsească în comuniune sufletească toți frații neamurilor neolatine, care, în afară de români, toate fac parte din Marea Biserică a lui Hristos în frunte cu Sfântul Apostol Petru, urmașul Papei de la Roma.

La 3 iunie 1969, S.A. Prunduș a fost din nou primit în audiență de Patriarhul Justinian Marina. Dar, de data aceasta, patriarhul a fost altul. Unirea, despre care a fost vorba la 18 august 1967, părea acum un lucru cu totul depărtat, iar patriarhul se considera prea bătrân pentru a ajunge să o vadă. Dovadă că, în contextul în care-și trăia viața în vremea aceea, într-o dictatură politică atât de anticatolică, conducătorul Bisericii Ortodoxe Române n-a avut curajul pe măsura opiniilor sale intime și nici concursul anturajului imediat, Sfântul Sinod, format în întregime din oameni ai regimului sau timorați de acesta, așa că a preferat să continue și el jocul după muzica zilei, în nota aceasta fiind declarațiile făcute la 18 august 1971 în catedrala episcopală din Cluj, în drumul său spre Maramureș. Asemenea convertiri de la o "*convingere*" la alta, cu totul opuse, lasă să se întrevadă o lipsă de seriozitate în fața problemelor majore ale vieții Bisericii românești și confirmă părerea episcopului Iuliu Hossu că Ortodoxia nu se poate desprinde de prejudecățile trecutului.

La 26 mai 1973, Nicolae Ceaușescu a făcut o vizită Papei Paul al VI-lea, la Vatican. Vizita a făcut să crească din nou speranța în relegalizarea Bisericii Greco-Catolice. S-a observat o destindere în relațiile autorităților statului cu clerul unit, în sensul unei toleranțe față de practicarea clandestină a cultului. Nu s-a admis oficierea publică a slujbelor Bisericii Române Unite, dar cele ce se săvârșeau prin locuințe, chiar dacă aveau asistență de credincioși, nu mai erau urmărite de securitate ca înainte. O scrisoare a episcopului român unit al Lugojului, Ioan Ploscaru, din 13 iulie 1975, adresată lui S.A. Prunduș, pe atunci provicar general episcopal I în conducerea eparhiei de Cluj-Gherla, arată că, în Cadrul Conducerii de stat, problemei Bisericii Române Unite i se dă o deosebită atenție. P.S. episcop comunică lui A.S. Prunduș că, la 12 iulie 1975, a fost vizitat la Lugoj de către un ofițer superior din cadrul Ministerului de Interne - București, un colonel care, de la început, i-a dat a înțelege că n-a venit pentru "*anchete*", ba mai mult chiar, ofițerul a declarat că "*vechile metode au fost abolite și că felul în care a fost tratată Biserica Greco-Catolică, se recunoaște, a fost o greșeală...*" O parte din conversație a fost asigurarea că, în prezent, se recunosc meritele Bisericii Greco-Catolice până la desființarea ei... Și nici în intervalul de atunci și până acum nu s-a dovedit nepatriotică. Punctul central și revelator a fost afirmația hotărâtă că statul român dorește "**o Biserică puternică românească, indiferent cum s-ar numi**", ajungând la concluzia că unificarea din 1948 a eșuat. "**Am înțeles că dorește părerea noastră pentru o adevărată unire a Bisericii Greco-Catolice cu cea Ortodoxă. Nu a exclus anumite legături cu Roma, anumite schimbări în Biserica Ortodoxă, precum și eventuale conferințe între reprezentanții celor două Biserici**". PS episcop trage concluzia că, din discuțiile purtate, un lucru important s-a desprins: "**persecuția s-a terminat și acum urmează faza dialogului**". Aceste lucruri au fost comunicate și episcopilor diecezani.

Dar, din cele discutate și sperate, nu s-a realizat decât o toleranță oarecare în relațiile statului cu Biserica Română Unită. Destinderea se datora, cu deosebire, activității și luptei popoarelor pe plan internațional prin conferințele pentru securitate și drepturile omului, începând cu cea de la Helsinki (1975), la care a participat și Guvernul Român. Însă, chiar dacă regimul ateu, de stat, a început să privească problema Bisericii Române Unite într-un chip mai omenos, în schimb Biserica Ortodoxă

Română a continuat să manifeste aceeași intransigență și ostilitate. Potrivit propunerilor făcute mai de demult de către Patriarhul Constantinoplei, Athenagora, pentru inițierea unui dialog doctrinar cu Roma, în vederea unificării Bisericii și comuniunii depline, autocefaliile ortodoxe au condiționat participarea lor la acest dialog, de a nu se face *"prozelitism unit printre ortodocși, iar acolo unde s-au desființat Bisericile Unite să nu se mai încerce reînființarea lor"*. Dialogul a început încă din primăvara anului 1980 la Patmos și Rodos în Grecia, iar Biserica Ortodoxă Română, prezentă și ea cu o delegație la convorbiri, foarte interesată în problema *"Bisericii Unite"*, ține mult ca această condiție să fie respectată.

În fața situației nou-create trebuia, totuși, găsită o modalitate pentru credincioșii Bisericii Române Unite pentru a-i scoate din ilegalitate și a le da posibilitatea să-și exercite cultul, nediscriminați, până la desăvârșirea unirii celor două mari ramuri ale Bisericii creștine care, mai devreme sau mai târziu, se va produce indubitabil, pentru a se împlini cuvintele Domnului *"ca toți să fie una"* (Ioan XVIII-21), *"o turmă și-un păstor"* (Ioan X-16). Venit în țară, preotul Mircea Todericiu din Statele Unite ale Americii, a sugerat un *"PROIECT DE MODUS VIVENDI"* între preoții Bisericilor Române Unite și stat:

"Între părți se stabilește următoarea orânduire:

1. În înțelegere cu preotul local, preoții Bisericii Unite pot să slujească la altarele bisericilor respective, după normele și rânduiala bisericii (catolice) din țară;

2. Pentru satisfacerea mulțumitoare a cerințelor spirituale ale credincioșilor catolici, parohul locului poate folosi ajutorul și asistența preoților respectivi;

3. Pentru a duce la o mai bună și armonioasă împlinire a acestei orânduiri, pe lângă episcopiile existente se așează un episcop titular al clerului respectiv;

4. Pentru a ușura un schimb și mai prompt și mai eficient de idei și comunicări între stat și Biserica Catolică, Președintele R.S. România să numească la Roma un reprezentant personal".

Comentându-și propunerile, Mircea Todericiu spune, între altele: ***"De bună seamă recunoaștem vastitatea problemei. În ceea ce propunem este «ceva» ce se poate face imediat pentru numărul preoților acestei «foste» Biserici; «ceva» ce taie craca de sub picioarele dușmanilor; «ceva» ce aduce împăcare printre români; «ceva» ce are în el sâmburele unei glorii mari pentru poporul român, o Biserică Catolică românească condusă de români pe pământ românesc. Preoții Bisericii Române Unite recapătă recunoașterea demnității lor, ca să se bucure din nou de splendoarea slujbelor publice, făcând acolo și unde li se cere și un pic de bine pentru sufletele care-i acceptă. Biserica Ortodoxă se eliberează de umbre și poate, și ea, pași cu mulțumire printre unitățile internaționale ale religiilor din lume. Statul român și conducătorii lui câștigă atenția și bunăvoința Vaticanului, înțelegerea și prietenia oamenilor lui în val-vârtejul vieții internaționale... Vaticanul va răsufla ușurat că România a făcut pasul cel dintâi, trecând peste pragul păgubitor al neînțelegerilor. Iar cu pacea și înțelegerea dintre noi, Neamul se îndreptățește și la revendicarea drepturilor și bunurilor care au fost o dată ale lui (Colegiul Pio Romeno din Roma, demnitatea de cardinal pentru unul din episcopi). Chiar începutul acestor împliniri ar fi de dorit să fie cât mai lipsit de zgomot"*.**

Propunerile preotului Mircea Todericiu n-au găsit nici un ecou, la nici una din părțile vizate.

Această neașteptată stare de lucruri, precum și sugestiile izvorâte din propunerile preotului Mircea Todericiu, l-au determinat și pe canonicul Nicolae Pura, deținătorul puterii de jurisdicție din eparhia Cluj-Gherla, ordinarius, să ia atitudine față de situația Bisericii Române Unite în starea nou creată. El și-a fixat gândurile și și-a cristalizat poziția pe câteva pagini, într-o încercare intitulată SIC COGITO.

"Iată, spune Nicolae Pura, că începerea dialogului între Ortodoxie și Catholicism a creat o situație nouă. Și dacă vrem să facem ceva în problema Bisericii Române Unite e nevoie să ținem cont de această situație". Două erau la ora aceea realitățile crude în care se găsea Biserica Română Unită și între care Nicoale Pura a vroit să intervină cu o soluție intermediară:

1. Potrivit decretului de trecere în ilegalitate nr. 358 din 1 decembrie 1948, Biserica Română Unită a fost scoasă de pe arena vieții publice românești;

2. Lupta dusă pentru *"restitutio in integrum"* timp de 32 de ani, pentru care și-au dat viața și au suferit martiriul episcopiei și atâția preoți și credincioși, nu a dus la nici un rezultat, Biserica ducându-și viața, în continuare, în ilegalitate.

Ținând cont că Sfântului Scaun, pentru participarea la marele dialog dintre Catolicism și Ortodoxie, i s-a condiționat păstrarea unei rezerve și pasivități față de Bisericile Unite, îndeosebi față de cele suprimate din Europa de răsărit, printre care și Biserica Greco-Catolică din România, Nicolae Pura a văzut rezolvarea de moment, provizorie, a ieșirii din ilegalitate și a păstrării în același timp a disciplinei impuse de Roma prin rezerva acceptată, prin una din cele două soluții pe care le-a propus:

1. ***"Una ar fi aceea care ar da posibilitatea greco-catolicilor să-și practice credința lor catolică într-un cadru care să nu violeze condiționarea dialogului teologic pentru unire... Iar această condiție s-ar putea respecta prin practicarea provizorie a religiei catolice după ritul romano-catolic. Această practică nu ar însemna efectiv o trecere la ritul latin, căci după dreptul canonic, primirea tainelor, inclusiv a Botezului, nu-l face pe un greco-catolic «ipso facto» romano-catolic"***. Soluția e identică cu cea prezentată, încă din 1956, celor trei episcopi așezați la Curtea de Argeș, Iuliu Hossu, Alexandru Rusu și Ioan Bălan, acceptată inițial de episcopii Hossu și Bălan, dar abandonată în urma refuzului categoric al episcopului Alexandru Rusu al Maramureșului. Nicolae Pura își susține propunerea, deși sunt enumerate de el însuși o serie de obiecțiuni ridicate împotriva ei, cum ar fi primejdia maghiarizării, care, după Nicolae Pura, nu mai poate avea o șansă de reușită, mai ales că liturgiile în rit latin s-ar celebra în limba română. Altă obiecțiune ar fi încălcarea clauzei de la Unirea din 1700 prin care s-a condiționat că *"legea să stea pe loc"* și la care N. Pura răspunde că, atunci, părinții au confundat *"legea"* cu ritul, ceea ce azi nu mai stă în picioare, când nu numai preoții ci și credincioșii deosebesc ritul de credință.

2. ***În caz că formula de mai sus nu ar fi acceptabilă sau realizabilă, continuă N. Pura, din alte și alte motive... ar mai rămâne o singură posibilitate și anume aceea de a rămâne așa cum suntem, în expectativa rezolvării (oarecând) acestei probleme prin efectuarea unirii tuturor... Și această modalitate ar trebui să se stabilească la nivel înalt... E nevoie să ieșim din ilegalitate pentru a nu fi socotiți cetățeni de mână a doua, ca urmași ai marilor bărbați ai Școlii Ardelene, care au făcut «minunea resurecției neamului românesc»"***.

Ca și propunerile preotului Mircea Todericiu, la fel și ale canonicului Nicolae Pura au rămas acte singulare de bună intenție, negăsind ecou, cu deosebire la factorii de decizie, la episcopi, care nu au acceptat sub nici o formă încălcarea prohibiției stabilită de părinții unioniști de la 1700. Biserica a continuat să-și ducă viața în ilegalitate, însă, cum am arătat mai sus, tratată de la un timp din partea autorităților statului cu mai înțelegătoare toleranță. Mai neînduplecată și mai neîngăduitoare s-a arătat din nou ierarhia Bisericii Ortodoxe Române.

În 1981, când în Curia Romană, preotul român greco-catolic Traian Crișan, originar din eparhia de Cluj-Gherla, fiind numit secretar al Congregației pentru canonizarea Sfinților, a fost hirotonit arhiepiscop și ridicat la rangul de arhiepiscop, pentru că acesta este rangul prevăzut de canoanele Bisericii Romane pentru demnitatea respectivă, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române s-a considerat lezat și a considerat actul consacrării, săvârșit de însuși Papa Ioan Paul al II-lea, ca un act de provocare la adresa Bisericii Ortodoxe Române, prin hirotonirea *făcută pentru Biserica Română Unită care nu mai există*, fiind integrată în Ortodoxie, și a redactat un energic protest, semnalând Conducerii statului abuzul săvârșit de Roma papală. Într-o cuvântare rostită ulterior în cadrul unei Liturghii transmise din capela postului de radio Vatican, arhiepiscopul Traian Crișan a arătat că a fost înălțat la demnitatea de arhiepiscop pentru Curia Romană și nu pentru Biserica Română Unită din țară, fiind, deci, neavenit protestul Sfântului Sinod.

În tot timpul prigoanei, preoții Bisericii Romano-catolice din Moldova au manifestat o deplină solidaritate cu frații lor din Biserica Română Unită ardeleană. Au primit în bisericile lor pe preoții greco-catolici și i-au făcut părtași la propria lor pastorație, încredințându-le propriii lor credincioși, mai ales în parohiile mari cu mai multe filiale, așezând în unele filii, ca păstor sufletesc, un preot greco-catolic, cum a fost cazul preotului dr. Simion Chișiu, profesor la Academia de Teologie română unită din Cluj, care după eliberarea din pușcărie, a păstorit în Moldova până la sfârșitul vieții (1988). În preajma marilor praznice, când cresc cerințele spirituale ale credincioșilor, preoții locali fiind puțini pentru a le putea satisface toate - pregătirea noilor generații de preoți fiind și acolo limitată de puterea politică - apelau la preoții greco-catolici din Transilvania. Contactul uniților cu catolicii din Moldova a sporit de la o zi la alta, așa că, la un timp, s-a ajuns ca la pelerinajul de la Cacica, județul Suceava, în ziua de 15

august, de sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului, să participe zeci de mii de credincioși, atât romano-catolici din Moldova cât și uniți din Transilvania.

Deși toleranța autorităților de stat a continuat, greco-catolicii văzând în ea o apropiată repunere în drepturi a cultului Bisericii Române Unite, aceasta nu s-a produs. În schimb, la cererea catolicilor de rit latin din Moldova, angajați în întreprinderile industriale din Transilvania, s-a introdus în mai multe orașe ardelen, în câte o biserică romano-catolică, în duminici și sărbători mari, o Liturghie de rit latin în limba română. La această Liturghie au participat, pe lângă catolicii moldoveni, foarte mulți greco-catolici localnici.

La începutul prigoanei, în anii 50-60, pentru a-i forța pe greco-catolici să treacă la Ortodoxie, li s-a pus în vedere preoților romano-catolici din Transilvania să nu acorde, sub nici o formă, asistență spirituală. Așa că, în acei ani, morții dintre credincioșii din rezistență au fost îngropați fără serviciu religios. Rostea întreaga asistență în cor câteva rugăciuni, intona câteva melodii din ritualul mortuar și îi așezau în mormânt. De acest fel de înmormântări fără preoți au avut parte cu deosebire preoții "*nereveniți*" la Ortodoxie și membrii familiilor lor. Dar n-au fost puțini nici credincioșii bătuți de aceeași soartă, înhumați în același chip. Însă, odată cu destinderea internațională, s-a accentuat și pe plan intern toleranța autorităților de stat. În acest context, credincioșii Bisericii Române Unite au început să apeleze la serviciile preoților romano-catolici locali, cu deosebire la săvârșirea slujbei de înmormântare. Unii dintre preoții romano-catolici maghiari au răspuns pozitiv, săvârșind slujba înmormântării în rit latin, dar în limba română. E notoriu cazul preotului romano-catolic, dr. Iosif Denderle, din Cluj, care s-a identificat cu suferințele greco-catolicilor și a răspuns la toate chemările, motiv pentru care a fost supranumit "*popa românilor*".

Pentru credincioșii care nu puteau asculta în nici un fel duminica sau în sărbători o liturghie catolică, li s-a recomandat să asculte Liturghia în limba română transmisă de postul de Radio Vatican, în cadrul căreia se rostea fie o omilie, fie o predică tematică instructivă. Această liturghie a fost mult timp onorată de prezența ierarhilor români uniți din emigrație, Episcopul Vasile Cristea și Arhiepiscopul Traian Crișan.

Preoți din emigrație au început să facă vizite în țară, iar preoții din țară au făcut vizite în străinătate, îndreptându-se cu deosebire spre Cetatea Eternă, Roma. Acolo au prezentat Sfântului Părinte omagiile credincioșilor Bisericii Române Unite și au trecut prin capela postului de radio Vatican unde au liturghisit și au rostit un cuvânt de învățătură și de mângâiere pentru frații din țară, întărindu-le convingerea că suferințele au un sfârșit. Din păcate, preoții din emigrație, în vizită în țară, erau considerați *spioni ai imperialismului* și urmăriți de oamenii securității pas cu pas, chiar cei veniți în probleme oficiale nu scăpau de însoțitorul "*binevoitor*" al Departamentului Cultelor, de la sosirea în țară și până la trecerea din nou a frontierei. Nu mai puțin neplăcute au fost și vizitele preoților din țară în străinătate, fiind și ei suspectați, de către unii din propriii lor frați din diasporă, ca elemente puse în slujba securității comuniste din România. Mai amintim aici o Liturghie greco-catolică pe lună - în a treia duminică - transmisă de postul de radio Europa Liberă, o reușită înregistrare efectuată în biserica română-unită din Roma de pe timpul păstoririi Mons. Aloisie L. Tăutu, însoțită totdeauna de un cuvânt de învățătură, rostit de regulă de Mons. Octavian Bârlea, superiorul Bisericii Române Unite din Germania. Emiterea ambelor liturghii, atât de la Vatican cât și de la München, continuă și azi.

Odată cu venirea în fruntea Partidului Comunist al Uniunii Sovietice în anul 1985 a lui Mihail Gorbaciov, care a zdruncinat sistemul comunist de guvernare din toate încheieturile, concretizând noua directivă politică, de destindere internă și internațională, în două noțiuni care au făcut înconjurul lumii, *glasnost* și *perestroika*, în traducere *transparentă* și *restructurare*, autoritățile comuniste românești au devenit și mai tolerante cu Biserica Română Unită, mai ales că au constatat că "*unificarea*" bisericească din 1948 nu a adus țării nici un aport politic, ci a fost una din cauzele care au contribuit la știrbirea prestigiului ce l-ar fi dorit regimul pe plan internațional. În noile împrejurări, Biserica Română Unită a început a-și regrupa credincioșii la servicii religioase publice proprii, deși neautorizate, îndeosebi la orașe, săvârșite atât în încăperi mai mari, luând naștere diferite *capele*, cât mai ales în aer liber, în curți încăpătoare, concelebrând în sobor zeci de preoți, de multe ori cu participarea unuia dintre episcopi și în asistența a sute, uneori a mii de credincioși. Reclamațiile făcute în continuare de reprezentanții Ortodoxiei la autorități au început să rămână fără ecou. În mormântările credincioșilor greco-catolici devin adevărate manifestații ale Bisericii însăși. Nu se mai face apel la

preoții romano-catolici. Servesc preoții uniți în sobor. La unele înmormântări numărul preoților concelebranți a trecut de 40, unii îmbrăcați în toate odăjdiile, cei mai mulți însă numai cu epitrahile. Același număr de concelebranți și la liturghiile arhieresti. Un merit deosebit în desfășurarea acestor manifestări ale Bisericii Române Unite revine IPS Alexandru Todea, actualul mitropolit, care, ori de câte ori i s-a cerut, a celebrat liturghii ahieresti publice, înconjurat de un mare sobor de preoți. La fel a participat la multe înmormântări, fie de preoți, fie de mireni fruntași. În cuvântările rostite cu aceste ocazii, înaltul ierarh stăruia cu deosebire asupra rolului Bisericii Române Unite în viața neamului românesc, grupând de la o zi la alta tot mai multe suflete pentru cauza Bisericii martire, fiind deosebită afluența de intelectuali, oameni de știință, de cultură și artă, fii ai Bisericii Române Unite și nu puțini ai Bisericii Ortodoxe și ai altor culte.

Una dintre problemele greu de rezolvat în timpul persecuției a fost regenerarea și completarea cadrelor preoțești. Deși chemări, atât la preoție cât și la monahism, au fost multe, au putut fi valorificate cu greu, fiindcă nu putea fi nimeni hirotonit fără instrucția teologică minimă necesară și fără o minuțioasă verificare a chemării la Sfânta Taină a Preoției sau la îmbrățișarea monahismului, pentru a nu pătrunde în cler dușmanul ateu, orânduirea comunistă fiind foarte abilă în a pătrunde în cele mai tainice și intime structuri sociale, cu deosebire a cultelor religioase, pentru a le descoperi activitatea și a le compromite. Încă în perioada anilor 50, când persecuția continua cu aceeași duritate și teroare cum a început în anul 1948, la Cluj funcționa o școală de învățământ teologic greco-catolic, în care erau pregătiți clandestin tineri pentru preoție. Din sentința Tribunalului militar Cluj, nr. 288 din 9 iulie 1959, rezultă că Teologia greco-catolică clandestină era condusă de inculpații Augustin Prunduș, fost profesor de Teologie și călugărul bazilian Leon Iulian Manu, fost stareț al mănăstirii Nicula, precum și călugărul Iosif I. Bal. Au fost descoperiți urmând pregătirea teologică tinerii Ioan Sabău, Laurențiu V. Crișan și Ioan Micu, toți călugări, **"studiind diferite tratate teologice, urmând ca apoi să fie examinați și a primi calificativul"**. Numiții au început studiile încă din 1953. În toamna anului 1955 au depus examenele din **"Dogmatică"** și **"Porunci"** (Teologia Morală). Au fost condamnați atât profesorii, cât și cursanții la ani grei de temniță. Condamnările nu i-au descurajat nici pe profesori și nici pe cursanți. Cursurile teologice au luat un deosebit avânt după anul 1964, când supraviețuitorii s-au întors din închisori. Se țineau - în continuare clandestin - sub îndrumarea vicarului general episcopesc și ordinarius Nicolae Pura, fost rector al Academiei de Teologie Română Unită din Cluj până în anul 1948. Între profesorii de mai târziu mai menționăm pe canonicii Cosma Avram, Grigore Strâmbu, profesorii de Teologie Eugen Popa, Gavril Pop, Liviu Pandrea, toți trei de la Academia Teologică din Blaj, precum și câțiva preoți, ca Ion Vasile Botiza, Pantelimon Aștelean, Ioan Roșu ș.a. Întrucât în timpul persecuției Biserica Română Unită a fost trecută în ilegalitate, preoția greco-catolică în calitate de funcție socială, de profesie, nu putea asigura nimănui existența, fiindcă ierarhii hirotonitori nu puteau acorda nici un beneficiu producător de venit nimănui, o biserică sau o parohie, acestea fiindu-i răpite Bisericii Române Unite de către Stat încă din 1948 și acordate Bisericii Ortodoxe Române. Fiecare candidat la preoție avea asigurată existența cu o altă profesie, în virtutea căreia era angajat în câmpul muncii și, deci, era beneficiarul unui salariu. Așa se explică faptul că preoții greco-catolici, hirotoniți după anul 1948, firește clandestin, au îmbrățișat preoția numai din pură chemare de a-l sluji pe Dumnezeu, cu riscul suportării prigoanei. Astfel, Biserica Română Unită a ajuns să aibă preoți ingineri (din toate specialitățile: electroniști, electromecanici, mecanici agricoli, constructori), medici, stomatologi, asistenți medicali, avocați, jurisconsulți, economiști, pictori etc., precum și muncitori din toate branșele. Încă înainte de repunerea Bisericii în legalitate au fost trimiși pentru studii superioare teologice în străinătate, la Roma, tineri din eparhiile Provinciei Mitropolitane, mulți dintre ei recrutați dintre cei cu diplome universitare, trecuți peste frontieră cu pașaport de turiști, participanți la excursii din care nu s-au mai întors.

leșiți din închisoare în anul 1964, după atâția ani de teroare și urmăriți în continuare de organele aparatului de represiune, ierarhii Bisericii Române Unite, până s-au acomodat noilor condiții de viață, au acționat dispersat și activitatea lor nu a fost unitară. Fiecare dădea clerului și credincioșilor săi îndrumările care le credea de cuviință. Refacerea autorității unitare a Bisericii a avut loc abia în anul 1985. La 30 aprilie 1985, cu ocazia funeraliilor Episcopului Ioan Dragomir al Maramureșului, decedat la 25 aprilie, episcopii și ordinarii eparhiilor Provinciei Mitropolitane de Alba-Iulia și Făgăraș **"au hotărât și s-a acceptat ca Episcopul Alexandru Todea, Administratorul Arhidiecezei de Alba-**

Iulia și Făgăraș... să conducă Biserica Română Unită până la altă prevedere canonică". La 14 martie 1986, ***"Corul Episcopilor și Ordinariilor Provinciei Mitropolitane de Alba Iulia și Făgăraș, întruniți în conferință episcopală, analizând situația în care se găsește Biserica Română Unită, după aproape 32 de ani de la scoaterea ei de pe arena vieții publice, în vederea unei mai adecvate remedieri, însărcinează și, Excelența Sa Alexandru Todea, vlădica Blajului, acceptă să preia sarcina de Mitropolit al Bisericii Române Unite, cu toate drepturile și îndatoririle prevăzute de Conciliile noastre Provinciale și de normele canoanelor universale în vigoare"***.

Această alegere, atât de necesară unității Bisericii, a fost comunicată Sfântului Scaun Apostolic al Romei. A și fost pomenit o dată ***"Înalt Preasfințitul Mitropolit Alexandru"*** la o Liturghie românească transmisă din capela postului de radio Vatican, duminică, 6 aprilie 1986. Dar, pentru a nu se da ocazie de sminteală Ortodoxiei românești, în continuare, la Liturghia transmisă de postul de Radio Vatican, ***Mitropolitul Alexandru Todea a fost pomenit întâiul între "episcopii noștri"***.

Din păcate, alegerea a ridicat și unele - e drept foarte puține - glasuri ale preoțimii unite din diasporă, împotriva reorganizării Bisericii, pe motivul că trebuia așteptat până la normalizarea vremurilor, când se va putea aplica regulamentul de alegere a mitropolitului de către cei 100 de electori, 60 din arhidieceză și câte 10 din fiecare eparhie sufragănă. Dimpotrivă, dacă această alegere ar fi avut loc mai înainte, nu s-ar fi întâmplat - ceea ce a provocat-o îndeosebi -, hirotonirea întru episcopi, unilaterală și necanonică, făcută sub o nefastă influență de către episcopul Ioan Dragomir al Maramureșului, fără a încunoștința pe ceilalți episcopi greco-catolici și fără aprobarea Sfântului Scaun, cu câțva timp înaintea morții sale, a trei preoți, unul din eparhia de Cluj-Gherla, Emil Riti, al doilea din eparhia Maramureșului, Octavian Cristian alias Găinaru și al treilea Iustin Paven din Vicariatul Vechiului Regat cu reședința la București. Acest fapt ar fi putut provoca o schismă în Biserică, dacă nu s-ar fi luat la timp măsurile de rigoare, fiind oprîți cu desăvârșire de la exercitarea puterii ordinului sau a jurisdicției episcopale. Între timp, Octavian Cristian a încetat din viață.

Așadar, data de 14 martie 1986 trebuie socotită ziua în care a încetat vacanța scaunului mitropolitan al Bisericii Române Unite, intervenită la 5 iulie 1941 prin decesul Mitropolitului Alexandru Nicolescu. Rescriptul papal de la 12 martie 1990 al Papei Ioan Paul al II-lea confirmă și consfințește de drept alegerea IPS Alexandru Todea, din 14 martie 1986, în împrejurări anormale, în condiții de ilegalitate și clandestinitate, îi acordă titlul de ***"arhiepiscop"*** și-l dezleagă de titlul formal de ***"episcop de Cezaropolis"***... ***"Nici nu putem face altfel, Venerabile Frate, se spune în rescriptul papal, decât să îndreptăm spre Tine inima Noastră frățească. Eram în perfectă cunoștință de faptul că, și până acuma, ai dat strălucire mărturiei catolice. Drept care, Te socotim potrivit și în stare să îndeplinești cu vrednicie cele viitoare spre folosul Bisericii"***. Nu este deci o numire în afara tradiției și prevederilor Conciliilor Provinciale ale Bisericii Române Unite, ci o confirmare a alegerii făcute, desigur în condiții de restrângere a electoratului, conferința episcopatului fiind atunci singura posibilă.

La 31 iulie 1987, Silviu Augustin Prunduș, deținătorul puterii ordinare, de jurisdicție, Ordinarius al eparhiei de Cluj-Gherla, fiind prea solicitat de problemele monahale, numitul făcând parte și din conducerea provincială a Ordinului monahal al ***"Sfântului Vasile cel Mare"*** din România, a renunțat la demnitatea de Ordinarius și a predat puterea de jurisdicție diecezană Mitropolitului Alexandru Todea, care, preluând-o, și-a constituit vicar diecezan pentru eparhia Cluj-Gherla pe Pr.prof. Tertulian Langa, fost până atunci vicar general eparhial II. Pr. Silviu Aug. Prunduș a rămas, în continuare, membru al Capitulului diecezan.

În celelalte eparhii, de la decretul de grațiere din 1964 și până la Revoluția din 1989, puterea ordinară de jurisdicție a fost deținută după cum urmează:

- ***La Oradea*** eparhia a fost administrată de către episcopul auxiliar Iulius Hirțea până în 1978, când a încetat din viață (la 28 iunie 1978). A urmat ordinarius canonicul Coriolan Tămăian, între 1978-1989 când, încetând și el din viață, a fost urmat de profesorul Vasile Hossu, care, în 1990, va deveni episcopul titular al eparhiei.

- ***La Lugoj*** puterea de jurisdicție a deținut-o episcopul auxiliar Ioan Ploscaru.

- ***În eparhia Maramureșului***, cu sediul la Baia Mare, jurisdicția a avut-o episcopul auxiliar Ioan Dragomir până la 25 aprilie 1985, când a încetat din viață. După moartea sa, un timp puterea ordinară a fost disputată cu dizidența amintită mai sus, până la intervenția hotărâtă a Mitropolitului Alexandru

Todea, când jurisdicția i-a fost acordată preotului Lucian Mureșan, din 1990 devenit și el titularul eparhiei.

Așadar, dintre cei 6 episcopi auxiliari, hirotoniți între anii 1948-1950, titulari ai unor eparhii dispărute, trei s-au stins din viață în timpul persecuției, unul în penitenciarul din Sighetu Marmăției, Tit Liviu Chinezu, auxiliar pentru Vicariatul arhidiecezan al Vechiului Regat, în 1955; și doi după eliberarea acordată prin decretul de grațiere din 1964, Luliu Hirțe al Oradei în 1978 și Ioan Dragomir al Maramureșului în 1985. Roma nu a mai încuviințat alte numiri de episcopi, grijulie să nu pătrundă în ierarhie dușmani ai credinței, oameni din structurile statului ateu, restricție la care va renunța după Revoluția din 1989.

Dăm mai jos succinte biografii ale celor trei episcopi auxiliari dispăruți în timpul persecuției (1948-1989):

EPISCOPUL AUXILIAR Dr. TIT LIVIU CHINEZU (1904-1955). S-a născut în anul 1904 în comuna Huduc, azi Maiorești, județul Mureș, unde tatăl său era preot. Școala primară a urmat-o în satul natal, iar studiile medii la Gimnaziul săsesc din Reghin, clasele I-III, la Liceul românesc din Reghin cls. IV-VI și la Liceul "Sf. Vasile cel Mare" din Blaj, cls. VII-VIII (azi XI-XII), distingându-se printre cei mai buni elevi.

La liceul din Blaj s-a impus atât în fața colegilor cât și a profesorilor, printr-o inteligență desăvârșită, hărnicie și modestie, dovedind întotdeauna o exemplară purtare morală. Ca elev în clasa a VIII-a de liceu (azi a XII-a), a prezentat la societatea de lectură a elevilor o lucrare cu conținut filosofic. Nimeni n-a avut curajul să se ridice să-l critice. Lucrarea certifica un bun gânditor în devenire și a fost elogiată de profesorul Ștefan Pop, conducătorul societății.

Foarte prietenos. Nu supăra pe nimeni. A legat o deosebită pritenie cu colegul său, mai târziu Episcopul Ioan Suci, fiind două firi asemănătoare, modești, sânguincioși și inteligenți, pritenie care a durat până la moarte.

În toamna anului 1925, primit în clerul tânăr al Arhidiecezei, a fost trimis la studii teologice la Roma, la Colegiul "Sf. Atanasie", unde a dovedit aceeași stăruință, atât în studii cât și în viața spirituală. După câțiva ani de studii, și-a exprimat dorința, împreună cu Ioan Suci, de a intra într-un ordin călugăresc, la lezuiți sau la Dominicani, dar n-au intrat. În anul 1930 a fost hirotonit preot. Întorcându-se acasă în anul 1931, de început T.L. Chinezu a fost numit profesor de religie și director spiritual la Școala Normală de băieți din Blaj. În 1937 a fost trecut profesor la Academia de Teologie din Blaj la catedra de Apologetică. Mai târziu a ajuns rector al Seminarului teologic blăjan.

Tit Liviu Chinezu, gânditor de elită, a inițiat în Blaj un puternic curent de susținere a *filosofiei tomiste*, organizând cursuri de inițiere în această filosofie, urmate de un mare număr de cursanți, clerici și mireni, mulți profesori de la școlile blăjene, dar și intelectuali din alte profesii. În acest scop a tradus din limba franceză *Introducere în filosofie* a lui Jacques Maritain, dar declanșându-se războiul al doilea mondial nu a reușit să o tipărească. A tipărit pe spesele sale meditațiile pentru tineret *Face Ț la Vie* (Înfruntă viața). A publicat numeroase articole cu conținut pedagogic prin ziarele și revistele blăjene: "Unirea", "Cultura Creștină", "Blajul" etc. Apropiatăii lui spun că ar fi început Viața și doctrina Sfintei Tereza d'Avilla și alte lucrări, ale căror manuscrise n-au fost încă scoase la iveală. Față de Sfânta Tereza d'Avilla avea o deosebită devoțiune. În penitenciarul din Sighet, unde a fost închis și el, nutrea speranța că dacă-și va redobândi libertatea va încerca să facă un pelerinaj la mormântul acestei sfinte.

În 1947 a fost transferat protopop districtual la București.

În 28 octombrie 1948 a fost arestat și închis odată cu ceilalți membri ai clerului superior greco-catolic, dus la Mănăstirea Neamț, la Mănăstirea Căldărușani și apoi la penitenciarul din Sighetu Marmăției. În 3 decembrie 1949, în detenție, clandestin, a fost consacrat episcop, la Mănăstirea Căldărușani.

În închisoare s-a purtat eroinic. Pus în condiții foarte grele de viață, într-o bună zi s-a îmbolnăvit grav și a început să scuipe sânge, dar a rămas neclintit în convingerile sale. Nu a avut parte de nici un fel de asistență medicală. Izolat de ceilalți, după cinci zile de agonie, într-o celulă cu fereastra deschisă, în gerul unei ierni foarte grele, aproape înghețat, în după-amiaza zilei de 15 ianuarie 1955, tocmai când se trăgea clopotul de vecernie la biserica romano-catolică din Sighet, a încetat din viață. A fost

îngropat în același cimitir părăsit de pe malul Izei, Cimitirul Săracilor, în care a fost înhumat și prietenul său de o viață, episcopul Ioan Suciu.

EPISCOPUL AUXILIAR IULIU HIRȚEA (1914-1978) al eparhiei Oradea. S-a născut în anul 1914, în comuna Vințere, fiind fiul unui muncitor de la Căile Ferate din stația Holod, județul Bihor.

Școala primară a urmat-o în localitatea natală, iar studiile medii la Liceul "*Samuil Vulcan*" din Beiuș, pe care l-a absolvit în anul 1931, când a promovat cu succes examenul de bacalaureat. De altfel, în tot cursul liceului a fost clasificat în fruntea promoției sale. Primit în același an în clerul tânăr al eparhiei Oradea, după un an de studii la Academia de Teologie Română Unită din localitate, profesorii de la academie l-au recomandat Episcopului Valeriu Traian Frențiu pentru a fi trimis la studii teologice superioare. A fost trimis la Roma. După ce a promovat doctoratul în Teologie cu calificativul suprem "*summa cum laude*" a mai zăbovit în Cetatea Eternă pentru aprofundarea studiilor biblice, urmând în acest scop cursurile Institutului Biblic până la absolvire. A revenit în țară tocmai când Diktatul de la Viena din 30 august 1940 despărțea în două dieceza de Oradea, așa că, în loc să ocupe o catedră la Academia de Teologie, a fost nevoit să se oprească la Beiuș, în calitate de secretar episcopesc al lui Valeriu Traian Frențiu, chiriarhul diecezan, care a fost expulzat și silit de ocupanții horthyști să-și stabilească reședința la Beiuș.

Cât timp a petrecut la Beiuș s-a distins printr-o deosebită activitate culturală, educativă și religioasă, desfășurată cu deosebire în mijlocul tinerimii, devenind foarte curând cunoscut și apreciat. ***"Posesor al unui bogat bagaj de cunoștințe din toate domeniile, folosind în expunerea ideilor un limbaj atrăgător, a ajuns în curând să fie solicitat de diferite societăți culturale și religioase pentru a ține în cadrul lor conferințe și exerciții spirituale. Avea o putere deosebită de a atrage în jurul său lumea și a o captiva prin modul în care expunea lucrurile"***.²⁷⁰⁾

În anul 1945, imediat după trecerea frontului și alungarea ocupanților horthyști, pr. Iuliu Hirțea, a fost adus la Oradea și numit director spiritual al Academiei de Teologie și, concomitent, profesor titular la catedra de Ascetică și Mistică și la limba ebraică, precum și suplinitor al catedrei de Teologie Dogmatică, titularul fiind ridicat de horthyștii în retragere și internat în lagărul de la Szolnok. ***"Cursurile lui au fost urmărite cu multă atenție și plăcere de toți, căci expunerea era nu numai frumoasă, dar și foarte clară și, deci, cele predate ușor de reținut"***.²⁷¹⁾ Activitatea desfășurată de pr. profesor Iuliu Hirțea, atât în cadrul Academiei de Teologie cât și în afara ei, a atras atenția autorităților comuniste represive, care, după o conferință publică ținută cu ocazia Duminicii Misionare, l-au arestat și l-au ținut închis 15 luni, fără a fi judecat și condamnat. A fost eliberat abia la începutul lunii februarie 1949, după ce Biserica Română Unită fusese deja trecută în ilegalitate prin decretul nr. 358 din 1 decembrie 1948. Leșit din închisoare i s-a adus la cunoștință dispoziția lăsată de episcopul Valeriu Traian Frențiu înainte de a fi arestat, ca pr. Iuliu Hirțea să fie consacrat episcop auxiliar, să administreze și să conducă dieceza în lipsa lui. Din supunere a acceptat, deși episcopatul îi întrerupea munca de câțiva ani și visul de a da Bisericii Române Unite o ediție integrală, critică, a Sfintei Scripturi, valorificând astfel cursurile de specializare postuniversitare urmate la Institutul Biblic din Roma. A fost consacrat episcop la 28 iulie 1949, în clandestinitate. Ocupându-se de administrarea eparhiei și desfășurând cu deosebire un apostolat printre credincioși, pentru ajutorarea preoților cu familii grele, numeroase, amenințați cu apostazia, a fost din nou arestat și condamnat, în 6 iulie 1953, la ani grei de temniță și purtat dintr-o închisoare în alta până în anul 1964, când a fost pus în libertate în baza decretului de grațiere generală a deținuților politici.

Revenit la Oradea cu sănătatea șubrezită de anchetele securității și chinuitoare barbarii de neuitat, născocite de teroarea comunistă pentru lichidarea "*dușmanului de clasă*", precum și reluarea și exercitarea în clandestinitate a jurisdicției episcopale, s-a stins din viață la 28 iulie 1978, amintirea lui fiind consemnată pe crucea de la căpătâi, așezată de supraviețuitorii care l-au stimat și iubit, prin inscripția: "*IULIU HIRȚEA, episcop, 1914-1978*".

EPISCOP AUXILIAR Dr. IOAN DRAGOMIR (1905-1985) al Maramureșului. S-a născut la 11 octombrie 1905 în comuna Ariniș, județul Maramureș, într-o familie de țărani.²⁷²⁾

Școala primară a urmat-o în localitatea natală, iar studiile liceale la Zalău și Baia Mare. Cu înclinări de mic spre cele sfinte și încurajat de mama sa, după liceu a urmat studiile teologice la Gherla, după

care a mai rămas câțiva ani tot acolo, ca profesor și pedagog. Hirotonit preot celib, între anii 1932-1934 a funcționat ca preot în parohiile Coștiui, Hoteni și Ocna Șugatag. Oferindu-i-se posibilitatea să fie trimis la studii teologice superioare, a plecat bucuros la Strassbourg, dar, din motive de sănătate, a fost nevoit să revină în țară înainte de terminarea studiilor. Refăcut după boală, le-a continuat, fiind din nou trimis în străinătate, de data aceasta la Roma, de unde s-a întors doctor în Teologie. A fost numit protopop districtual și paroh la Satu Mare, precum și canonic al Capitulului eparhial din Baia Mare. În perioada ocupației horthyste, cu toate că a fost urmărit, amenințat și prigonit, a desfășurat o vie activitate pastorală și a fost un neînfricat apărător al intereselor românești din zonă. După alungarea armatelor ocupanților horthyști și eliberarea Transilvaniei de Nord, protopopul Ioan Dragomir din Satu Mare, în fruntea acțiunii de reorganizare a vieții culturale naționale, ca și a culturii religioase, are meritul de a fi redeschis toate școlile românești din acea parte a țării, implicându-se personal în activitatea didactică. Adevărat adept al unui învățământ riguros, științific și disciplinat, a fost foarte exigent cu încadrarea personalului didactic, cerând ca acesta să slujească atât intereselor românismului, cât și ale moralei creștine, atât de solid ancorată în ființa Bisericii Române Unite.

Inaugurarea regimului comunist l-a supus unei urmări și unei prigoane îndârjite și barbare, îndeosebi odată cu declanșarea acțiunii de trecere la Ortodoxie. O perioadă de timp a stat ascuns în podul șurii la Ariniș, de unde, într-o noapte, îmbrăcat în haine țărănești, a plecat la gara Ulmeni-Sălaj și, de acolo, a luat trenul spre București. În memoriile sale, episcopul povestește cum a fost recunoscut de unul dintre consătenii săi, căruia, ca să tacă i-a dăruit o însemnată sumă de bani. Dar omul, mergând la cârciumă și îmbătându-se, s-a lăudat că a primit banii de la "*popa Dragomir*". Acesta, ajutat de Cel de Sus, a ajuns cu bine la București, unde a trăit mult timp ascuns la Nunțiatura Apostolică. Acolo, în anul 1950, a fost consacrat episcop de către Nunțiul Apostolic O'Hara. Dar n-a trecut mult timp și, plecat de la Nunțiatură, care și-a închis porțile în urma ruperii legăturilor diplomatice dintre România și Vatican, Episcopul Ioan Dragomir a fost prins, arestat, condamnat, purtat dintr-o închisoare în alta și supus anchetelor regimului de teroare comunistă și corvezilor de tot felul. A scăpat abia în anul 1964, în baza decretului de grațiere a condamnaților politici, în care au fost încadrați și membrii clerului Bisericii Române Unite deținuți. S-a întors la Ariniș unde îl credeau mort după lipsa știrilor despre el atâția ani de prigoană. Cu tot riscul, și-a reluat activitatea dinainte de arestare, acum cu autoritatea ierarhului. În discuțiile purtate în timpul persecuției pentru îmbrățișarea vremelnică a ritului latin, el s-a opus cu hotărâre. A hirotonit mulți preoți pregătiți în clandestinitate. Împreună cu ceilalți episcopi a colaborat la redactarea și înaintarea mai multor memorii, adresate Conducerii de Stat pentru scoaterea din ilegalitate a Bisericii Române Unite. Din păcate, spre sfârșitul vieții, grav bolnav, s-a lăsat influențat de unii din apropierea sa și a consacrat necanonic, de unul singur, fără a consulta pe ceilalți episcopi ai Bisericii Române Unite și fără aprobarea Sfântului Scaun, esențial necesară, pe cei trei episcopi dizidenți: E. Riti, I. Paven și O. Cristian, despre care s-a vorbit mai sus.

Ioan Dragomir a încetat din viață la București, la 25 aprilie 1985, după o lungă și grea suferință, și a fost înmormântat în cimitirul satului natal, Ariniș, lângă părinții săi, așa cum i-a fost dorința. La înmormântarea care a avut loc într-o perioadă de relativă relaxare, cu un început de toleranță din partea autorităților comuniste, a participat un mare număr de preoți, în frunte cu episcopii rămași în viață, Alexandru Todea, Ioan Chertes și Ioan Ploscaru. Călugări, călugărițe, credincioși din toată eparhia Maramureșului, precum și din celelalte părți ale țării, l-au condus la locul de veci. Caracterizarea făcută de IPSS Alexandru Todea episcopului Ioan Dragomir scoate în evidență meritele acestuia, spunând printre altele: **"A fost un stâlp unde a trebuit să sprijinească, stâlp al credinței, stâlp al răbdării, stâlp al națiunii noastre, al iubirii față de toate neamurile, stâlp al împărăției lui Hristos, pe care-l dorește Sfântul Părinte, urmașul lui Petru în veacul nostru"**.

Papa Ioan Paul al II-lea a trimis - prin Cardinalul Agostino Cassaroli - preoților și credincioșilor români uniți din dieceza de Maramureș, o telegramă de condoleanțe, anunțând totodată că Sfântul Părinte a celebrat o Sfântă Liturghie pentru sufletul ierarhului decedat, trimițându-i și binecuvântarea apostolică, pe care a extins-o la toți credincioșii din România.

Cu Ioan Dragomir, numărul episcopilor greco-catolici care s-au stins din viață în timpul persecuției comuniste, s-a ridicat la 9 (nouă), din totalul de doisprezece ierarhi.

CAPITOLUL XXI

BISERICA ROMÂNĂ UNITĂ DUPĂ REVOLUȚIA DIN DECEMBRIE 1989

Deși în ultimii ani ai dictaturii comuniste, persecutarea Bisericii Române Unite se transformase în toleranță, nemaifiind urmărite ca înainte serviciile religioase clandestine, totuși, oficial, cultul greco-catolic a fost menținut în continuare în ilegalitate. Locuințele preoților greco-catolici, în care se oficia zilnic Sfânta Liturghie, au ajuns adevărate capele în care mulțimi de credincioși, de ordinul zecilor, uneori chiar și al sutelor, și-au găsit hrana sufletească, îndeosebi la orașe. Aproape toți participanții se mărturiseau și împărtășeau. În aceste capele de circumstanță, singurele "biserici", mai aveau loc botezuri și cununii și, din când în când, hirotoniri de preoți. În mormântările în cimitirele publice nu mai întâmpinau nici o restricție. Cuvântările preoților uniți, cu deosebire la înmormântări, unde mulțimile erau întotdeauna prezente, erau strigăte revendicative pentru a i se reda Bisericii Române Unite dreptul la viață legală. Nu același lucru s-a petrecut la sate, precum nici acolo unde Biserica Ortodoxă Română pusese mâna pe cimitirele greco-catolice. În mormântările în aceste cimitire a decedaților Bisericii Unite, dacă slujba înmormântării nu era oficiată de preotul ortodox, era interzisă. Sunt notorii cazurile de la Năsăud și Bixad, ca și din alte atâtea localități. Erau ultimele zvârcoliri ale Ortodoxiei românești împotriva "uniaților", întrucât reclamațiile Ortodoxiei la autorități nu mai erau luate în considerare.

Revoluția din 22 decembrie 1989 a adus mari speranțe în sufletele credincioșilor uniți. De altfel, primele măsuri luate de noile autorități ale Frontului Salvării Naționale față de Biserica Română Unită, păreau o confirmare a speranțelor lor. Astfel, la 31 decembrie 1989 s-a emis o lege a cărui unic articol anula 21 de legi, printre care, în locul al 20-lea, se abroga Decretul Nr. 358 din 1 decembrie 1948, care scosese în afara legii Biserica Română Unită. La data anulării decretului, conducerea Bisericii Române Unite era următoarea:

1. *Dr. Alexandru Todea*, episcop titular de Cezaropolis, desemnat la 14 martie 1986 mitropolit de către Conferința episcopilor și ordinarilor români-uniți, deținător al puterii ordinare de jurisdicție în Arhiepiscopia de Alba Iulia și Făgăraș, cu Vicariatul Arhidiecezan al Bucureștilor și în Dieceza de Cluj-Gherla. Vicar general episcopal la Cluj, Pr. prof. Tertulian Langa.

2. *Dr. Ioan Chertes*, episcop titular de Cantano, hirotonit pentru Dieceza de Cluj-Gherla, retras din motive de sănătate la Năsăud.

3. *Ioan Ploscaru*, episcop titular de Trapezopolis, deținător al puterii ordinare în Dieceza Lugojului.

4. *Preot profesor Vasile Hossu*, ordinarus în Dieceza Oradea.

5. *Preot Lucian Mureșan*, ordinarus al Diecezei Maramureșului, cu reședința la Baia Mare.

6. *Preot Dr. Aug. Ciungan*, vicar arhidiecezan pentru Vechiul Regat, cu reședința la București.

Aceștia au fost conducătorii Bisericii Române Unite chemați să ducă o luptă aprigă pentru redobândirea drepturilor Bisericii, pe de o parte cu Guvernul Frontului Salvării Naționale, prea puțin interesat de rezolvarea problemei în spirit de justiție, iar pe de altă parte cu același dușman de totdeauna, format din structurile superioare ale Bisericii Ortodoxe Române, inclusiv ierarhia, constituită în Sfântul Sinod.

În urma investigațiilor întreprinse în țară de către trimișii Sfântului Scaun Apostolic, a Nunțiului cu sarcini speciale, Francisco Colassuonno, a Arhiepiscopului Guido del Mestre, fost secretar al Nunțiaturii Apostolice de la București înainte de 1950 și John Bukovski, actualul Nunțiu Apostolic la București, Papa Ioan Paul al II-lea a stabilit și definitivat, la 12 martie 1990, ierarhia Bisericii Catolice din România, atât de rit latin cât și de rit bizantin român, greco-catolic.

Ierarhia Bisericii Greco-Catolice, Române Unite:

1. *Dr. Alexandru Todea*, episcop titular de Cezaropolis, consacrat clandestin la 19 noiembrie 1950, a fost numit *Arhiepiscop de Alba Iulia și Făgăraș* și confirmat *Mitropolit al Bisericii Române Unite*.

2. *Ioan Ploscaru*, episcop titular de Trapezopolis, consacrat clandestin la 30 noiembrie 1948, a fost numit *Episcop de Lugoj*.

3. *Vasile Hossu*, preot-profesor, hirotonit preot, clandestin, la 4 februarie 1949, ordinarus al eparhiei Oradea, a fost numit *Episcop de Oradea*.

4. *Lucian Mureșan*, hirotonit preot, clandestin, la 19 decembrie 1964, ordinarius al eparhiei Maramureșului, a fost numit *Episcop al Maramureșului* cu reședința la Baia Mare.

5. *George Guțiu*, hirotonit preot, clandestin, la 8 decembrie 1948, Vicar general al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Făgăraș, a fost numit *Episcop de Cluj-Gherla*.

6. *Dr. Ioan Chertes*, episcop titular de Cantano, consacrat clandestin în noaptea de Crăciun, 24/25 decembrie 1949 la Mănăstirea Căldărușani, retras din motive de sănătate la Năsăud a fost distins de Sfântul Părinte, în semn de stimă, cu titlul de *Arhiepiscop*.

Nu a fost completat cu ierarh Vicariatul Arhidiecezan al Vechiului Regat cu reședința la București, onorat până în 1948 de către episcopul martir dr. Vasile Aftenie.

- La 27 mai 1990, în cadrul unei Liturghii arhieresti, celebrată sub cerul liber în municipiul Baia Mare, au fost consacrați episcopi: Vasile Hossu și Lucian Mureșan al Maramureșului.

- La 17 iunie 1990, la Liturghia celebrată pe stadionul municipal din Cluj, a fost consacrat Episcop George Guțiu al Cluj-Gherlei. Consacrările, atât la Baia Mare cât și la Cluj, au fost oficiate prin punerea mâinilor Mitropolitului Alexandru Todea.

- La 7 octombrie 1990 a avut loc la Blaj instalarea Arhiepiscopului Alexandru Todea, Sfânta Liturghie prilejuită de instalare și toată festivitatea cerută de această ocazie, catedrala mitropolitană fiind ocupată de către ortodocși, a avut loc pe istoricul Câmp al Libertății. I-a fost predat Mitropolitului o parte din palatul-castel reședință.

În continuare, dăm scurte biografii ale ierarhilor titulari ai Bisericii Române Unite, stabiliți de Sfântul Scaun în luna martie 1990:

MITROPOLITUL Dr. ALEXANDRU TODEA (CARDINAL). S-a născut la 5 iunie 1912 în Teleac, jud. Mureș, dintr-o familie de țărani cu mulți copii. Studiile primare le-a urmat în satul natal și la Căcuci, iar cele medii la Gimnaziul din Reghin și la Liceul "*Sfântul Vasile cel Mare*" din Blaj. Primit în clerul tânăr al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Făgăraș, Mitropolitul Vasile Suciul l-a trimis pentru studii teologice superioare la Roma, unde a urmat Filosofia și Teologia la Institutul de "*Propaganda Fide*" și de unde, după studii strălucite și promovarea titlului de doctor, în 1940 s-a întors în țară.

Între 1940-1945 a fost utilizat în diferite funcții în Centrul Mitropolitan. Pe timpul mitropolitului Alexandru Nicolescu (ț 1941) a fost secretar mitropolitan și apoi profesor de religie, de limba latină și limba italiană la școlile secundare din Blaj.

Alexandru Todea a făcut parte din grupul de preoți tineri, apărut spre sfârșitul deceniului al patrulea, reprezentat de episcopul Ioan Suciul și de preotul Nicolae Pura, care a adus un nou suflu în viața Bisericii, elemente "***dedicate cu tot elanul lor tineresc idealului formării unei elite catolice. Puritatea vieții lor, farmecul lor personal, dar mai ales zelul lor au trezit idealuri generoase în conștiințele multor tineri... Apar lucrări importante, nu ca volum, dar novatoare în conținut, atât din pana celor de mai sus, cât și a celor din curentul născut odată cu începutul activității lor: Educația curățeniei, Spre lumină, Acela pe care voi nu-l știți, Meditații pentru preoți, de Nicolae Pura; Eroism, Tinerețe și o traducere a biografiei lui Pier-Giorgio Frassati de Cojazzi, de I. Suciul; Formarea morală și intelectuală pentru viață, tradusă de Alexandru Nicula după Louis Riboulet; Înfruntă viața, tradusă de Tit Liviu Chinezu după Raoul Plus; Pentru tine apostolă învățătoare, Cascada Tinereții, Rugăciunea tineretului, de Alexandru Todea; precum și o serie de articole scrise de autorii de mai sus, printre care trebuie amintit și liliu Hirțea***".²⁷³⁾

Între 14 octombrie 1945-14 octombrie 1948, Alexandru Todea a funcționat ca paroh și protopop districtual la Reghin, județul Mureș. În această perioadă a fost arestat de mai multe ori. Trei din aceste arestări au fost de mai scurtă durată, pe motivul că a vorbit împotriva abuzurilor săvârșite de guvernarea comunistă. A patra arestare a durat o lună, fiind dus la Ministerul de Interne. Motivul celei de a cincea a fost protestul public împotriva înlăturării regelui. A șasea arestare s-a produs la 14 octombrie 1948. Evadat de la securitatea din Reghin, a petrecut ascuns trei ani și trei luni, în care timp, la 19 noiembrie 1950, a fost consacrat episcop titular de Cezaropolis, în fapt auxiliar al Episcopului Ioan Suciul, Administrator Apostolic al Arhidiecezei de Alba Iulia și Făgăraș. Consacrarea a fost săvârșită clandestin prin punerea mâinilor episcopului romano-catolic Iosif Schubert din București, în capela baptisteriu, a catedralei "*Sfântul Iosif*", în asistența singurului prezent, preotul George Guțiu.

La 31 ianuarie 1951 a fost arestat din nou și dus iarăși la Ministerul de Interne, unde a fost anchetat timp de 13 luni, după care a urmat procesul din 1952, în care procurorul i-a cerut condamnarea la moarte, cu mențiunea "*periculos pentru societate*". Tribunalul Militar din București l-a condamnat la muncă silnică pe viață. În august 1964 a fost grațiat.

După eliberarea din închisoare, așezat la Reghin, a păstorit clandestin miile de credincioși din părțile locului și a rezolvat problemele bisericești ale Arhidiecezei.²⁷⁴⁾

La 14 martie 1986 a fost ales de către Conferința Episcopilor și Ordinariilor diecezelor mitropolitane, Mitropolit al Bisericii Române Unite (Greco-Catolice), alegere comunicată Sfântului Scaun Apostolic.

La 31 iulie 1987 a preluat, interimar, jurisdicția eparhiei de Cluj-Gherla, pe care o va preda la 17 iunie 1991 noului episcop titular al acestei eparhii, George Guțiu, odată cu consacrarea acestuia.

După data de 22 decembrie 1989, data victoriei revoluției anticomuniste din România, Mitropolitul Al. Todea și-a continuat laborioasa sa activitate, dar de acum în deplină libertate.

La 12 martie 1990, Sfântul Scaun l-a dezlegat de titlul formal de episcop de Cezaropolis și, ținând cont de preferințele Conferinței episcopatului din 14 martie 1986, l-a numit Arhiepiscop de Alba Iulia și Făgăraș și l-a confirmat ca Mitropolit al Bisericii Române Unite. A fost recunoscut prin Decret al Președintelui României, Ion Iliescu. A fost instalat cu mare solemnitate la Blaj, printr-o Liturghie arhierescă celebrată pe Câmpia Libertății, la 7 octombrie 1990 și i s-a predat o parte din reședința mitropolitană, dar nu și catedrala înălțată de episcopul greco-catolic Inochentie Micu Clain, terminată și împodobită de urmașii săi în scaun.²⁷⁵⁾

Mitropolitul dr. Alexandru Todea (Cardinal) conduce, în continuare, Biserica Română Unită în lupta neviolentă pentru redobândirea lăcașurilor de cult, caselor parohiale, instituțiilor monahale și de binefacere, a întregului patrimoniu, acaparate în 1948 și împărțite între stat și Biserica Ortodoxă Română.

Activitatea fără răgaz în fruntea episcopatului român-unit, cu memorii, dialoguri purtate cu Puterea politică, cu ierarhia Bisericii Ortodoxe Române, cuvântări ocazionate de diferite prilejuri, publicistică și interviuri etc., sunt zbateri epuizante, o mare cruce pe care Înaltul ierarh s-a angajat să o poarte până la Golgota biruinței. Posteritatea va consemna zbuciumul și deplina dăruire, închinată unui legământ și unui ideal, lui Hristos și Bisericii Sale.

ARHIEPISCOPUL Dr. IOAN CHERTES. S-a născut la 10 septembrie 1911, în comuna Sărățel, jud. Bistrița-Năsăud, din părinții Ioan, învățător și Maria născută Rusu, casnică. Tatăl a murit în primul război mondial, lăsând doi copii orfani, Ioan și Ana. Școala primară a urmat-o la Sărățel, iar studiile secundare la Liceul grăniceresc "*George Coșbuc*" din Năsăud, clasa I și la Liceul "*Petru Maior*" din Gherla, cl. II-VII. În iunie 1929 a promovat cu succes examenul de bacalaureat. Element excepțional, în tot cursul liceului a fost premiant, fiind în fruntea promoției sale. După absolvirea liceului a rămas un an pedagog la Gherla, la Liceul "*Petru Maior*" și student, la fără frecvență al Facultății de Drept de la Universitatea din Cluj, iar în 1930 a fost primit în clerul tânăr al diecezei de Gherla și trimis de episcopul dr. Iuliu Hossu la studii teologice superioare, la Roma. A urmat Filosofia și Teologia la Colegiul Propaganda Fide din Cetatea Eternă. La 21 decembrie 1935 a fost hirotonit preot prin punerea mâinilor Episcopului Polica, vicarul Romei.

După terminarea studiilor, promovat doctor în Filosofie și Teologie, în anul 1938 revine în țară și se așează la Cluj, unde, după plecarea sa la studii la Roma, episcopia își mutase reședința de la Gherla. E numit secretar episcopesc, funcție ce o ocupă până în anul 1940. Între 1940- 1948 a ocupat, concomitent, mai multe funcții. Astfel a fost profesor de teologie la Academia de Teologie Română Unită, la catedrele de *Istoria bisericească* și *Drept bisericesc* (1940-1948), director al internatului de băieți începând din 1942, devenit în 1945 internatul Liceului român-unit de băieți "*Inochentie Micu Clain*". Un timp a predat la acest liceu, religia.

Cu ocazia sărbătoririi Sfintei Învieri a Domnului (Paștile), în anul 1947 a fost numit canonic, iar la 10 octombrie 1948 a fost promovat pro-vicar general al Diecezei de Cluj-Gherla. Dar la 28 octombrie, același an, a fost arestat de către securitatea comunistă și închis la Mănăstirea Neamț, împreună cu ceilalți arestați provenind din clerul superior al Bisericii Române Unite, canonici, profesori de Teologie, protopopi etc. În februarie 1949, internații de la Mănăstirea Neamț, ca și episcopii de la Dragoslavele, au fost transferați cu toții la Mănăstirea Căldărușani, lângă București, transformată în lagăr de

concentrare, împrejmuit cu sârmă ghimpată și asigurat cu pază militară. Aici, la Căldărușani, la Crăciunul anului 1949, în noaptea de 24/25 decembrie, canonicul dr. Ioan Chertes a fost consacrat episcop auxiliar, titular de Cantano, prin punerea mâinilor episcopului dr. Valeriu Traian Frențiu de Oradea, asistat de dr. Iuliu Hossu de Cluj-Gherla, dr. Alexandru Rusu al Maramureșului și dr. Ioan Bălan al Lugojului. În mai 1950 întregul grup de internați de la Căldărușani a fost transferat la Penitenciarul din Sighetu Marmației unde episcopul Ioan Chertes rămâne până în aprilie 1955, când e readus la securitatea din Cluj și, de acolo, la 30 iulie 1955, eliberat.

După această primă eliberare, intervenită la 6 ani de la arestare și detenție în închisoare, fără judecată, s-a așezat în comuna Chiraleș, județul Bistrița-Năsăud, unde locuia sora sa Ana, căsătorită cu profesorul Vasile Țărmure, fost și el până în anul 1948 preot de enorie, reprofilat după ilegalizarea Bisericii.

La 12 august 1956 a avut loc la Cluj Liturghia săvârșită de cei doi preoți, greco-catolici, Vasile Chindriș și Izidor Ghiurco, în stradă, în fața bisericii Piaristilor (Universității), în urma căreia au fost arestați mulți preoți. Între ei și episcopii Alexandru Rusu al Maramureșului, ales mitropolit al Bisericii Române Unite, și Ioan Chertes, auxiliar de Cluj-Gherla. Învinuit de instigare publică, Ioan Chertes, arestat la 15 august 1956 și anchetat cu duritate la securitatea din Cluj, a fost condamnat de Tribunalul Militar din aceeași localitate prin sentința nr. 1202/1957 la 10 ani temniță. După condamnare a fost purtat prin cele mai grele închisori și prin lagărele de muncă forțată. Astfel a fost la penitenciarul din Gherla, 3 ani, apoi în Bărrăgan și Deltă: la Stoienești, Salcia, Grind-Periprava, din nou adus la Gherla, apoi la Luciu-Giurgeni, Strâmba, iarăși la Salcia și în sfârșit la Ostrov, de unde, în baza decretului de grațiere nr. 411/1964, la 30 iulie, acel an, a fost eliberat.

De data aceasta s-a așezat la Sărățel, satul natal. Însă, mereu urmărit și hărțuit de organele securității și fără serviciu, la 25 octombrie 1965 s-a mutat la Năsăud, unde între timp se mutase și familia surorii sale cu slujba soțului ei, V. Țărmure. Între anii 1965-1972 a funcționat ca angajat la Întreprinderea Raională de Industrie Locală "Ineu", în calitate de contabil II la materiale. A dus și aici o viață foarte grea, fiind fără întrerupere urmărit atât de securitate cât și de organele de partid. Fără a avea oficial domiciliu obligatoriu, comandantul securității locale i-a pus în vedere să nu părăsească localitatea, iar în cazul că ar trebui să plece undeva, să-l anunțe.

La 30 iunie 1972 a fost pensionat.

Bătrânețele și îndeosebi reminiscentele terorii anchetelor, a muncii forțate, a regimului de exterminare din închisori și gulaguri, a frigului și foamei și a tuturor umilirilor și privațiunilor prin care a trecut și le-a îndurat patrusprezece ani și jumătate, toate acestea i-au zdruncinat sănătatea și l-au determinat să renunțe la o viață activă cu sarcini de mare răspundere, cum e episcopatul, și să-și petreacă ultimii ani ai vieții retras, rămânând în continuare la Năsăud, în familia surorii sale.

La 12 martie 1990, Papa Ioan Paul al II-lea, reglementând problema ierarhiei Bisericii Catolice din România, atât a celei de rit latin, cât și a celei de rit bizantin (Greco-Catolică), nu l-a uitat nici pe episcopul titular de Cantano, dr. Ioan Chertes și, deși retras din activitate, în semn de stimă și prețuire deosebită pentru suferințele îndurate și pentru credința dovedită Bisericii Catolice și Sfântului Scaun Apostolic al Romei, l-a promovat și distins Arhiepiscop al Bisericii Române Unite.

Ca profesor de Teologie, dr. Ioan Chertes a scris lucrarea **Creșteți și vă înmulțiți**, apărută în editura "Sfântul Nichita" din Cluj.

EPISCOPUL IOAN PLOSCARU AL LUGOJULUI. S-a născut la 11 noiembrie 1911 în comuna Frata, județul Cluj, fiul lui Vasile și Ana (Anica) născută Crișan. Mama originară din satul vecin, Vișinel. Părinții au fost agricultori.

Școala primară a urmat-o în satul natal, iar cursul mediu la Liceul "Sfântul Vasile cel Mare" din Blaj. A promovat examenul de bacalaureat în sesiunea iulie 1929. În toamna aceluiași an a fost primit în clerul tânăr al Arhiecezei de Alba Iulia și Făgăraș și student în anul I al Academiei de Teologie Română Unită din Blaj, pe care a absolvit-o după patru ani de studii, în primăvara anului 1933.

La 17 septembrie 1933 a fost hirotonit preot celib, prin punerea mâinilor episcopului Valeriu Traian Frențiu de Oradea.

În același an a fost numit profesor de religie și preot II la Brașov, unde a funcționat până în 1935, când a fost transferat preot la Crăciunel, județul Harghita (pe atunci în județul Odorhei), titular la

parohia Bodegaia și cu domiciliu stabil în Ocland. Între anii 1933-1936, concomitent cu pastorația, intenționând să se titularizeze ca profesor de religie, a pregătit și promovat examenul de licență în Teologie la Academia Teologică din Blaj, singura din instituțiile teologice greco-catolice din țară autorizată să acorde titlul de licențiat, în urma unor examene fundamentale și speciale, inclusiv o teză scrisă , în plus de cel de curs, care după patru ani de studii dădeau numai titlul de *"absolvent de Teologie"*. Tot atunci a urmat și practica pedagogică la Seminarul Pedagogic din Cluj, pentru specialitatea religie greco-catolică, în învățământul mediu.

În anul 1936 Mitropolitul Alexandru Nicolescu l-a trimis pentru perfecționarea studiilor teologice la Strassbourg, în Franța. În 1938, pe când Ioan Ploscaru era student la Strassbourg, Dumitru Neda, care aparținea clerului diecezei Lugojului, era profesor la Academia de Teologie din Blaj și director al săptămânalului *"Unirea"*. Mitropolitul Alexandru Nicolescu i-a propus Episcopului Ioan Bălan al Lugojului să-i dea lui D. Neda dezlegare pentru transfer în clerul arhidiecezan. Episcopul a acceptat transferul, condiționat să i se dea în schimb Ioan Ploscaru. Acesta, întrebat dacă acceptă schimbul, a declarat: *"Am depus vot că mă voi duce întotdeauna acolo unde mă vor trimite superiorii"*. Așa a ajuns Ioan Ploscaru în dieceza Lugojului.

După o nouă licență în Teologie la Strassbourg a urmat anul de pregătire pentru doctorat cu teza *Pedagogia divină în educarea neamului omenesc*. Dar n-a apucat să o susțină, fiindcă, izbucnind cel de-al doilea Război Mondial, germanii au rupt frontul și se apropiau de Paris, unde Ioan Ploscaru se refugiase. Pentru a nu fi luat în captivitate de trupele ocupante, a plecat spre casă cu ultimul tren care mai circula, prin Italia, prin Torino, Milano și apoi prin Jugoslavia a ajuns la Lugoj, la 9 iunie 1940, ziua în care Parisul a căzut sub ocupație germană.

După sosirea la Lugoj a fost numit secretar episcopesc, în 1942 a fost ales canonic, iar în 1945 a fost numit vicar general episcopesc, calitate în care l-a găsit ilegalizarea Bisericii Române Unite, în 1948.

La 30 noiembrie 1948 a fost consacrat episcop titular de Trapezopolis, auxiliar al eparhiei Lugojului, prin punerea mâinilor nuntialului apostolic Patrik O'Hara la București.

În august 1949 a fost arestat și ținut în arestul poliției din Lugoj până la 8 decembrie 1949, când a fost dus la Timișoara, iar în mai 1950 la București, la Ministerul de Interne, și de acolo, la Jilava.

În 8 decembrie 1950 a fost transferat la penitenciarul din Sighetu Marmăției, unde a rămas până în anul 1955, când, în luna aprilie, a fost readus la Jilava, apoi la Timișoara, de unde, în baza unui decret guvernamental, a fost eliberat.

În 15 august 1956, în iureșul unei noi campanii de arestări, a fost arestat și episcopul Ioan Ploscaru, deus la securitatea din Timișoara, de acolo la Cluj și apoi iarăși la București, unde, în februarie 1957, a fost judecat și condamnat, în total, la 45 de ani de închisoare. Aplicându-i-se pedeapsa cea mai mare, condamnarea s-a rezumat la 15 ani de temniță. A executat-o în închisorile Malmaison, Jilava, Pitești, Timișoara, Dej și Gherla, de unde, în urma decretului de grațiere din 1964, a fost pus în libertate.

Revenit la Lugoj și-a continuat, clandestin, activitatea episcopală, în urma căreia, în 1972 i s-a întocmit din nou dosar de trimitere în judecată, dar intervenind un ordin guvernamental, cauza a fost scoasă de pe rol.

Deși se începuse o slăbire tolerantă a persecuției împotriva Bisericii Române Unite, episcopul Ioan Ploscaru abia în anul 1975 a putut descifra o destindere, în urma unei vizite ce i-a făcut la Lugoj un ofițer superior de securitate, despre care am amintit mai sus, care s-a purtat foarte curtenitor, vizitele făcute până atunci nefiind decât anchete, percheziții și arestări. În urma acestei vizite i-a încunostințat și pe ceilalți episcopi în viață de discuțiile purtate. O asemenea scrisoare, despre vizita ce a avut loc sâmbătă 12 iulie 1975, i-a adresat și părintelui dr. S.A. Prunduș - Cluj: ***"... a fost la mine dl. Colonel Vasilescu de la Ministerul de Interne, un om deosebit de fin, diplomat și binevoitor. Chiar de la început mi-a dat să înțeleg că n-a venit pentru anchete, ba mai mult, chiar dânsul mi-a declarat că vechile metode au fost abolite și că felul în care a fost tratată Biserica Greco-Catolică, se recunoaște, a fost o greșeală"***. Cu toate aceste asigurări date de omul securității, în urma atâtor suferințe, episcopul nu a fost pe deplin convins de sinceritatea lui: ***"Eu am ascultat cu un optimism prudent. Nu pot să nu recunosc că în mine, datorită multor persecuții de tot felul, a rămas un fel de reflex condiționat când e vorba de securitate"***. Totuși, în concluzie, delegatul Ministerului de

Interne a reușit să-l convingă că **"persecuția s-a terminat și urmează faza dialogului"**.²⁷⁶⁾ Deci, Puterea politică a trecut la o relativă toleranță, rămânând, în schimb, în continuare, atitudinea dușmănoasă a Bisericii Ortodoxe Române, care nu a inițiat dialogul. Abia Revoluția din Decembrie 1989 i-a adus episcopului deplina siguranță a libertății.

"În urma Decretului Nr. 9/31 decembrie 1989, pct. 20, Biserica Greco-Catolică din România a fost eliberată. Drept aceea IPSS Nicolae Corneanu, Mitropolitul Bisericii Ortodoxe Române din Timișoara, conștient de importanța acestui decret și, în același timp, binevoitor, în spirit creștinesc, a dispus preotului paroh ortodox Daneș, de la fosta catedrală română unită din Lugoj, să o predea posesorului de drept, Bisericii Unite".²⁷⁷⁾

"La 29 ianuarie 1990, orele 10,30 s-a intrat triumfal în catedrală și s-a oficiat prima Liturghie arhierescă greco-catolică după 41 de ani, de către un sobor în frunte cu Episcopul Ioan Ploscaru".²⁷⁸⁾

La 12 martie 1990, odată cu restabilirea Ierarhiei Catolice în România, episcopul Ioan Ploscaru a fost dezlegat de titlul eparhiei de Trapezopolis și numit titular al eparhiei Lugojului.

EPISCOPUL VASILE HOSSU AL EPARHIEI ORADEA. S-a născut la 17 mai 1919, în orașul Carei, al cincilea copil în familia numeroasă a unui funcționar poștal, originar din Pișcolț, județul Satu Mare. Mama, pe nume Iuliana născută Buteanu, provenea dintr-o familie de oameni profund credincioși din Șomcuta Mare, o localitate fruntașă în Maramureșul compact greco-catolic.

A urmat liceul la Oradea, unde, după promovarea examenului de bacalaureat în 1939, a cerut și a fost primit în clerul tânăr, și student al Academiei de Teologie greco-catolică, pe care a urmat-o cu intenție expresă de a deveni preot celib. Rezultatele obținute la învățătură au fost din cele mai frumoase. Fire blândă și ponderată, a dat dovadă și de o moralitate de excepție. Urmându-și chemarea, a primit tonsura și lectoratul prin episcopul Valeriu Traian Frențiu, subdiaconatul și diaconatul prin Iuliu Hossu al Clujului, pe atunci Administrator Apostolic al eparhiei Oradea, iar Sfânta Preoție la 4 februarie 1945, prin episcopul auxiliar Ioan Suci. A servit un timp ca pedagog la Seminarul din Oradea, iar după ce a promovat examenul de licență în Teologie la Blaj, a urmat Seminarul Pedagogic Universitar din București, devenind profesor cu specialitatea *"religia greco-catolică"*.

O perioadă de timp și-a desfășurat activitatea în cadrul domeniului episcopal din Beiuș și apoi a funcționat ca preot-profesor de religie la Oradea și la Liceul *"Simion Bărnuțiu"* din Șimleul Silvaniei, unde l-a prins în 1948 scoaterea învățământului religios din școală și punerea în afara legii a Bisericii Române Unite. Vasile Hossu este numit la o școală generală pe Valea Drăganului, la Traniș, o localitate de munte, profesor de limba română și alte materii, obligat, deci, să se reprofileze.

În 1952 a fost arestat și condamnat la 10 ani temniță, dar după doi ani de detenție, este eliberat. Între timp, în 1956 a obținut cea de a doua licență, de data aceasta în filologie. După eliberare a lucrat iarăși în învățământ, și tot pe Valea Drăganului, până la împlinirea vârstei de pensionare.

Activitatea lui la Traniș nu s-a rezumat numai la catedră, ci a desfășurat și o activitate creștină, religioasă, catolică, un apostolat. Așa se explică în fapt condamnarea suferită.

Chemat după pensionare la Oradea a desfășurat și aici o activitate pastorală și cu deosebire catehetică, clandestină, insisitând cu predilecție la educarea și instruirea creștină a tineretului.

Urmare a vieții sale exemplare, canonicul Coriolan Tămăian, care deținea puterea ordinară de jurisdicție în dieceza Oradea din 1978, de la moartea episcopului auxiliar Iuliu Hirțea, l-a desemnat pe preotul profesor Vasile Hossu, succesor al său, devenind astfel, după moartea lui Coriolan Tămăian, în 1989 ordinarius diecezan. În această calitate l-a găsit Revoluția din Decembrie 1989. La 3 martie 1990, Papa Ioan Paul al II-lea l-a numit pe Vasile Hossu episcop titular de Oradea, iar la 27 mai, într-un cadru festiv extraordinar, care a avut loc la Baia Mare sub cerul liber, a fost consacrat episcop odată cu Lucian Mureșan al Maramureșului, prin punerea mâinilor mitropolitului dr. Alexandru Todea, asistat de delegatul Sfântului Scaun Guido del Mestre, și de episcopul Ioan Ploscaru al Lugojului. La consacrare au participat sute de preoți, călugări și călugărițe din toată Provincia Mitropolitană și mii de credincioși din toate părțile Transilvaniei, cu deosebire din diecezele de Oradea și Maramureș, ai căror arhipăstori luau sarcina apostoliei.²⁷⁹⁾ O instalare în catedrala din Oradea nu a avut loc, lăcașul fiind ocupat de răpitorii din 1948, iar Institutul Teologic și-a început activitatea numai cu două zile de

cursuri pe săptămână, sâmbăta și duminica. Sub nefast augur și-a început PSS episcop Vasile Hossu arhipăstorirea, dar speranța rămâne deplină în ajutorul Celui de Sus și în biruința adevărului.

EPISCOPUL LUCIAN MUREȘAN AL MARAMUREȘULUI. S-a născut la 23 mai 1931 în comuna Ferneziu, azi cartier al municipiului Baia Mare, reședința județului Maramureș, al zecelea din cei doisprezece copii ai familiei lui Petru Mureșan și Maria, născută Breban, în casa cărora se trăia o intensă viață creștină, catolică.

Tânărul Lucian Mureșan a urmat școala primară în localitatea natală, apoi clasele gimnaziale la Baia Mare și a absolvit tot acolo o școală profesională de prelucrarea lemnului.

După satisfacerea serviciului militar și-a completat studiile medii, urmând liceul tot la Baia Mare. Deși visul lui era să devină preot greco-catolic, nu și l-a putut realiza la timp, Biserica Română Unită fiind trecută din 1948 în afara legii. Așteptând să se ivească o posibilitate de a urma Teologia, s-a angajat și a lucrat în diverse servicii economice.

La sugestia Episcopului Iuliu Hossu și la propunerea lui S. A. Prunduș, în anul 1955 au fost primiți, în mod excepțional, cinci tineri greco-catolici, câte unul pentru fiecare dieceză a Bisericii Române Unite, în Institutul Teologic Romano-Catolic de grad universitar din Alba Iulia, secția română. Printre ei, și Lucian Mureșan. Ceilalți au fost: Pantelimon Aștelean și Vasile Abrudan, ajunși mai târziu preoți celibi, Virgil Florian, preot căsătorit și N. Sălăjan, plecat în străinătate. În anul școlar universitar 1958/59, după ce au ajuns în anul IV de Teologie, aflând Departamentul cultelor de existența lor, a intervenit la Episcopia romano-catolică de Alba Iulia, sub egida căreia funcționa institutul, cei cinci l-au părăsit, pentru a nu provoca dificultăți binefăcătorilor lor, după care a urmat, desigur, exmatricularea.

Pentru Lucian Mureșan exmatricularea a coincis cu începutul persecuției împotriva lui și urmării de către securitate. Timp de un an nu a fost angajat nicăieri, în nici o funcție. I s-a refuzat chiar angajarea în mină ca vagonetar. Abia după un an a fost angajat muncitor necalificat la o carieră de piatră, și mai târziu la Direcția Județeană de Drumuri și Poduri Maramureș, întreprindere la care a lucrat până la pensionare. S-a pensionat abia în iunie 1990.

Cu toată prigoana împotriva lui, Lucian Mureșan a sfidat intimidarea și amenințarea și, dorind a deveni preot, și-a continuat studiile teologice și și-a susținut examenele în clandestinitate cu profesori de la fostele academii teologice desființate, care mai erau în libertate. În clandestinitate și-a susținut examenul de licență, după care a lucrat în continuare ca funcționar, așteptându-și hirotonirea. După eliberarea episcopilor din închisori, prin decretul de grațiere din 1964, la 19 decembrie același an a fost hirotonit preot prin punerea mâinilor episcopului auxiliar dr. Ioan Dragomir al Maramureșului.

După hirotonire a început pastorația clandestină, ocupându-se cu predilecție de tineret și cu deosebire de cei ce doreau să devină preoți.

După încetarea din viață a episcopului Ioan Dragomir, la 25 aprilie 1985 și după un an și jumătate de provizorat în deținerea puterii ordinare de jurisdicție, în august 1986, mitropolitul Bisericii Române Unite, IPSS dr. Alexandru Todea, în urma consultării Capitulului diecezan, l-a numit și instalat pe pr. Lucian Mureșan, ordinarius al diecezei Maramureșului.

După Revoluție și relegalizarea Bisericii Române Unite, la 3 martie 1990, Papa Ioan Paul al II-lea l-a numit episcop de Maramureș, fiind în ordinea cronologică al treilea episcop al acestei dieceze, după dr. Alexandru Rusu (†1963 la Gherla) și dr. Ioan Dragomir, acesta fiind numai episcop auxiliar de Maramureș.

La 27 mai 1990 a fost consacrat episcop, odată cu Vasile Hossu de Oradea, în cadrul Liturghiei arhieresti festive, sub cerul liber, în Baia Mare, prin punerea mâinilor mitropolitului Alexandru Todea, asistat de delegatul Papei Ioan Paul al II-lea, Arhiepiscopul Guido del Mestri din diplomația Vaticanului, și de Episcopul Ioan Ploscaru al Lugojului.

În loc să fie instalat în catedrala greco-catolică din Baia Mare, episcopul titular diecezan Lucian Mureșan, la 11 noiembrie 1990 aici a fost instalat episcopul ortodox Iustinian Chira, după ce o ceată de bătauși ortodocși, organizați și înarmați cu bâte și răngi de fier învelite în tricolor au înlăturat, printr-o rușinoasă bătaie, pe credincioșii greco-catolici, veniți să apere biserica din care, înainte cu 42 de ani a fost scos, de către securitate și Ortodoxia Românească, episcopul legitim dr. Alexandru Rusu și trimis la pușcărie, de unde nu s-a mai întors.²⁸⁰⁾

Prin grija noului episcop s-a deschis la Baia Mare un Institut de Teologie de grad universitar, care a început anul școlar universitar 1990/91 cu 70 de studenți la cursurile de zi și 20 la fără frecvență. Tot aici, la cursurile de 3 ani ale Facultății de Cateheză, au început 89 de tineri și tinere, care vor preda copiilor și elevilor educație moral-religioasă în orele de religie.²⁸¹⁾

EPISCOPUL GEORGE GUȚIU DE CLUJ-GHERLA. S-a născut la 30 martie 1924, în satul Vaidei, comuna Ogra, județul Mureș.

A urmat în satul natal cinci clase elementare și apoi patru gimnaziale la Liceul "*Papiu Ilarian*", din Târgu-Mureș. Intervenind ocupația horthystă a Transilvaniei de Nord, ultimele patru clase de liceu le-a urmat, între anii 1940-1944, la Liceul "*Titu Maiorescu*" din Aiud. Promovând examenul de bacalaureat, a fost primit în clerul tânăr al Arhidiecezei de Alba Iulia și Făgăraș și student în anul I al Academiei de Teologie Română Unită "*Sfânta Treime*" din Blaj. După absolvirea celor patru ani de studii teologice, în iunie 1948 a promovat și examenul de licență, la care se supuneau abia vârfurile clericilor absolvenți, majoritatea rezumându-se la titlul ce-l acorda promovarea examenelor obligatorii de "*absolvent de Teologie*" sau "*teolog absolvent*", suficient pentru a deveni preot de enorie. Licența acorda dreptul de a deveni profesor de religie în învățământul mediu și era titlul superior ce se putea obține în învățământul teologic greco-catolic din țară. Am arătat mai sus, licența în Teologie o acorda singură Academia de Teologie Română Unită din Blaj. Celelalte academii teologice din țară eliberau un simplu certificat de absolvire, numit "*Absolutoriu*".

Când mulți dintre cei din generația sa au ales o cale de viață comodă, străină de chemarea de care au fost învredniciți, tânărul George Guțiu, deși abia se publicase Decretul Nr. 358 din 1 decembrie 1948, de trecere a Bisericii Române Unite în ilegalitate, a cerut și, la 8 decembrie același an (1948), a fost hirotonit preot de către Arhiepiscopul și Mitropolitul romano-catolic al Bucureștilor, Alexandru Cisar, episcopii greco-catolici fiind arestați cu toții încă de la sfârșitul lunii octombrie și încarcerati la Dragoslavele, în vila de vară a patriarhului, transformată în lagăr de concentrare. A rămas în continuare încadrat în clerul Arhidiecezei române unite de Alba Iulia și Făgăraș.

După hirotonire a ajutat pe Ordinarius-ul arhidiecezan, mai întâi Pr. George Dănilă, fostul său rector la Academia de Teologie și apoi pe dr. Alexandru Todea, protopopul Reghinului - devenit din noiembrie 1950 episcop - la reorganizarea după pseudo "*revenirea*" la Ortodoxie a Arhiepiscopiei Blajului și pregătirea ei pentru trecerea prin prigoană. În acest timp a cercetat arhidieceza și a cules date din parohii și protopopiate, despre preoții, călugării, călugărițele și credincioșii rămași pe baricada rezistenței, netrecuți la Ortodoxie, și despre cei întemnițați, reușind să comunice aceste date Sfântului Scaun, Papei Pius al XII-lea.

În aceeași perioadă, de libertate, a fost și îndrumătorul spiritual al Congregației de surori-călugărițe din Blaj, până la ridicarea acestora și fixarea lor la Obreja, în fosta mănăstire baziliană de acolo. Pr. Guțiu a scăpat îmbrăcat într-un halat alb, prin grădina Institutului Recunoștinței. Era în anul 1949. La 30 ianuarie 1951 a fost arestat la Reghin și anchetat la Ministerul de Interne din București, până la 15 februarie 1952, când, trimis în judecată, a fost condamnat de către Tribunalul Militar, secția a II-a București, prin sentința numărul 104 din 20 februarie 1952, la *muncă silnică pe viață*. Detenția a executat-o în închisorile cu cel mai greu regim din țară: Jilava, Aiud, Pitești, Dej și Gherla. A fost eliberat la 4 august 1964, în virtutea Decretului de grațiere a tuturor deținuților politici, emis de regimul comunist la aniversarea a 20 de ani de la eliberarea de sub fascism.

După eliberare s-a așezat la Târnăveni, unde la început a fost angajat ca muncitor la Întreprinderea de Gospodărie Comunală și Locativă. Comportarea excepțională la locul de muncă i-a determinat pe superiorii săi să-i ceară recunoașterea studiilor teologice ca studii superioare și, astfel, a fost promovat economist și avansat mai târziu economist principal, calitate din care a fost pensionat în 1986, la împlinirea vârstei de 62 de ani, de la aceeași întreprindere.²⁸²⁾

În activitatea bisericească s-a distins în mod deosebit în calitate de colaborator al Mitropolitului dr. Alexandru Todea, lucrând un timp în calitate de vicar general arhidiecezan, numit de IPS Sa.

La 3 martie 1990 a fost numit de Sfântul Părinte Papa Ioan Paul al II-lea, episcop titular al eparhiei de Cluj-Gherla, iar la 17 iunie 1990 a fost consacrat arhiepiscop, prin punerea mâinilor Mitropolitului dr. Alexandru Todea, asistat de episcopii sufragani, Vasile Hossu de Oradea și Lucian Mureșan al Maramureșului. Hirotonirea a avut loc în cadrul unei Liturghii arhieresti festive, celebrată pe Stadionul

Municipal din Cluj, în prezența a peste 15 mii de participanți, din care sute de preoți îmbrăcați în odăjdii, călugări, călugărițe. Odată cu consacrarea, Mitropolitul i-a trecut noului consacrat puterea ordinară de jurisdicție, cu toate drepturile și îndatoririle ei, deținută până atunci provizoriu de IPS Sa. Ca și în eparhiile de Oradea și Maramureș, n-a avut nici la Cluj loc instalarea canonică a episcopului în catedrala eparhială, aceasta fiind ocupată din 1948 de Biserica Ortodoxă Română și încă nerestituită de răpitori.

VICARUL GENERAL TERTULIAN LANGA al Diecezei de Cluj-Gherla. Nu putem încheia acest capitol fără a-l aminti pe vicarul Tertulian Langa, numit în această calitate la 31 iulie 1987, dată la care fostul ordinarius și vicar general capitular, Dr. S. Aug. Prunduș, a predat puterea ordinară de jurisdicție a Diecezei de Cluj-Gherla Mitropolitului Bisericii Române Unite, IPSS dr. Alexandru Todea. Întrucât arhipăstorul locuia la Reghin, în afara eparhiei de Cluj-Gherla, administrația acesteia a încredințat-o preotului profesor Tertulian Langa, fost provicar general episcopesc II, numindu-l și constituindu-l vicar general episcopesc al diecezei.

Tertulian Langa s-a născut la 26 octombrie 1922 în Târgu-Mureș. A absolvit facultățile de Litere și Filosofie și Dreptul, la Universitatea din București. După cel de-al doilea război mondial, după absolvire, a funcționat ca asistent la catedra de Pedagogie a aceleiași Universități. Ilegalizarea Bisericii Române Unite i-a adus și lui ani grei de temniță. Între timp a studiat clandestin Teologia, începută încă de pe vremea când era student în Capitală, cu Mons. Vl. Ghica și canonicul dr. Titus Malai, iar la 20 decembrie 1964 a fost hirotonit preot prin punerea mâinilor Episcopului dr. Ioan Dragomir al Maramureșului.

Ca om de aleasă cultură, Tertulian Langa a scris pe linie sociologică 15 monografii profesionale și a tradus **Noul Testament** și **Psaltirea**, manuscrisele așteptând să vadă lumina tiparului.

Peste tot unde a fost prezent a susținut cu tărie și putere de convingere dreptul la viață a Bisericii Române Unite. În calitate de conducător al clerului din dieceză, l-a reprezentat întotdeauna cu demnitate, îndeosebi în relațiile cu autoritățile de stat, atât înainte de eliberare, cât mai ales după Revoluția din 1989, participând activ la toate acțiunile și demersurile întreprinse de chiriarii Bisericii Române Unite, la memoriile, întâlnirile și dialogurile cu Puterea de Stat, ori cu Biserica Ortodoxă Română, pentru restituirea lăcașurilor de cult și a celorlalte bunuri patrimoniale, răpite în 1948. Mereu prezent în publicistică, prin articole și interviuri în ziare și reviste, la posturile de radio naționale sau străine - *"Europa Liberă"*, *"BBC"*, *"Vocea Americii"*, *"Vocea Germaniei"* -, prin predici bine documentate, expuse convingător și cu căldură miilor de credincioși, adunați în fiecare duminică ori sărbătoare, fie în Cluj la Liturgiile din Piața Libertății ori din capela episcopiei, fie din alte localități, a dus o luptă temerară în înțeleșul cel mai bun al cuvântului, atât cu Puterea politică, dar mai ales cu Biserica Ortodoxă Română, pentru redobândirea bunurilor pierdute și regrouparea credincioșilor în Biserică. Dacă regrouparea credincioșilor greco-catolici la sânul Bisericii Române Unite, după atâția ani de prigoană, a fost una dintre marile reușite, la care contribuția vicarului Tertulian Langa a fost dintre cele mai importante, în materie de redobândire a bunurilor pierdute rezultatele nu sunt pe măsura zbaterei și insistențelor. Obținând parțial localul reședinței episcopale din Cluj, exclusiv în baza tratatelor purtate de vicarul T. Langa cu direcțiunea Școlii Ajutătoare, ocupanta clădirii, a așezat acolo conducerea eparhiei, Capitulum diecezan, un serviciu permanent de pastorație a credincioșilor de pe raza municipiului Cluj, redacția și serviciul de difuzare al revistei *"Viața Creștină"*. Dintr-o sală festivă obținută, prin funcțiunile multiple ce i le-a dat, a făcut o sală polivalentă, multifuncțională, fiind utilizată pentru întâlnirile preoțești, ședințe ale AGRU-lui, sală de curs pentru Institutul Teologic de grad universitar, pentru cursurile de cateheză, capelă pentru 2-3 liturghii pe zi ș. a.

După preluarea eparhiei de către episcopul titular nou-hirotonit, PSS George Guțiu, vicarul Tertulian Langa i-a fost de cel mai mare ajutor.

CAPITOLUL XXII

BISERICA ROMÂNĂ UNITĂ DIN DIASPORĂ

DIECEZA ROMÂNĂ CATOLICĂ DE RIT BIZANTIN DIN AMERICA

"Grupul etnic de origine română din Statele Unite ale Americii, din datele istorice și investigațiile cele mai recente, se constată că este format, în cea mai mare parte, din urmași ai foștilor imigranți de la începutul secolului al XX-lea, plecați din provinciile românești, Banat, Crișana, Ardeal și Maramureș. Aceștia li s-au adăugat ulterior mii de persoane, plecate cel mai frecvent la rudele stabilite anterior peste ocean. Statisticile oficiale nord-americane au înregistrat, prima oară în 1881, 11 imigranți din ținuturile românești, iar în anul 1900 recensământul SUA consemna 15032 imigranți, stabiliți în proporție de 76,6% în orașele New-York și Philadelphia, 293.453 persoane formau la începutul anilor '30 grupul american originar prin naștere sau părinți din România... La începutul anilor '80, pe baza recensămintelor oficiale americane și canadiene, a informațiilor statistice furnizate de reuniuni, așezăminte, cluburi, parohii și membri individuali ai comunității din America de Nord, în Statele Unite trăiau 350.000 de cetățeni originari din România. O concentrare mai mare a imigranților români se află în orașele din nord-est, în statele Ohio, Indiana, Michigan, Illinois, Pennsylvania și la New-York... Prezența grupului românesc aproape în totalitatea sa - 80% în 1930 - în orașele industriale, atestă contribuția pe care a adus-o la stabilirea bazelor economico-sociale ale societății industriale americane".²⁸³⁾

Pe măsură ce sporea numărul imigranților, aceștia au simțit nevoia să se regrepeze pe linie etnică și, mai ales, religioasă. Biserica a fost factorul cel mai puternic în regruparea, după confesiuni, a românilor din diaspora americană. Așa au luat ființă și comunitățile religioase ale românilor greco-catolici. Cea dintâi parohie română-unită a luat ființă în America la 19 noiembrie 1905 în Cleveland, Ohio, parohia "Sf. Elena", iar în 1926, prin înființarea parohiei "Sf. Maria" la Dearborn-Michigan, numărul comunităților românești greco-catolice a ajuns la 17.

Toate parohiile, deși primeau preoți din țară, prin grija Mitropoliei Române Unite, au fost la început subordonate episcopiiilor romano-catolice americane, pe teritoriul cărora au luat ființă. La 4 decembrie 1982, Papa Ioan Paul al II-lea a scos toate cele 17 parohii românești catolice de rit bizantin (unite) de sub jurisdicția ierarhiei romano-catolice americane și a constituit un *exarhat apostolic*, dependent direct de Sf. Congregație Orientală și l-a numit exarh pe părintele *Louis Vasile Pușcaș*, născut la 13 septembrie 1915 pe pământ american, din părinți români imigranți, la Aurora - Illinois, dieceza de Rockford. A urmat studiile teologice la Oradea - pentru a-și însuși cât mai bine limba română - și la Roma. Din cauza celui de-al doilea război mondial, a fost nevoit să părăsească Europa și să-și încheie studiile în SUA. A fost hirotonit preot la 14 mai 1942. A funcționat la parohia "Sf. Mucenic Gheorghe" din orașul natal Aurora-Illinois. Cu ocazia trecerii sale în fruntea exarhatului a fost numit *episcop de Luca* și consacrat la 26 iunie 1983.

La 27 martie 1987, *exarhatul a fost ridicat la rangul de episcopie*, luând astfel naștere *Dieceza română-catolică de rit bizantin* având reședința la Canton-Ohio și cu catedrala "Sf. Mucenic Gheorghe", iar Mons. Louis Vasile Pușcaș a fost numit episcop titular al diecezei nou înființate.²⁸⁴⁾ (Adresa episcopiei: 1121, 44 th St. N. E. Canton, oh 44 714).²⁸⁵⁾

Parohiile componente ale diecezei sunt:

1. "Sfântul Gheorghe", Aurora - Illinois
2. "Sfântul Mihail", Aurora - Illinois
3. "Sfântul Nicolae", Chicago - Indiana
4. "Sfântul Dumitru", Chicago - Indiana, Harbor - Indiana
5. "Sfântul Ioan Botezătorul", Detroit - Michigan
6. "Sfânta Maria", Dearborn - Michigan
7. "Sfânta Elena", Cleveland - Ohio
8. "Preasfânta Treime", Cleveland - Ohio
9. "Sfântul Vasile", Lorain - Ohio

10. "Sfântul Gheorghe", Canton - Ohio (reședința episcopală)
11. "Sfânta Maria", Youngstown - Ohio
12. "Sfântul Teodor", Alliance - Ohio
13. "Sfântul Ioan Botezătorul", Erie - Pennsylvania
14. "Sfântul Gheorghe", Erie - Pennsylvania
15. "Sfânta Maria", McKeesport - Pennsylvania
16. "Sfântul Vasile", Trenton - New Jersey
17. "Sfânta Maria", Roebig - New Jersey;²⁸⁶⁾ și o misiune,
- Misiunea "Sfânta Maria" la Los Angeles - California.

Toate parohiile, indiferent de numărul credincioșilor care le compun, dispun de lăcașuri de cult și case parohiale proprii, cele mai multe din biserici fiind zidite din temelii prin contribuțiile benevole ale credincioșilor, iar unele, cum sunt cele din parohiile "*Sf. Maria*" - Dearborn și "*Sf. Dumitru*" - Chicago, au fost cumpărate, adaptate ritului bizantin, împodobite și consacrate.

Credincioșii sunt organizați în diferite asociații, societăți și reuniuni, cu caracter cultural, caritativ și, îndeosebi religios, cum sunt societățile corale sau corurile parohiale, reuniunile de femei puse sub patronajul Sfintei Fecioare Maria sau a Sfintei Elena, Societatea sau Reuniunea Rozarului, Societatea Sfintei Inimi a lui Isus, Reuniunea Preasfântului Nume, Clubul Tineretului, Clubul Pensionarilor, Societatea Altarului, Liga Catolică, Clubul Social al Femeilor Tinere etc.

Mult timp pastorația credincioșilor americani de origine etnică română, greco-catolici, a fost asigurată de preoți trimiși din țară de Mitropolia Română Unită din Blaj, aleși dintre preoții cei mai distinși. Astfel, a păstorit în America, în tinerețe, Alexandru Nicolescu, episcopul de mai târziu al Lugojului și mitropolit al Bisericii Române Unite; Mircea Todericiu, fostul paroh I al Bucureștilor ș. a. Mai târziu s-au format preoți născuți pe pământ american, din părinți români greco-catolici, stabiliți definitiv în SUA, cazul Mons. Louis Vasile Pușcaș ș. a.

Sperăm că, după dispariția dificultăților prin care trece azi Biserica Română Unită, Dieceza românilor uniți din Statele Unite ale Americii să devină - așa cum este normal - sufragana a Mitropoliei de Blaj.

MISIUNILE ROMÂNE UNITE DIN AMERICA DE SUD

BUENOS AIRES - ARGENTINA. Înființarea Misiunii din Buenos Aires, capitala Argentinei, a fost solicitată Sfântului Scaun de către românii imigranți, în anul 1948. Comunitatea greco-catolică siro-libaneză le-a pus la dispoziție biserica și, după ce au obținut acordul Cardinalului Santiago L. Capello din Buenos Aires, au obținut și permisiunea găzduirii preotului român unit într-o casă a Vaticanului. Sfântul Scaun a aprobat cererea și primul preot numit a fost Ioan D. Dan, care și-a început activitatea pastorală în aprilie 1949.²⁸⁷⁾

SAO PAULO - BRAZILIA. Misiunea a luat ființă la 24 septembrie 1950, prin deschiderea unei capele la Sao Paulo și instalarea ca rector al Misiunii a preotului Stefan Benția. Realizarea misiunii se datorește Cardinalului Carlos Carmelo de Vasconcellos Motta, arhiepiscop de Sao Paulo și unui preot catolic român din Moldova, Petru Balint, misionar al Congregației Notre Dame de Sion.²⁸⁸⁾ Din august 1952, misiunea a primit *biserica N. S. da Boa Morte*, în centrul orașului.

RIO DE JANEIRO - BRAZILIA. În 1952, cu ajutorul Cardinalului Jaime de Barros Camara, arhiepiscop de Rio de Janeiro, s-a deschis și în acest oraș o misiune română unită a cărei conducere a fost încredințată aceluiași preot, conducătorul Misiunii de la Sao Paulo, Stefan Benția, căruia i s-a pus la dispoziție biserica greco-catolicilor sirieni.

Formându-se un Ordinariat pentru toți credincioșii catolici de rit oriental din Brazilia, au trecut și românii sub conducerea cardinalului de Rio de Janeiro, iar preotul Stefan Benția a fost numit delegat pentru asistența religioasă a tuturor românilor uniți din Brazilia.

În biserica *N. S. da Boa Morte* din Sao Paulo se celebrează Sfânta Liturghie românească în fiecare duminică și sărbătoare, iar în Rio de Janeiro, la biserica *S. Basilio*, în sărbători și în alte ocazii, la cererea credincioșilor.

BISERICA ROMÂNĂ UNITĂ DIN DIASPORA EUROPEANĂ

În Europa Occidentală sunt următoarele comunități bisericești române unite:

- Parohia română unită din Roma, la biserica "*Delle Copelle*";
- Misiunea catolică română unită din Paris cu filiala la Bruxelles;
- Misiunea catolică română unită din Germania cu sediul la München;
- Episcop al diasporei, Vasile Cristea, azi retras pentru vârstă.

CLERICI ROMÂNI UNIȚI ÎN CURIA ROMANĂ

În cursul timpului următorii clerici români-uniți au lucrat în Curia Romană:

- IOAN BĂLAN - ajuns episcop al Lugojului - membru în comisia de codificare a Dreptului Canonic Oriental;
- ALOISIE LUDOVIC TĂUTU, membru în aceeași comisie, urmaș al lui Ioan Bălan;
- OVIDIU BEJAN la Sacra Romana Rota;
- Arhiepiscop TRAIAN CRIȘAN, secretar al Congregației pentru Canonizarea Sfinților;
- PAMFILIU CARNATIU la Secretariatul Vaticanului;
- CAROL CAPROS la Congregația Orientală;
- IOAN TĂUTU la Congregația Orientală.

CONCLUZII

Ceea ce s-a întâmplat cu Biserica Română Unită între anii 1948-1989, cu ierarhii ei, întemnițați cu toții - șapte din doisprezece aflându-și acolo sfârșitul -, cu clerul și credincioșii, o știe o lume întreagă, afară doar de unii ierarhi, pseudo-istorici și teologi ortodocși interesați, care se fac și spun că nu știu, că nici n-ar fi auzit de greco-catolici să fi fost în temnițe, ba, pentru a banaliza crimele săvârșite, mai susțin falsitatea că **"credincioșii greco-catolici înșiși, cu o parte din cler, au cerut de bunăvoie și nesiliți revenirea la Ortodoxie și înlăturarea propriilor lor ierarhi"**. Mai mult, susțin că revenirea a fost un act providențial de refacere a unității religioase a românilor, aruncând asupra Providenței toate crimele ce au urmat, spălându-se pe mâini ca Pilat din Pont de vinovăția lor.

În fața tendinței de a se permanentiza falsul istoric, trebuie neapărat consemnat adevărul. *Desființarea Bisericii Române Unite a fost una din marile crime de genocid ale secolului al XX-lea*. Trei au fost factorii care au conlucrat la desființarea ei, toți trei deopotrivă de vinovați, contribuția lor fiind de egală participare și egală culpabilitate:

- *Partidul Comunist Român*, incontestabil la discreția lui Stalin, pentru care, după cel de al doilea război mondial a mai rămas un adversar neînving - Biserica Romei în frunte cu Papa;

- *Securitatea*, în calitate de executantă fidelă și supraveghetoare neîntreruptă, a ținut sub permanentă teroare pe oponenții greco-catolici, urmărindu-i până la dispariție;

- *Biserica Ortodoxă Română*, prin ierarhii ei, Patriarhul Justinian Marina și Mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului - instigați de Patriarhul Alexei al Moscovei - la care s-au raliat, în totalitate, membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, făcând cu toții jocul comunismului, în baza unei satanice înțelegeri pentru distrugerea Bisericii Române Unite, care a refuzat conformismul.

Primii vinovați, partidul și securitatea, au fost înlăturați de Revoluția din decembrie 1989. Cel de al treilea, ierarhia Bisericii Ortodoxe Române, a fost lăsată să-și repare singură greșeala, mai ales că atâtea glasuri s-au ridicat din mijlocul propriilor ei fii. Dar, încurajată de anumiți factori politici, de Putere, lucrurile s-au oprit la nivelul anului 1948. În loc să facă *"mea culpa"* și să restituie toate bunurile ce le-a răpit - biserici, case parohiale și celelalte bunuri patrimoniale legate de cult -, nu numai că nu restituie nimic (excepție făcând câteva biserici din eparhia Lugojului: Lugoj, Timișoara, Sântandrei etc.), cedate la dispoziția unilaterală a IPS Mitropolit Nicolae Corneanu al Banatului, ci dimpotrivă, a declanșat împotriva Bisericii Române Unite o campanie de denigrare, la fel de tendențioasă și de necinstită ca și cea din vara anului 1948, care i-a pregătit trecerea în ilegalitate.

Împotriva tuturor realităților, greco-catolicii sunt numiți trădători de țară, maghiarofili, iar credincioșii amenințați cu afurisenia dacă părăsesc Biserica Ortodoxă. La campanie participă ierarhi, istorici și teologi ai Ortodoxiei, oamenii celorlalte structuri, ziare și reviste, mai nou fiind antrenați și tinerii, seminariști și studenți în Teologie, formându-se cete de bătăuși cu misiunea expresă de a-i împiedica pe uniți de la redobândirea bunurilor pierdute. Este notoriu cazul instalării la 11 noiembrie 1990, în catedrala greco-catolică din Baia Mare, a episcopului nou-înființatei eparhii ortodoxe a Maramureșului, Justinian Chira, cu ajutorul unor asemenea cete de bătăuși, bine antrenați în acest scop, veniți cu ciomege și răngi de fier învelite, mascate în tricolor, până la urmă folosind chiar și crucile ca arme de scandal, pentru a îndepărta pe uniții veniți spontan, împotriva dispozițiilor ierarhilor greco-catolici, să apere catedrala lor, din care a fost scos, în 1948, episcopul legitim, greco-catolic, dr. Alexandru Rusu și trimis în temniță, de unde nu s-a mai întors. La Șișeștii lui Vasile Lucaciu, județul Satu Mare, la Lăpușel, județul Maramureș, la Șăulia de Câmpie, județul Mureș, la Filia de Jos, județul Cluj etc., bătăușii incitați de preoții intruși în parohiile și bisericile greco-catolice în virtutea samavolnicilor din 1948, continuate până azi, folosesc cele mai *"convingătoare argumente"* pentru a-și păstra *"pozițiile cucerite"*.

În schimb, în pofida acestei campanii de ură, greco-catolicii se regroupează. Piețele orașelor și ulițele satelor transilvănene sunt de la o zi la alta măturii tot mai puternice a mii de credincioși adunați, sub cerul liber, pentru a asculta o Sfântă Liturghie și un cuvânt de învățătură, duminică de duminică, numărul lor sporind de la o săptămână la alta. Preoții sunt încă puțini în raport cu numărul credincioșilor. Dintre cei trecuți în 1948 la ortodoxie, cu trecerea timpului unii au revenit la unire. Alții s-au întors, după pensionarea făcută la cerere, la vârsta de 60 de ani, pentru a-și reface cât mai

grabnic legătura cu Biserica Română Unită. Au mai rămas în Biserica Ortodoxă, dintre foștii preoți uniți, câțiva bătrâni fără sprijin, înfricați că și-ar putea pierde pensia. Au rămas, însă, cei ce au ocupat o funcție în structurile Bisericii Ortodoxe ca vicari, protopopi, consilieri, secretari și inspectori eparhiali, legați nu atât de Biserică, ci mai ales lipsiți de o conștiință a vinovăției care ar duce la pocăință și întoarcerea, pentru sarcinile ce și le-au asumat în calitate de ambasadori ai puterii ateiste, ochiul partidului și al securității în Biserică, oportuniștii și carieriștii, promovați cu toții numai și numai cu acordul Puterii, în schimbul adeziunii totale la măsurile luate de aceasta. Aceștia nu-și mai găsesc locul nicăieri.

Biserica Română Unită își reface cadrele, speranțele fiind legate, pentru început, de cele câteva sute de tineri ce se pregătesc în cele patru institute teologice de grad universitar, de la Blaj, Cluj, Oradea și Baia Mare, deși abia improvizate, lipsite de localurile fostelor academii teologice unite nerestituite. Mulți tineri au fost trimiși la studii teologice superioare, la celebrele Institute Teologice din Roma, Paris, Strasbourg, Veneția, Madrid, Varșovia etc., care la întoarcere, asemenea înaintașilor care au deștelenit, după Unirea din 1700, ogorul Bisericii Române calvinizate din Transilvania, sau corifeilor Școlii Ardelene, le va reveni și lor onoarea unui superb apostolat și a creării protipendadei Bisericii românești de mâine. Până atunci s-au angajat a suplini preoțimea împuștinată în cei 41 de ani de prigoană, laicii, mirenii, cu deosebire intelectualii, plini de zel pentru Biserică, pentru Catolicism, pentru mântuirea acestui neam de indiferentismul în care l-au adus greco-slavo-bizantinii în strânsă colaborare cu comunismul ateu, transformând o țară latină, romanică, într-o feudă moscovită.

În legătură cu dialogul dintre Ortodoxie și Catolicism pe plan universal, în Biserica Ortodoxă Română sunt două curente diametral opuse. Unul l-am putea numi al durilor și celălalt al înnoirii. Întâiul, susține o Ortodoxie separată, exclusivistă: **"Lupta de a păstra și a rămâne în Biserica Ortodoxă este o luptă sfântă pentru păstrarea și apărarea adevărului pe care Isus Hristos l-a lăsat pe pământ, adevăr pe care l-a primit întreg, nealterat, Biserica Ortodoxă"**.²⁹⁰⁾ Al doilea este cel al speranței refacerii unității Bisericii de dinainte de schisma din 1054. În Biserica Ortodoxă Română a fost enunțată de IPS Daniel Ciobotea, mitropolitul Moldovei și Bucovinei, într-un interviu acordat unui ziarist german (în 1900), în care și-a exprimat speranța personală că va vedea sfârșitul schismei dintre cele două mari ramuri ale Bisericii creștine Ortodoxă și Catolică. Comuniunea găsită de sinodaliile celor două Biserici la conciliul de la Florența, la 1439, în mărturiile Sfinților Părinți ai ambelor Biserici este, pentru Înaltul ierarh moldovean, o cheazășie a unității viitoare, pe care o vede nu numai realizabilă ci și apropiată. Mărturie a sincerității convingerilor IPS Sale o formează apropierea dintre ortodocșii și catolicii ieșeni, începând cu cele dintre tineretul studios, ca și colaborările publicistice la revistele locale. Acest început ne duce cu gândul la viziunea Sfântului Andrei Bobola, că un popor de la Gurile Dunării va avea un rol hotărâtor în refacerea unității creștine.

Rămâne ca viitorul să decidă dacă puterea Răului are caracter de permanență sau Dumnezeu va ajuta ca adevărul și dreptatea să triumfe. Noi credem în puterea lui Dumnezeu și dragostea lui pentru dreptate și adevăr. Menționăm că mare parte a clerului ortodox, cu deosebire tineretul, nutrește o deosebită stimă față de activitatea Înaltului ierarh de la Iași și îl consideră ca pe cel mai competent om al vremurilor noi.

Am dat exemplul al curentului reînnoirii pe IPS Daniel Ciobotea pentru convingerile sale că aceste două mari ramuri ale Bisericii Creștine, Catolicismul și Ortodoxia, formează o singură Biserică, accidental despărțită prin schisma de la 1054, deși același ierarh, în pofida realității separă Biserica Unită de Catolicismul universal, fiind și IPS Sa sub influența aceluiși confesionalism slavo-greco-bizantin, care consideră *uniatismul* un abuz papal împotriva unității Ortodoxiei.²⁹¹⁾

OPINII

În paginile ce urmează dăm opiniile câtorva istorici, oameni de cultură și publiciști contemporani, atât greco-catolici cât și ortodocși care, după Revoluția din decembrie 1989, fie că au intervenit cu analiza fenomenului religios, bisericesc, din România din ultimele patru decenii de comunism, fie cu afirmarea contribuției Bisericii Române Unite la realizarea idealului național, încoronat prin Unirea de la 1 Decembrie 1918, și la cultura românească, ori s-au implicat în lupta pentru repunerea acestei Biserici în drepturile avute și posesiunea bunurilor patrimoniale ce i-au fost răpite prin trecerea în ilegalitate în 1948.

IOAN VASILE BOTIZA, profesor de Teologie: "Întâi decembrie 1948 nu s-a prăvălit peste noi ca un trăsnet din senin; sămânța lui trebuie căutată exact cu 30 de ani în urmă, în întâiul decembrie 1918. Prelații greco-catolici, care au semnat cu multă generozitate Actul Unirii de la 1 Decembrie 1918, nu au bănuț nici măcar în modul cel mai nebulos, că au semnat și sentința de condamnare la moarte a propriei lor Biserici. Adânc înrădăcinați în realitatea apartenenței la o Biserică respectată care înglobează peste 75% din populația română trăind în teritoriile românești ce aparțineau Ungariei, o Biserică recunoscută ca salvatoare a românismului și a romanității noastre, ei nu au intuit că, în noile condiții ale României Mari, fiii acestei Biserici vor fi tratați de către frații veniți de dincolo drept boangheni, unguri, botezați cu lapte acru, și că Biserica însăși va avea de înfruntat atacurile a doi dușmani: Biserica soră și guvernele liberale. Sub aspectul tacticei și strategiei de urmat în domeniul bisericesc, Unirea din 1918 nu a fost pregătită de loc. Nimeni nu a sesizat că în 1918 nu a fost o simplă schimbare de decor, ci o intrare în scenă a unor actori nepregătiți, care trebuiau să interpreteze o piesă al cărui text nu-l cunoșteau. În loc de a ține în ultimul moment - chiar și în seara zilei Unirii - o conferință episcopescă, unde să se redefiniească rolul Bisericii noastre în cadrul noului stat, în loc de a descoperi că rolul de luptător național al Bisericii s-a terminat, că de acum înainte ea trebuie să-și îndeplinească adevărata menire: încreștinarea profundă a propriilor credincioși pentru a crea o bază trainică necesară trecerii la ofensiva pentru catolicizarea și occidentalizarea întregului popor român, conducătorii noștri s-au lăsat îmbătați de euforia generală și nu și-au dat seama că rolul naționalist al Bisericii Unite a fost de fapt un rol secundar, care a fost impus în primul rând de vitregia vremurilor de la Inocențiu Micu încoace, nu și-au dat seama că primul obiectiv trebuie să fie recuperarea urgentă a rămânerii în urmă în domeniul spiritualității față de Bisericile Catolice locale din Occident. Schimbarea energică de direcție în care Biserica trebuia să se angajeze cu toată energia a doua zi după Unirea din 1918, a început să se întrevadă abia peste douăzeci de ani, odată cu intrarea în scenă a lui Ioan Suciș ... Ce a făcut în schimb Biserica în cei treizeci de ani premergători dezastrului? Și-a urmat drumul în virtutea inerției, a adoptat o poziție pur defensivă... Zeci de ani după Unirea din 1700, Blajul a pregătit pe candidații ortodocși la preoțime, neexistând o instituție ortodoxă corespunzătoare; în cursul secolului al XIX-lea, Blajul a furnizat cadrele didactice pentru școlile românești din Principate, pierzând multe elemente de valoare, dar nimeni nu s-a așteptat la hemoragia care a suferit-o clerul greco-catolic după 1918. Zeci de preoți și chiar protopopi - ademiniți de salariile mai bune care le ofereau funcțiile laice - și-au cerut dezlegarea de obligațiile preoțești - considerându-se totuși în continuare preoți - sau au depus pur și simplu patrafirul și s-au răsopotit din proprie inițiativă, devenind profesori, funcționari de diferite grade, contabili, profesori universitari, directori de licee, contabili șefi, secretari pe la instituții și întreprinderi. Pusă în fața părăsirii de către fiii pe care i-a nutrit la sân, Biserica s-a văzut nevoită a face concesii serioase în domeniul pregătirii candidaților la preoție; a recurs la hirotonirea așa-zisilor *moralisți*, învățători cu purtare corespunzătoare, care urmau doar cursul de Teologie Morală. Măsura a redresat oarecum situația numerică a clerului, dar întreg fenomenul ... a subminat grav autoritatea Bisericii ... Pe scurt: lumea în care mi-am deschis ochii conținea și o Biserică Greco-Catolică, dar care nu dădea o dovadă convingătoare că slujbașii ei se recrutau după criteriul unei vocații deosebite, căreia îi dăruiește viața total, fără rezerve, în care crezi serios și care iriază din tine, ca să-l vestești pe Hristos chiar și atunci când nu scoți nici o vorbă. Nu vreau să sugerez prin cele de mai sus că am rămas cu păreri mai bune despre slujbașii celorlalte confesiuni. În preoții romano-catolici vedeam niște pui de grofi îmbrăcați în reverendă; în pastorii

reformați niște slujbași care se simțeau obligați să se comporte rigid și glacial atunci când sunt în slujbă, iar în restul timpului sunt oameni ca și ceilalți, iar popii ortodocși niște bonomi cu bărbi, care-și recitau pe voci cavernoase de bași - poate mai trăgănat ca ai noștri - aceleași texte scrise în limbaj insolit într-o catedrală veșnic neterminată și care, în timpul liber, se distrau istorisind glume deșănțate, la auzul cărora roșeau până și laicii. O primă concluzie, deci, Biserica a pierdut partida nu în 1948 ci în toți cei 30 de ani premergători, timp în care nu au știut să aleagă dintre candidații la studiile teologice ... pe cei care doreau să se transforme în Hristos și să fie mărturiile lui vii în mijocul acestui neam ... Biserica noastră nu a prevăzut și nu a luat măsuri de apărare față de explozia de ură pe care a manifestat-o din primul moment Biserica Ortodoxă unificată din România Mare față de Catholicism, în general, și față de uniți în special ... Clericii greci care s-au opoșit în Principate, inundând mănăstirile cu călugări și școlile cu învățați ... nu au uitat nici să inoculeze în clerul local ura față de *îndrăcitul papism* cum era numit în mod obișnuit Catholicismul. Și iată, poporul român, singurul popor latin printre cele ortodoxe, învățat de străini să-și considere originea ca un epitet de ocară (latină spurcată cum se mai păstrează și azi ca sudalmă), iată Ortodoxia română devenită campioana anticatolicismului și a urii față de tot ce e catolic; așa a rămas ea până azi; e suficient să urmărim atitudinea delegației române în cadrul comisiei ecumenice mixte catolico-ortodoxe. Este suficient să amintim calomniile lui Dositei cu ocazia Unirii din 1700, porecla de Satanasiu dată lui Atanasie Anghel, semnatarul Unirii de la 1700. Ortodoxia română, suprasaturată de ură împotriva Catholicismului, nu a fost capabilă niciodată să intuiască cotitura salvatoare care au realizat-o ardelenii la 1700 ... Cei patru ani de stăpânire a regimului lui Horthy în Ardealul de Nord (1940-1944) a avut însă și darul e a trezi conștiința multor români și de a le îndrepta atenția spre valorile spirituale, deoarece s-a dovedit, fără putință de tăgadă, că singura instituție care a rămas în picioare, la datorie, a fost Biserica Greco-Catolică. Se poate afirma fără exagerare că și Biserica Ortodoxă - atât cât a rămas din ea - a supraviețuit în umbra celei greco-catolice. După 23 august 1944 a intervenit imediat o schimbare la față în atitudinea față de noi a "Bisericii surori" din Ardealul de Nord. De la atitudinea fericită a puilului care se ascunde sub aripa cloștei la vederea uliului, care a caracterizat atitudinea Ortodoxiei nord-ardelene între anii 1940-1944, ne-am trezit peste noapte că frații noștri au uitat totul (ce privește colaborarea lor sinceră din cei patru ani)".

(Extras din eseul memorialistic **PATRUZECI DE ANI (1948-1988) contribuție la o istorie a Bisericii Catolice de rit bizantin-român**, ms.).

HARALAMBIE CHIRCĂ, fost cercetător științific principal al Institutului "N. Iorga" București, a fost cadru didactic universitar la Facultatea de Istorie din Sibiu: Credincioșii ortodocși mai tineri nu cunosc motivele pentru care Biserica Greco-Catolică revendică lăcașurile de cult ce i-au aparținut ... La 1 Decembrie 1948, regimul comunist din România a sărbătorit și el, în felul său, aniversarea de 30 de ani de la încheierea procesului de formare a statului unitar român - prin unirea Transilvaniei cu România. El, regimul comunist, a trecut la o realizare marcantă, aceea de desființare a Bisericii Greco-Catolice ca instituție divină: preoții slujitori ai ei, numiți în general uniți - care nu au avut tăria sufletească să reziste teroarei comuniste - s-au salvat trecând la confesiunea ortodoxă. Ceilalți uniți, în frunte cu toți episcopii și arhiepiscopul lor care au rezistat și care nu și-au renegat credința, au fost aruncați în închisorile comuniste ale morții. Acolo și-au sfârșit viața suferind moarte de martir ca mărturisitori ai lui Hristos și ai credinței lor. Ei sunt martiri nu numai ai Bisericii lor, dar și martiri ai neamului românesc... Prin desființarea Bisericii Greco-Catolice, bunurile imobile ale acesteia - deci și lăcașurile lor de rugăciune - au fost confiscate de statul comunist și trecute în proprietatea sa. Pentru a face și pe alții părtași la politica lui de rapt și spoliere, statul comunist a dăruit aceste lăcașuri de cult Bisericii Ortodoxe Române. De ce nu a intervenit patriarhul ortodox de atunci, Justinian Marina, în apărarea Bisericii Surori, așa cum acordase mai înainte ajutor unui comunist de marcă, precum Gheorghe Gheorghiu Dej? Opinez că s-a bucurat mai degrabă de această lovitură (totuși să nu uităm că acest comunist ne-a scăpat de ruși), fiindcă se însușeau astfel bunurile unei Biserici schismatice ... Cum s-ar putea explica altfel acceptarea unor bunuri care nu aparținuseră B.O.R. și nici nu fuseseră în patrimoniul credincioșilor ortodocși? Dacă unii preoți uniți și parte din poporeniile lor trecuseră în altă tabără, ei nu aveau dreptul moral și nici canonic să acapareze lăcașurile de cult unite. Numai aprobarea episcopilor și arhiepiscopului greco-catolic era valabilă canonic și moral. Or, cum aceștia se aflau în închisorile comuniste, unde înfruntau moartea și tortura, ei nu aveau cum să aprobe

înstrăinarea bunurilor bisericești, înstrăinare interzisă, de altfel, și de canoanele sinoadelor și conciliile ecumenice. Ce drum a urmat, însă, turma credincioșilor uniți? Aceasta și-a păstrat identitatea, continuându-și în catacombe, până la eliberare, existența spirituală sau ocrotirea în Biserica Romano-Catolică. Ea a căutat, de asemenea, să-și formeze în ilegalitate conducătorii spirituali, care să înlocuiască pe cei trecuți la ortodocși. Ea, deci - Biserica Greco-Catolică - nu putea recunoaște *de jure* desființarea ei, înfăptuită prin violare ... Din momentul în care Biserica Greco-Catolică a fost recunoscută ca legală după Revoluția din 16-22 decembrie 1989 și statul actual i-a înapoiat bunurile, *legal era ca și B.O.R. să restituie lăcașurile de rugăciune ale Bisericii Greco-Catolice. Trebuia făcută o Restitutio in integrum de către B.O.R. Aplicarea în drept a principiului majorității aici, adică a mulțimii care se înfruptă din bunurile furate și confiscate, ne amintește de practicile fostului p.c.r. ... Aici este vorba de un subterfugiu care să dea aparența unei legalități, pentru ca B.O.R. să nu mai înapoieze Bisericii Greco-Catolice vreun lăcaș de rugăciune, silindu-o astfel să-și exercite cultul în aer liber...* Din punct de vedere creștinesc mă întreb cum își mai înalță *credincioșii ortodocși rugăciunile către Dumnezeu, când știu că aceste lăcașuri le-au dobândit prin raptul și samavolnicia fostului p.c.r. ateist? Nu se fac ei părtași ai nedreptății?* Subsemnatul, în umiliința mea de creștin ortodox, de absolvent al Seminarului teologic Nifon Mitropolitanul din București (1938), al Facultății de Teologie Ortodoxă din București (1924) și de traducător din opera scriitorului bisericesc grec Origen, *mă desolidarizez în mod public de punerea Conferinței Naționale a preoților B.O.R. cu privire la atitudinea lor față de Biserica greco-catolică.* Adaug, această desolidarizare este împărtășită de toată intelectualitatea ortodoxă sibiană pe care o cunosc personal. ... Fac un caz de conștiință izvorât sincer din suflet." (Sublinierile ne aparțin).

(Extras din Scrisoare deschisă către a treia Conferință Națională a preoților din Biserica Ortodoxă Română, publicată în "DIMINEAȚA" - Sibiu, An I, nr. 208 din 5 octombrie 1990.

PREOT BORIS RĂDULEANU: "Subsemnatul Preot octogenar Boris Răduleanu, în numele preoților și credincioșilor trăitori în Domnul nostru Isus Hristos, cu teamă de Dumnezeu aduc la cunoștința întregului Sinod al Bisericii Noastre, Institutului și Seminarului teologic și întregii Țări, acum eliberată, următoarele stări, analize, întrebări și propuneri: În ultimii 45 de ani conducerea Bisericii Ortodoxe Române s-a înstrăinat de a fi în spiritul lui Isus Hristos.

1. Preotul de mir Ioan Marina a ajuns într-un răstimp scurt, de 3 ani, vicar la Iași în 1945, Mitropolit al Moldovei în 1947 și Patriarh al Țării în 1948. *Persistă întrebarea nelămurită: cum de a murit Irineu Mihălcescu, Mitropolitul Moldovei și apoi Patriarhul Nicodim chiar la timp, pentru a face loc Patriarhului Justinian care era susținut de comuniști?* Cerem să se deschidă aceste dosare și să se facă lumină.

2. Mitropolitul Antonie Plămădeală îl numește pe Patriarhul Justinian arhitectul reorientării depline, precise și sigure a Preoțimii noastre și a Bisericii sub toate aspectele ... care a stabilit raporturile dintre Biserica și Stat ... *În realitate, Patriarhul Justinian a subordonat Biserica Română statului ateu ...*

4. *Cu ajutorul Patriarhului Justinian s-a făcut imediat - în anul 1948 - trecerea forțată a Bisericii Greco-Catolice la Biserica Ortodoxă. Mitropolitul Antonie Plămădeală o enumera printre primele realizări ale Patriarhului Justinian. Pentru această realizare forțată, însă, mulți au suferit, mulți au intrat în închisoare și chiar au murit. Cine poartă răspunderea acestor realizări?*

5. ... Amintim doar doliul cerut și înfăptuit de conducerea Bis. Ort. Rom. la moartea lui I.V. Stalin: timp de patru zile clopotele bisericilor din tot cuprinsul patriei noastre au bătut. Patriarhul Justinian, însoțit de episcopul Teoctist Botoșeanu, au depus coroane de flori la statuia lui Stalin din Capitală. Patriarhul Justinian a rostit o cuvântare amplă la Institutul teologic și-a închinat revista "*Biserica Ortodoxă Română*", nr. 2-3, 1953, memoriei lui Stalin, afirmând că va trăi pururea în inima poporului nostru.

6. Subjugarea Bisericii deschisă de Patriarhul Justinian s-a adâncit și lărgit tot mai mult. *Mutarea arhierilor s-a făcut de atunci arbitrar și determinat de motive politice, fără să se țină seama de canoanele și legile bisericești.* Astfel, episcopul Teoctist, vicar patriarhal la București, apoi episcop la Arad, apoi Mitropolit la Craiova, apoi Mitropolit al Moldovei și în sfârșit, Patriarh al Țării. Mitropolitul Antonie, întâi vicar patriarhal la București, apoi episcop la Buzău și acum Mitropolit la Sibiu... Dar cine a ales și numit pe arhierul Calinic și arhierul Nifon?

7. *Timp de 45 de ani nu s-a făcut catehizarea copiilor, a tineretului, a vârstnicilor, întreg poporul fiind lăsat numai pe seama educatorilor atei, în timp ce, în același regim, Biserica Catolică și sectele își continuau educația creștină.*

8. Statul ateu a hotărât desființarea mănăstirilor, iar conducătorii Bisericii au executat această hotărâre, alungând cu sila călugării din mănăstiri.

9. Patriarhul și cu unii preoți parohi au consimțit și semnat demolarea bisericilor... nici un membru al Sfântului Sinod nu a schițat nici un gest de împotrivere...

10. Patriarhul și Sfântul Sinod au acceptat ca alegerea și numirea în posturi de ierarhi, de profesori de teologie, de protopopi, de doctoranzi, de transfer al preoților, de trimitere a preoților în străinătate să fie numai cu avizul statului ateu, uneori chiar cu angajarea în securitatea regimului ...

11. Ați dat pastorale, telegrame și declarații, elogiind pe dictatorul astenic, subliniind neîncetat libertatea Bisericii pe care el în realitate o sugruma... Ați luat parte la conferințele F.D.U.S.-ului, unde singura participare a fost aceea de a asigura pe slujitorii Satanei "*de deosebita cinste și aleasa bucurie pentru că v-a dat cuvântul*", și de "*vile și profunde mulțumiri de recunoștință pentru că respectă credința, libertatea, sprijină restaurarea lăcașurilor de cult*" și a altor neadevăruri... Prin atitudinea lor, Patriarhul și Sinodul, în loc să slujească pe Hristos și întru Hristos poporul român, s-au supus și au servit partidului comunist și pe odiosul satanic, trădând pe Hristos, preoțimea și poporul credincios...

16. Dar "*Cuvântul pastoral al Bisericii Ortodoxe Române*" din 3-4 ianuarie 1990 este cel care acuză mai mult Sinodul decât toate pastoralele sau telegramele date până în prezent de 45 de ani. Dacă cele anterioare ar mai avea justificarea că au fost impuse, cel de acum este făcut de bună voie și el arată cât sunteți de străini de Dumnezeu și dușmani ai lui Isus Hristos asemenea fariseilor. Cereți iertare, reconciliere și împăcare pentru declarațiile și pastoralele publice prin care 45 de ani ați intervertit Adevărul...

a. Justificați declarațiile publice și pastoralele făcute "*pentru a sluji binele Bisericii, pentru a păstra credința străbună, pentru a boteza copiii*" etc. Dar nu cumva ați acceptat această cale a minciunii pentru că ați dorit sau v-ați complăcut în scaunul episcopal, pentru că mai întâi ați dorit să vă păstrați comoditatea, luxul, abundența în care trăiți?

b. Minciuna pe care ați cultivat-o 45 de ani spuneți că a fost "*prețul sau tributul pe care trebuia să-l plătim pentru ca Biserica să poată răspunde celor mai elementare nevoi ale sale.*" Sinodul prezintă deci minciuna în care s-a complăcut 45 de ani ca fiind un sacrificiu ... Oare pune Isus Hristos minciuna la baza Bisericii sale? Poate fi minciuna un mijloc de consolidare, de menținere și adâncire a Bisericii lui Hristos? ...

c. Încercați să justificați declarațiile și pastoralele publice pe care le cunoaștem cu toții. Dar fi bine să răspundeți și în legătură cu alte acțiuni pe care le-ați făcut mai puțin publice. Ca de exemplu:

Câți dintre voi, sinodali sau preoți, sunt ofițeri de securitate sau în slujba securității? Câți preoți ați aruncat în închisoare? Câți au murit din cauza voastră? Câți preoți au folosit Sf. Taină a duhovniciei pentru a divulga apoi la securitate? Câte numiri de ierarhi sau preoți au fost cumpărate cu bani sau obținute prin influență politică? Care sunt ierarhii sau preoții care au semnat dărâmarea bisericilor? Câți și care dintre voi au avut legături cu membrii familiei Ceaușescu și în ce scop, chiar dăruindu-le cărți bisericești de valoare istorică și obiecte scumpe de cult? Cum se explică legăturile arhieriei Nifon și Calinic cu membrii familiei Ceaușescu, și multe altele care se vor descoperi. Alegerea arhierelui Nifon s-a făcut înaintea altora mult mai meritorii decât el. Oricine intra în biroul arhierelui Nifon sau în sufrageria apartamentului lui era surprins de o fotografie în care arhierelul se afla la o masă intimă cu Nicolae Ceaușescu, cu Elena și cu prințisorul Nicu.

Înspăimânta cu această fotografie pe toți care intrau, vrând să arate cine sunt cei pe care se sprijină. Arhierelul Calinic era unul dintre cei despre care se spune că organiza chefurile lui Nicu Ceaușescu, uneori chiar la Mănăstirea Sinaia. Cum explică ei prezența unor vase de cult (potir de aur), fostă proprietate a Mănăstirii Sinaia, în Palatul Primăverii al dictatorilor? ...

Singura posibilitate de a spăla rușinea Bisericii Ortodoxe Române, batjocorirea credinței creștine și de a face renașterea spirituală a Bisericii noastre este demisia și demiterea Patriarhului Teoctist, a membrilor Sinodului și a profesorilor de teologie care au folosit Biserica Ortodoxă Română, care au fost în serviciul dictatorului diabolic sau au colaborat cu securitatea. Toți aceștia să fie demiși din

funcțiunile lor și supuși unei judecăți bisericești și chiar laice, verificându-li-se totodată și averile. Numai astfel va ieși adevărul la suprafață și se va face loc altora care să trăiască și să slujească pe Isus Hristos și întru Hristos neamul românesc". (Sublinierile ne aparțin).

(Extras din articolul "*Către Sinodul Bisericii Ortodoxe Române*", publicat în Supliment de duminică LUMEA CREȘTINĂ, pag. IV, al ziarului "România Liberă" - București, Anul XLVIII, Nr. 14065 serie nouă nr. 31, duminică, 28 ianuarie 1990.)

Dr. LIVIU BOTEZAN, prof. univ.: "La 1 Decembrie 1918, în cadrul Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, reprezentanții românilor din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, fie ei ortodocși, fie greco-catolici, au votat solidari cu entuziasm și într-o deplină unanimitate unirea cu România. Într-un mod asemănător au desemnat greco-catolici și ortodocși în Marele Sfat și Consiliu dirigent care urmau să exercite puterea politică în interiorul arcului carpatic până la întrunirea Constituantei pe întreaga țară... Constituția democratică adoptată în 1923 statua astfel raporturile între ortodocși și greco-catolici: *"Biserica creștină ortodoxă și cea greco-catolică sunt Biserici românești..."* Prin constituție se recunoștea, deci, că enoriașii ambelor Biserici erau români. Totodată se preciza că ortodocșii, fiind majoritari la nivelul întregii țări, Biserica lor deținea o poziție dominantă în stat în comparație cu cea a greco-catolicilor. În acest cadru constituțional s-au derulat raporturile dintre cele două Biserici românești între 1918-1940. Ele au fost în general corecte, bazându-se pe respect reciproc... O frățească și strânsă colaborare a avut loc între cei doi episcopi de la Cluj între 1940-1944, (N. Colan și Iuliu Hossu, n. n.), în calitatea lor de șefi spirituali ai rezistenței românilor din Ardealul de Nord împotriva jugului horthyst. Deși din cei peste un milion trei sute de mii de români cedați temporar Ungariei horthyste, mai mult de un milion erau greco-catolici, Iuliu Hossu - recunoscut de guvernul de la Budapesta pentru toată Transilvania nord-vestică, întrucât fusese înscăunat ca episcop în 1917 - a înțeles să-i ajute pe ortodocși atât în școlarizarea copiilor lor în școlile greco-catolice, cât și în salvarea bisericilor acestora, pe care le-ar fi putut pierde, datorită numărului lor redus. Într-o atare situație s-a aflat la un moment dat chiar catedrala ortodoxă din Cluj. Invocând numărul redus al credincioșilor ce participau la slujba religioasă care se efectua în această catedrală, autoritățile locale maghiare intenționau să o confişte și să o dea altui cult (maghiar, n. n.) cu enoriași mai numeroși. Numai prin intervenția episcopului Hossu care i-a îndemnat pe greco-catolici să meargă și la oficierea liturghiei din catedrala ortodoxă, s-a putut evita confiscarea ei... Menținerea unor astfel de relații firești până la sfârșitul celui de-al doilea război mondial a fost posibilă, fiindcă s-au depășit divergențele de opinii cauzate de punerea în discuție, începând cu 1920, a încheierii unui concordat între statul român și cel papal și mai ales desemnarea și apoi ratificarea lui în 1927 și respectiv în 1929. Discuțiile prilejuite de concordat, dar și de adoptarea Constituției în 1923 și apoi de legea cultelor din 1928, au fost însoțite de opinii privind unificarea celor două Biserici românești. Începutul l-a făcut Nicolae Bălan, care în 1920, când a fost desemnat mitropolitul Ardealului, a declarat că nu va avea odihnă până *"nu-i va cuprinde la sânul său de părinte pe toți fiii neamului"*. În chestiunea refacerii Bisericii românești s-au angrenat înalți prelați dar și istorici ortodocși și greco-catolici. Atât unii cât și alții au tratat-o în cadrul mai larg al refacerii unității întregii Bisericii Creștine. Unii dintre preopinienți s-au străduit să dezbată problema ratificării Bisericilor de pe poziții rezonabile, iar alții au adoptat o atitudine intolerantă, însoțită de invective și de reproșuri la adresa părții adverse. Din prima categorie pot fi menționați profesorul Onisifor Ghibu și episcopul Hotinului, Visarion Puiu, din partea ortodocșilor și episcopul Frențiu și profesorul Macavei de la Blaj... Episcopul Frențiu declara că greco-catolicii erau gata să se întâlnească într-un congres sau sinod cu reprezentanții ortodocșilor pentru a decide împreună modalitățile de unificare a Bisericilor românești, fiecare să-și expună argumentele istorice și religioase proprii. În cealaltă categorie, a intransigenților s-au impus mitropolitul Nicolae Bălan, istoricii Ioan Lupaș și Ștefan Meteș, precum și Gh. Bogdan Duică. Ei au desfășurat o campanie de denigrare a papei și-a unirii cu Roma, invocând argumentul că greco-catolicii trebuiau să revină la Biserica Ortodoxă, deoarece numai ea se identifica cu interesele statului național unitar. De fapt Biserica Ortodoxă a devenit națională la români numai pe vremea domnitorului Cuza când, datorită opoziției Patriarhului de la Constantinopol, față de secularizarea averilor mănăstirești, s-a emancipat de sub tutela acesteia, devenind autocefală. *"Independența față de Patriarhia constantinopolitană a echivalat, însă, cu accentuarea dependenței Bisericii Ortodoxe față de puterea politică... Biserica Ortodoxă*

Română și-a întărit în acest fel caracterul național, dar s-a profilat și pericolul transformării ei într-un instrument al celor aflați la cârma statului. Acest pericol a devenit deosebit de evident după al doilea război mondial, când la putere au fost aduși comuniștii cu concursul direct al armatelor sovietice de ocupație. Cu concursul comuniștilor prin teroare și abuz, a reușit, în 1948, mitropolitul Nicolae Bălan să transpună în practică angajamentul asumat în 1920 de a desființa Biserica Greco-Catolică. Prin fapta lui nu numai că i-a rupt pe români de orice legături spirituale cu Europa apuseană catolică, dar a privat Biserica Ortodoxă de independența necesară care i-ar fi permis să se opună întăririi totalitarismului comunist. Tocmai pentru că așa-zisa reunificare religioasă a românilor s-a efectuat prin abuz și nu pe calea negocierilor și a convingerilor, Biserica Ortodoxă are datoria de a-i restitui celei Greco-Catolice lăcașurile de cult răpite, de a-i recunoaște statutul de Biserică Națională" (s.n.).

(Extras din articolul "Greco-Catolicii și raporturile lor cu ortodocșii în cadrul României Mari (1918-1948)", publicat în "Tribuna" - Cluj, Serie Nouă, Anul II, nr. 50 (1773), din 13 decembrie 1990, pp. 1,7).

Dr. CAMIL MUREȘANU, prof. univ. ... "Urmărind scopul consolidării statutului ei confesional, nerealizat integral și conform cu cele făgăduite de Împărat prin diplomele emise cu prilejul acceptării Unirii, Biserica Greco-Catolică a ajuns la formularea, prin episcopul Inochentie Micu, a unui program de emancipare națională, implicat în programul ei confesional. Iar în 1791-1792, memoriul intitulat "Supplex Libellus Valachorum", semnat de episcopii ambelor confesiuni ale românilor ardeleni, a constituit primul program propriu-zis național, care depășea confesionalismul și cuprindea în revendicările sale pe toți românii ardeleni, ca pe o entitate politică și etnică.

Revoluția din 1848 a fost momentul final al trecerii peste reminiscentele unei "națiuni confesionale". În locul acesteia s-a instaurat conștiința națională în spirit modern, fenomen care s-a corelat în mod inevitabil cu o laicizare a mișcării naționale românești... În 1848 episcopii celor două confesiuni au mai avut un rol foarte important în organizarea acțiunii politice a românilor; după ce s-a constituit, la 1869 și 1881, Partidul Național Român, căpeteniile Bisericilor nu vor mai îndeplini același rol politic... Se aud voci și se aștern pe hârtie păreri de-abia mascate, care caută să susțină că națiunea ar fi necesarmente identică numai cu o anumită confesiune. Că a nu aparține acestei confesiuni ar însemna a te exclude din comunitatea națională, a fi un soi de trădător al unității națiunii, gata de a pactiza, conștient sau inconștient, cu alte interese - posibil, dacă nu chiar dușmănoase nouă (s.n.). Asemenea afirmații, strigător neconcordanțe cu adevărul, și cu cel istoric și cu realitatea actuală, sunt nu doar absurde, ci și de-a dreptul periculoase din punct de vedere politic și național... Să nădăjduim că vocile nesăbuite ce răsună pe ici pe colo de prin amvoane vor lua seamă la urmările pe care le pot declanșa - și vor înceta. (s. n.) Dar mai ales nu numai nădăjduim, ci suntem siguri că astfel de erori izolate (încă...) nu vor putea dezbina nici înțina puritatea sentimentului de solidaritate națională care beneficiază astăzi de temeliile trainice ale democrației, libertății, toleranței și respectului pentru semenii de orice convingeri".

(Extras din articolul "Confesiune și Națiune", publicat în "Adevărul în Libertate" - Cluj, Anul II, Nr. 105 din 27 aprilie 1990, pag. 1)

TEODOR TANCO, scriitor și publicist. Doctor în drept: "Nicolae Bălan... în 14 februarie 1920, cu unanimitate de voturi a fost ales Mitropolit al Bisericii ortodoxe a Ardealului... Lucrând... și pentru unirea Bisericilor române, ortodoxă și greco-catolică, făcând chiar o ambiție din acest scop, și-a văzut visul împlinit, (1948, dar nu se știe dacă și mulțumirea în ceasul din urmă, știindu-și confrății în închisori. (Cf. **Virtus Romana Rediviva**, Vol. V. Bistrița 1984, pp. 70-71).

Câmpia Libertății, 7 octombrie 1990, Liturghie solemnă... atâtea fapte, atâtea zile ale calendarului ultimelor 9 luni sunt date istorice sau de reținut în mult zbuciumata Românie a ultimelor cinci decenii. Între ele va rămâne și ziua aceasta: reșezarea oficială a Mitropoliei Greco-Catolice în matca Blajului împlinirilor și speranțelor. După 42 de ani se sudează public, visul pentru continuarea în vreme a Tricentenarei instituții a catolicismului românesc. Parțial e și un început de tămăduire a ranei ce sângerează de patru decenii, de când un decret dement, 358 din 1 decembrie 1948, a dat satisfacție unei opinii creștine bolnave de totalitate distrugând Biserica fraților de neam. Și să nu se mai caute să se inventeze motive ale tragediei și năpăstuirii ca fiind numai consecințele comunismului din afară

ci să se arate, să se recunoască vina politică și a dominației eclesiastice autohtone. Dar aceasta nu e ziua bilanțului și proceselor (cele de conștiință să și le suporte vinovații de ieri și de azi) ci e ziua sărbătoririi, a reînvierii unei instituții inclusiv de cultură și de spiritualitate națională. Cu atât mai mult că doctrina Bisericii Române Unite în era nouă este nu numai a bunătății, iertării și uitării prigonitorilor de până aici. **Te salut, Mică Romă! Se aud și răsună mlădierile vocii lui Eminescu, privind peste Blaj și rămân săpate în inimă cuvintele Poetului ce nu vor fi uitate vreodată de generații. Au ecou mare, sunt momente din ceasul când a fost instalat în castelul greco-catolic mitropolitul Dr. ALEXANDRU TODĂ, al 16-lea conducător al Arhidiecezei de Alba-Iulia și Făgăraș cu sediul la Blaj... Cum toate cele omenești au un sfârșit, a venit și pentru această biserică furată de autorități și pizmașii haini, care au pierdut-o chiar din momentul când credeau că-i sunt proprietarii de suflet (s. n.)... Blajul e un nume de mult european. Cu acestea se legitimează o națiune, un popor în istoria modernă și în lume în fața latinității și Bisericii Catolice Universale..."**

(Extras din articolul "Blajul - Mica Romă - redivivus", publicat în "Adevărul în Libertate" - Cluj, Anul II, nr. 221 din 9 octombrie 1990, p. 3).

NICOLAE GUDEA, istoric: "Toată lumea știe că Visarion Sarai a fost călugăr sârb. MP (Mircea Păcurariu, n.n.) îl declară fără nici o dovadă, documentară desigur, "vlah din Balcani"... De ce nu ne spune MP că B. O. R. era supusă teologului calvin ungar din Transilvania, iar ierarhia se supunea episcopului sârb de la Carlovitz? Și că asta a durat până la 1864. Toată lumea știe că B. R. U. (Biserica Română Unită, n.n.), scăpată după lupte grele și mari sacrificii de teologul iezuit, a impus limba română în biserici, a impus scrisul cu caractere latine și a început să curățească limba de slavonisme inutile. La 1825 Petru Maior stabilea deja ortografia latină. Dar MP ne ascunde cu grijă că încă și la 1857 mitropolii de la Carlovitz ordonau menținerea slujbei în limba slavonă și a scrisului cirilic. Oare nu patriarhul (sau mitropolitul) de la Carlovitz a interzis pe la 1860, prin circulară, preoților ortodocși să se aboneze la foile naționale ale lui G. Barițiu? Cum se pot interpreta acestea și altfel de fapte (pe lângă multe altele) din punct de vedere național, domnule M. Păcurariu?... Mie mi se pare, însă, mai grav felul cu totul murdar, în care MP vorbește despre rolul B.O.R. la desființarea B.R.U. în anul 1948. Nimic despre comportamentul trădător al înaltului cler și lagăr pentru preoții și călugărițele greco-catolice, cele mai multe chiar în mănăstiri și sedii ortodoxe. Nimic despre preoții greco-catolici închiși, deportați, alungați fără procese. Nimic despre credincioșii amenințați cu feroasa securitate să accepte unirea... Ba mai mult, reiese din articolul lui MP că toate aceste (arestări, internări, lagăre de reeducare, crimele din închisori, uciderea preoților greco-catolici etc.) au fost necesare pentru "unitatea spirituală" a românilor... Domnule profesor, preot dr. M. Păcurariu, pe greco-catolicii de azi nu-i mai silește nimeni la unirea sau la revenirea la unire cu Roma. Nici Curtea din Viena, nici Sfântul Părinte Papa, nici arhiepiscopul de Esztergom, nici teologul iezuit. *Mișcarea de orientare spre B. R. U. este o mișcare firească, aș zice tradițională, democratică în sens social. Noi singuri vrem să redevenim fii ai Bisericii Române Unite în cadrul Marii Biserici Apostolice Romane ...* (s.n.) Nu suntem o mână de oameni, domnule MP. Greco-Catolicii constituie o forță socială spirituală, iar comunitatea din zi în zi mai mare este silită încă și azi, în cele mai multe locuri, să asculte Sfânta Liturghie sub cerul deschis (pentru că pentru ea încă nu este cer liber)... Și asta în timp ce bisericile greco-catolice construite și plătite de părinții și străbunii noștri numai și numai prin subvenții proprii și în proporție de 95% sub regimuri străine, îi sunt refuzate sub diferite pretexte. Cui prodest, domnule MP?

(Extras din articolul "Spiritul Bibliei și revărsare de ură" (serial) publicat în "Atlas - Clujul Liber", săptămânal independent, An. II, nr. 41, septembrie 1990, p. 6, care este un răspuns dat lui M. Păcurariu).

MIRCEA ELIADE: "Făclia aprinsă la Blaj acum 200 de ani n-a mai putut fi stinsă de atunci - și nu se va stinge vreodată. Episcopul Inochentie Micu n-a trecut-o numai în mâinile vrednicului său urmaș Petru Pavel Aron, ci a încredințat-o sutelor și miilor de tineri care au învățat atunci în școlile Blajului. Odată trezită conștiința latinității noastre, nimeni și nimic n-a mai putut-o nimici; de generații, ea face parte din însăși conștiința noastră de români. *Limba, literatura și cultura românească modernă poartă pecetea făurită de Blaj* - cu câte lacrimi, cu cât sânge și cu cât geniu, o știe numai istoricul care și-a închinat viața cercetând această operă eroică".

(Extras din "*Pecetea Blajului*", tabletă publicată în "Omagiu Școlilor din Blaj (1754-1954)", apărută la Paris în anul 1955 prin grija Mons. dr. O. Bârlea, prezentat de Ion Buzași în "Steaua", An, XI, nr. 9/1990, p. 72)

STELIAN TĂNASE, publicist: "Sub oblăduirea Preafericirii Sale s-au demolat zeci de biserici în București și în provincie. Fără ca ierarhia bisericească - coruptă, infiltrată, părăsită de credință - să fi protestat. Dar schimburi de mesaje și scrisori au existat. Ca acesta pe care-l am în față acum. A fost ridicat pe 22 decembrie 1989 din biroul lui *Ion Dincă, cel mai înverșunat demolator de biserici. Este o scrisoare scrisă și semnată cu mâna proprie de Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Credeți cumva că este o cerere de demisie? Un protest vehement împotriva demolării de biserici? Ori împotriva persecutării credincioșilor? O cerere energică pentru drepturile bisericii? Cumva se propunea construirea unei noi biserici și repararea celor vechi și stricate? Ei bine, nu. Patriarhul Teoctist îi răspundea lui Ion Dincă, mulțumindu-i "*Pentru amabilul mesaj trimis cu prilejul zilei mele de naștere*". Pentru cine a uitat, să amintim că Ion Dincă este acela care a ordonat în 1977 dărâmarea bisericii Enei, monument istoric, unde a trăit Nicolae Filimon. Patriarhia nu a protestat, a fost semnalul că devastarea bisericilor nu va trezi protestul Bisericii Ortodoxe Române...*

Credincioșii așteptau să fie apărați. Patriarhia preferă să lingă palma care a lovit-o. În cele câteva rânduri scrise lui Ion Dincă, Teoctist, ca un vajnic tovarăș, în limbă de lemn atee. "*Folosesc acest prilej pentru a vă adresa sincere urări de sănătate, fericire și mult succes în importanta Dumneavoastră activitate pusă în slujba patriei și propășirii poporului român.*" Cum, preasfinția voastră? Despre ce propășire este vorba? Faptele lui vă erau cunoscute. Aveați la cunoștință lista lăcașurilor sfinte trecute pe sub buldozer? Cunoșteți bine suferințele poporului. Demolarea bisericilor putea să ducă la "*propășirea poporului român?*"... Dacă dictatorul continua, dacă nu s-ar fi ridicat câteva mii de tineri, din care o parte au plătit cu sângele lor, nu ați fi avut azi pe cine să propășiți. Adică n-ar fi existat biserici. Nebunului de Ceaușescu i-ar fi dat prin cap să declare România "*stat ateu*". O ultimă remarcă. O mână a adăugat pe textul luxoasei scrisori (copertată, cu antet solemn, semnată autograf) un cuvânt în dreptul numelui lui Teoctist: "*Comunist...*".

(Extras din articolul "*Homo feseneus*", publicat în săptămânalul "ACUM", Anul I, nr. 7, 22-28 februarie, 1991, pag. 8).

PETRE VĂLIMĂREANU, publicist: "Ruperea Bisericii, cum toată lumea știe, s-a făcut nu din motive de... evlavie, sau de credință, ci pe temeuri mult mai lumești, având la bază vechiul antagonism greco-roman... Motivele invocate n-aveau decât rostul de a masca mizeria celor adevărate. Acelea existau de veacuri, dar nimeni, până la 1054, nu se gândise, pentru asta, să sfășie cămașa lui Isus... Dacă Papa, cu sediul la Roma căzută, ar fi cedat patriarhului, rezident cu bazileul în "*Noua Romă*", întâietatea, motivele invocate, cu ifose de dogme, nici n-ar fi existat! Dar putea lăsa el cărna Bisericii în voia schimbătoarelor vicisitudini politice? Și așa, Românii de obârșie latină, atât la viață cât și la izvor de creștinare, s-au pomenit, din vina geografiei, în tabără grecească. Întocmai ca și azi, când, din aceeași vină, se găsește la "*blocul*" celor fără patrie și Dumnezeu, deși nici un român n-a comis eroarea de a înlocui pe Dumnezeu cu țacălia lui Lenin! Dar de atunci au trecut secole, lungi vremi de picurare, lentă însă tenace, a otrăvii grecești în sufletele candido ale latinilor de la Dunăre, care au devenit astfel cei mai fanatici fideli ai Fanarului împotriva Maicii lor, Roma. Ce ne desparte, în definitiv? Au catolicii altă Evanghelie decât a noastră? Au ei alt Isus, altă Maică a Domnului, alt Dumnezeu? Au ei alte Sfinte Taine decât cele șapte ale noastre? Nu respectă și ei ca noi, cele șapte sinoade ecumenice? Dar sufletul ne-a fost așa de pritocit în rătăcire, și mai ales în ură, că astăzi numai ignoranța mai poate justifica atâta învrăjbită. Aceasta e și principala cauză că boala se lungește. Căci e de ajuns un ignorant fanatic spre a surpa opera unui sinod întreg de înțelepți. Este exact ceea ce s-a întâmplat când ardelenii, într-un elan de însuflețire românească, reușiră să deschidă larg ferestrele către lumina Romei; a fost de ajuns fanatismul orb al unor ignoranți asmuțiți de patriarhii grec și sârb și copios hrănit de rublele Ecaterinei, pentru ca mai mult de jumătate din Ardeal să-și pună iar grumazul în jugul "*ortodoxiei*" din Balcani. Acel Fanar care ne-a deznaționalizat regiuni întregi din Macedonia... Acea Moscova care și azi menține un alfabet cirilic în Basarabia, Transnistria, Herța și Bucovina, unde nu există nici un ierarh român, (în 1988 n. n.). Acea Biserică

sârbă care interzice fraților din Timoc și Macedonia, până azi, orice slujbă bisericească în limba lor. Acea patriarhie română din București, ajunsă văcsuitoare a cizmelor marelui renegat, ateu și analfabet, patriarh care a impus pe calendarul românesc pe toți zurbagii "ortodocși" din Transilvania, dar n-a găsit nici un locșor pentru Inocențiu Micu Clain, martir al românismului! Se spune că unirea de la 1700 s-a făcut pentru deznaționalizarea Românilor, când, de fapt, ea ne-a dat pe cei mai luminați și dârji dintre Români, - dar se uită că întreaga Peninsulă Balcanică nu-i decât un imens cimitir românesc, datorită în cea mai mare parte ortodoxiei grecești, sârbești și bulgărești - fapt constatat și în Crișana, Banat și Maramureș, unde spațiul românesc s-a tot strâmtat, datorită în bună parte ortodoxiei rutene. Dar înșiși ocupanții... ne-au arătat, vrând-nevrând, ce-i doare și ce intenții au cu neamul românesc, când, vrând să înăbușe definitiv orice conștiință română, adică însăși identitatea noastră ca neam în lume, au desființat Biserica Unită, singura fereastră prin care neamul nostru mai comunica cu Occidentul. Pentru atingerea scopului ei ne-au stins toți luceferii, în cap cu Luliu Maniu și cu ierarhii Bisericii Unite, și au îngrășat toate dezertările, în cap cu Sadoveanu și cu ierarhii Bisericii Ortodoxe, care trăiesc ca "*viermele în pastramă*". Ce-a rămas din rădăcini se căznește renegatul analfabet să smulgă dărâmând biserici, monumente, sate, istorie națională și transformând omul prin umilire, foame, istovire, într-o vită disponibilă, indiferentă la orice transhumare"...

(Extras din articolul "*Catolicii, ortodocșii, uniții*", scris în 1988 și reprodus din "Gazeta de Vest" nr. 54/1991 - de unde a fost republicat - în "Viața Creștină" - Cluj, 9/31, mai 1991.)

NICOLAE BREBAN, romancier, publicist: "... scriitorii, deși nu sunt preoți, uneori profesăm calități creștine, esențiale, profunde, între care și aceea (a oricărui umanist) de a-l ajuta pe cel singur, pe cel nedreptățit. Ca Biserica Unită să-și reintre în drepturi, ca lucrurile să se rezolve mai mult sau mai puțin, sigur, cu pierderi de o parte și de alta, căci nimeni nu visează la o reglementare perfectă, ideală. Poate că generația viitoare va reuși asta. Dacă această problemă se va rezolva, dacă această Biserică va redeveni ceea ce a fost, a doua Biserică din Stat și purtătoare ea însăși a idealului național și a conștiinței naționale, atunci probabil că eu n-am să mai simt nevoia a merge alături de ea, de-a lupta alături de ea. Acum, când ea este neînțeleasă, când este injustițiată, eu pentru aceasta vorbesc de rolul nostru umanist... Am asistat în '48 și la distrugerea Bisericii noastre, distrugere care din păcate a fost cauționată de vârfurile Bisericii Ortodoxe. Eu am dese discuții cu prietenul nostru Sorin Dumitrescu, și el mă corectează, nu spune Biserica ci vârfurile Bisericii... Biserica Unită a fost desființată cu brutalitate ilegal, deși avea o legitimitate națională și una istorică, foarte importantă - Școala Ardeleană. Nu știm foarte bine de ce a fost ea desființată. Probabil că aparținea de Roma. Or, regimul comunist voia provincializarea Bisericii și a reușit să o facă pentru că capii Bisericii Ortodoxe, jurisdicția lor, țineau de administrația internă română. Bisericile romane, Bisericile Occidentale din țările chiar învecinate, deci a noastră (romano-catolică și unită), cea maghiară, cehoslovacă și polonă nu se găseau și nu s-au găsit niciodată sub jurisdicția politică și administrativă locală. Așa se explică de ce în aceste țări - Polonia, Cehoslovacia, Ungaria - în ultimii ani Biserica Catolică a fost un focar de refacere, de revoltă, de regăsire a conștiinței... Ar trebui discutat aici ce înțelegeau comuniștii prin misticism... Comuniștilor li se părea că misticism și mistic sunt lucruri extrem de dăunătoare. Deci, orice religie era un spin în ochi, numai că, în cazul Bisericilor care aveau dependență străină, care nu erau în mâna lor, unde ei nu puteu să numească sau să aprobe numirile de prelați, de conducători, era și mai incomod, cum s-a întâmplat cu Biserica Unită. Atunci s-au debarasat de ea, adică au distrus-o. Biserica Ortodoxă nu e vinovată de aceasta. E vinovată, însă, de faptul că a asistat neputincioasă la acest asasinat al Bisericii Unite și că unii dintre prelații ortodocși, chiar l-au justificat, spunând că, de fapt, era un vis vechi al unirii în credință a românilor... Dar justificarea Bisericii Ortodoxe e o justificare care o faci poliției... Deci uimitor a fost pentru mine faptul că o parte a Bisericii Ortodoxe, o bună parte, a încercat să explice, să cauționeze o crimă, de parcă așa ceva ar fi fost firesc... Au fost și excepții, e adevărat. La Lugoj, țin minte, am avut un profesor de Limba Română pe care-l chema Daicoviciu, fratele profesorului Daicoviciu de aici din Cluj. De altfel profesorul meu Daicoviciu... nu vorbea cu fratele lui. Spunea: "*Nu vorbesc cu fratele meu că pune umărul la căruța comunistă*". Domnul Daicoviciu, profesorul meu... venea în sutană la ora de română, pentru că era și protopop ortodox la Lugoj. În '48, când se pregătea preluarea și distrugerea Bisericii Unite, el a fost chemat, nu știu dacă la episcopia de Caransebeș sau la Timișoara și i s-a spus să preia Catedrala,

Palatul episcopal etc. Și profesorul meu a refuzat. Și i s-a spus: "*Bine, dar dumneata nu voiai o unire a Bisericilor?*" - "*Da, a răspuns el, dar nu cu asemenea mijloace. Nu așa.*" Și a fost îndepărtat din funcție și altcineva a fost numit protopop la Lugoj. Deci, iată o dovadă de preot ortodox care a înțeles în esență că a fi creștin reprezintă o atitudine profundă, care nu totdeauna depinde de rit și de obște și nici măcar de istorie"...

(Extras din Dezbaterile "Contemporanului" - ideea europeană: "*Al doilea martiraj al Bisericii Române Unite*", care a avut loc la Cluj la 28 martie 1991, publicate în nr. 18/55 al revistei, p. 4-5.)

ADRIAN MARINO, critic literar: "... Aș vrea să spun câteva cuvinte numai ca cetățean, ca democrat, ca istoric literar. Stau în Cluj de când am venit din domiciliul obligatoriu și, de la Revoluție încoace, văd un spectacol absolut revoltător. Aceste liturghii în aer liber în Piața Libertății, în ploaie, în vânt, sunt în disprețul celei mai elementare morale creștine. Unde este iubirea creștină, când mii de creștini suferă de toate intemperiiile, stau în ploaie, în frig, în lapoviță, iar bisericile nu le sunt date. Măcar una, pentru ca această Biserică Unită să își poată face cultul său. Mi se pare, ca cetățean, ca democrat, ca om, un spectacol umilitor și detestabil. Am și scris despre asta și voi mai scrie. Și ori de câte ori voi avea ocazia voi ataca această problemă, care este într-adevăr scandaloasă. Eu mă exprim liber. Nu am această inhibiție pe care o dă educația ecleziastică și trebuie să ne exprimăm revolta profundă pentru spectacolul pe care-l oferă Clujului în aceste zile "*democratice*". Sunt de acord cu ceea ce a spus domnul Breban, în legătură cu sofismul lui Nae Ionescu, care identifică ortodoxismul cu esența românismului. Este o eroare grosolană. Noțiunile acestea, de ortodoxie și de catolicism, au luat, știți foarte bine din istorie, un sens, un conținut de abia din 1054, când s-au separat cele două Biserici. Ori, în anul 1054 poporul român era deja format. "*Se poate afirma că poporul român s-a născut creștin. Asta este adevărat. Dar că s-a născut ortodox este un sofism ordinar, care nu rezistă la nici o analiză a istoriei.*" (s. n.). În al treilea rând vorbesc ca istoric literar. Prin "*Școala Ardeleană*", care este produs direct al Bisericii Unite, România și cultura română au intrat în Europa. Noi am devenit europeni și occidentali prin Biserica Unită. Fără "*Școala Ardeleană*" noi nu am fi putut lua elemente de cultură occidentală, iluministă, inclusiv laică, fiindcă știți foarte bine, Șincai a tradus un tratat împotriva superstițiilor. Poate nu este important. Esențial este că noi am intrat în Europa, o noțiune despre care se vorbește foarte mult astăzi, prin uniți. Și ca istoric literar nu pot decât să recunosc încă o dată că acest merit istoric, care este extraordinar..."

(Extras din "Contemporanul" - ideea europeană: "*Al doilea martiraj al Bisericii Române Unite*", dezbateri care au avut loc la Cluj la 28 martie 1991, publicate în nr. 18/55 al revistei, p. 4-5).

DUMITRU MIRCEA, scriitor și publicist: "Ca elev al Blajului, 8 ani de zile, am cunoscut atmosfera în care a fost crescută națiunea vreme de 200 și ceva de ani. N-am slujit-o toți în egală măsură precum merita. Dar constat... o anumită fermitate... a credincioșilor noștri... în idealurile sfinte ale acestei Biserici a neamului... Cred că este cea mai frumoasă trăsătură pe care a educat-o și a crescut-o în sufletul nostru Biserica Română Unită... Foarte mulți intelectuali de marcă ortodocși au recunoscut - fără ca Biserica Greco-Catolică să-i fi obligat vreodată - și recunosc meritele ei. Oare l-a obligat cineva pe Iorga să nu scrie absolut nimic în uriașa lui operă împotriva acestei instituții? Ce l-a determinat oare pe un Iorga să facă asta? Am dat numai un exemplu. Dar, pentru că numele lui este atât de mare, el este suficient pentru o asemenea demonstrație. Aș mai vrea să spun doar două cuvinte în legătură cu o acuză... mi se pare una dintre cele mai de necalificat, și anume că Biserica noastră se străduiește să vândă Transilvania ungarilor și să maghiarizeze pe românii din Transilvania. Mi se pare că este, în istoria noastră ca națiune de 2000 de ani, poate cea mai abjectă afirmație care s-a făcut vreodată despre ea. Mă întreb cui folosește o asemenea aberație. Cui? Folosește Națiunii? Folosește țării, în contextul larg european sau, dacă vreți, mondial? Folosește Sfintei Biserici Ortodoxe? Nu folosește nimănui. Atunci cui? Fiindcă cuiva trebuie să-i folosească această afirmație. Păi, înseamnă că împreună trebuie să fim atenți, dar împreună, și greco-catolicii și ortodocșii, fără să ne numărăm unii pe alții, fiindcă suntem o familie. Asta se cheamă poporul și națiunea română. Să vedem cui folosește o asemenea aberație și mai ales de ce unii dintre noi o iau în brațe. S-ar putea să nu-și dea seama de consecința gravă a unei asemenea josnicii"...

(Extras din "Contemporanul": "*Al doilea martiraj al Bisericii Române Unite*", dezbateri care au avut loc la Cluj la 28 martie 1991, publicate în nr. 19/56 din 10 mai 1991, pag. 4-5).

IRONIM MARȚIAN, doctor inginer, conferențiar universitar: "Ce erau, de fapt, acele schituri și mănăstiri după care plâng astăzi, cu lacrimi mari, pe care le-a distrus generalul comandant (Buccow, n.n.)?... cuiburi și adăposturi pentru tot felul de călugări vagabonzi, aderenți de ai sărbilor, care făceau excursii prin ținuturile vecine și tulburau poporul (vezi *Episcopii Petru Pavel Aron și Dionisie Novacovici sau Istoria românilor transilvăneni de la 1751-1764*, Blaj, 1902, pg. 225, de A. Bunea). Am deplânge însă distrugerea bisericilor și mănăstirilor din vremuri mai apropiate de noi, sub privirile binevoitoare ale Bisericii Ortodoxe Române, iar nu dispariția acelor focare de deznaționalizare a poporului român. Dar, coborînd treptele istoriei, vom constata că și Țările Române își aveau "calvinii" și "sârbii" lor, nu numai Transilvania. Mai întâi au fost bulgarii care, în sec. IX, din creștini daco-romani ne aruncă în ghiara slavo-bizantină, "miracolul" introducerii în Statul și Biserica românească a limbii și liturghiei slavone va separa trunchiul de altoi, va seca izvorul conștiinței latinătății noastre, va rupe legăturile de continuitate cu centrul unic și universal al Bisericii Mântuitorului, mult înainte de Marea schismă din 16 iulie 1054. "De atunci - scria Istoricul A.D. Xenopol - și până la Matei Basarab și Vasile Lupu, forma superioară, adică scrisă a gândirii românești, se rosti în limba slavonă; ca un munte zăcu această limbă străină pe întreaga comoară intelectuală a poporului român timp de aproape opt veacuri, înăbușind orice manifestare mai înaltă a cugetării care, chiar dacă s-ar fi putut ivi, nu putea să se desfășoare" (*Istoria românilor din Dacia Traiană*, III, București 1988, pag. 441). La sfârșitul secolului al XVI-lea și începutul celui următor, tot mai mulți greci se refugiază aici dinaintea semilunei în ofensivă. Unii dintre ei devin mari boieri la curțile domnești, iar alții sunt arhierii. Aceștia din urmă, exploatând buna credință și dărnicia voievozilor, prin lingușiri rafinate, câștigă moșii întinse, dăruite cu generozitate în numele Ortodoxiei. Un inventar sumar ne arată că patriarhiile din Constantinopol și Antiohia dețineau în Muntenia și Moldova câte 6 moșii, cea din Alexandria 11, Patriarhia din Ierusalim 177; bisericile de la Muntele Sinai 54 moșii, cele din Macedonia, Epir, Tesalia și Albania - 120, iar bisericile de la Muntele Athos - 186. Erau astfel închinare, înstrăinate, peste 75 de mănăstiri cu 561 moșii, reprezentând 20% din suprafața Țărilor Române. Ele se constituiau în puternice fortărețe ale grecismului, de unde viața monahală a egumenilor și călugărilor se revărsa sub formă de jaf și destrăbălare, contrar canoanelor și în afara lor... În aceste împrejurări, nici nu e de mirare instaurarea domniilor greco-turco-fanariote... și nici izbucnirea mișcării social-politice a lui Tudor Vladimirescu... Nu înțelegem egoismul exacerbant al B.O.R. de a acapara orice sentiment național românesc. Din frică de concurență sau pentru a-și spăla păcatele aservirii străine? Căci, deschizând adevărata istorie vom constata că el există din abundență. Când vom ajunge la un anumit nivel de cultură nu ne va fi greu să recunoaștem odată cu Poetul Național: "*Toate popoarele care posedă înaltă civilizațiune, dacă nu sunt, au fost măcar mult timp catolice*" (M. Eminescu, *Articole politice*, București, 1910, pag. 69). Și poporul român a trebuit să fie ortodox!

(Extras din articolul "*Am urechi, deci am auzit*", pregătit pentru publicare, pus de autor la dispoziția noastră în manuscris).

IOAN MIHĂLCESCU, publicist: "Puterea politică comunistă nu numai că nu a stopat corupția, dar într-o anumită măsură a și încurajat-o în propriul ei beneficiu. Procesul de decădere socială și morală nu a putut fi împiedicat de către nici o instituție sau grupare socială. Dacă în alte țări europene Biserica a acționat ca o puternică forță morală, în țara noastră instituțiile religioase au avut un slab impact asupra moralității publice și asupra orientării relațiilor sociale. În cadrul ortodoxismului educația morală și religioasă făcută de către Biserică este aproape neglijabilă. *Cunoștințele privind religia creștină sunt rudimentare la majoritatea celor care se declară credincioși, fiind transmise mai mult pe cale folclorică. Concepția religioasă a ortodocșilor este un bizar amestec de creștinism, elemente precreștine și folclor. Ceremonialele religioase ocazionate de principalele momente ale vieții omului (botez, căsătorie, deces) au ajuns simple ritualuri fără o semnificație spirituală deosebită pentru participanți.* Situația e mai diferită în cazul cultelor neoprotestante care și-au concentrat activitatea asupra moralității individuale și colective și asupra raporturilor sociale. Acest lucru a atras reacții puternice din partea statului care, în mod regretabil, a fost substanțial sprijinit de către Biserica

Ortodoxă. Activitatea unor secte religioase care practicau comportamente ce se abăteau de la normalitatea morală a fost folosită drept pretext pentru a lovi în toate instituțiile religioase care acordau o atenție mai mare educației morale și religioase. *Pierderea de către Biserica Ortodoxă Română a unui mare număr de credincioși se datorează nu numai acțiunii de propagandă ateistă dusă de regimul comunist, ci și propriilor ei slăbiciuni*" (s.n.)

(Extras din articolul "Am decăzut din vina altora", publicat în revista "22" - București, an II, nt. 2/52 din 18 ianuarie 1991, pag. 7).

Dr. FLOREA MARIN, medic și publicist: "Unirea a avut și multe roade pozitive: *accesul românilor la învățătură în marile centre culturale din Viena și Roma, redeșteptarea națională prin cunoașterea origini noastre latine, crearea învățământului școlar în limba română, cu consecința cea mai valoroasă, apariția Școlii Ardelene (iluminismul nostru transilvan) cu centrul la Blaj, crearea de școli medii în limba română la Beiuș (fondate de episcopul de Oradea, Samuel Vulcan) ș.a.* Subliniem accentuat că deși Biserica Română era împărțită în două, atunci când românii au avut de rezolvat probleme ce priveau ființa lor națională, ori erau în fața unor mari probleme sociale, cele două Biserici surori și-au dat mâna și au luptat pe aceeași baricadă... Sondându-ne sufletul, putem spune cu mâna pe inimă că respectăm întru totul libertatea semenilor noștri? Ca să ne dăm un răspuns corect, trebuie să plecăm de la faptul că libertatea noastră nu este nemărginită, este îngrădită de libertatea semenilor care ne înconjoară, care trebuie să aibă și ei spațiul pentru propria libertate. Ea este numai atunci deplină când ține cont de libertatea celorlalți. *În lumina acestor adevăruri putem spune că noi, creștinii ortodocși, ne putem considera cu adevărat liniștiți, liberi și fericiți, în timp ce frații noștri uniți fac slujba în Piața Centrală a unor orașe, iar noi oficiem în biserici din care cândva unele au fost ale lor?*" (s.n.).

(Extras din articolul "Nedumerirea unui creștin ortodox", publicat în ziarul "Adevărul în Libertate" din Cluj, anul II, Nr. 62 din 6 martie 1990).

ANDREI MOLDOVAN, profesor, publicist: "În presa din ultima vreme aproape indiferent de coloratură și gradul de independență, asistăm cu stupoare la o dispută între ortodoxism și greco-catolicism, dispută ce depășește de cele mai multe ori limitele rezonabilului. Trăim momente în care sperăm că măcar țara noastră, în aceste momente cu totul particulare, de înălțare, ecumenismul să devină o realitate, să depășească stadiul discuțiilor sterile și să poată servi drept exemplu pentru întreaga Europă... Părea că lucrurile stau întocmai, toate cultele înțelegând că există un țel mai înalt decât micile dispute dogmatice. Dar... n-a fost să fie așa. Entuziasmul a fost spulberat în momentul în care Biserica Greco-Catolică urma să fie repusă în drepturi. Atunci au început atacuri furibunde împotriva ei. Din păcate s-a ajuns până acolo încât i se contesta legitimitatea și s-a sugerat că ea ar putea știrbi unitatea poporului român. Mai mult, se insinuează (ce aproape suntem de practicile lui Ceaușescu!) *că greco-catolicii ar fi vânzători de neam și se vehiculează în masele largi (e nevoie să o spunem!) că ei ar avea de gând să vândă Ardealul ungarilor. Sunt aspecte extrem de murdare, dar peste care nu se poate trece, ca să nu se înmulțească aceia (nu prea mulți la număr dar activi) care folosesc în scopuri meschine sentimentele noastre cele mai alese. Orice om cu mintea întreagă vede că la mijloc nu e vorba de nici un principiu, ci de apărarea unor interese pur materiale ale celor care au acum oarecari privilegii și îi stăpânește teama că ar putea astfel să le piardă... Mai supărător este faptul că în numele acestor interese mărunte ni se dau *lecții de istorie... Scriu toate acestea pentru că m-am simțit profund jignit, în calitatea mea de intelectual, prin insinuările de trădare de neam aduse Bisericii Române Unite, în numele unui negoț mărunt. Să nu uite cei care fac acest lucru că i-au inclus aici și pe Samuil Micu, Șincai, Maior, Budai-Deleanu, Cipariu, Bărnăuțiu, Barițiu și mulți alții. Vă întreb răspicat: aceștia sunt trădători ai intereselor neamului românesc? Dacă da, atunci vă rog cu toată umilința să mă considerați și pe mine, că îmi va face mare cinste... Toate rândurile de mai sus nu au nimic împotriva Ortodoxismului (eu însumi fiind botezat ortodox), ci împotriva acelor care negustoresc creștinismul*" (s.n.).*

(Extras din articolul "Negustori în templu", publicat în săptămânalul "Gazeta Someșană", din Dej, anul II, nr. 16-17 (23-24) din 28 aprilie 1990, pag. 5).

VIOREL CACOVEANU, scriitor, publicist: "... așa cum a fost Biserica oficială în ultima jumătate de veac, așa a fost și Țara: umilită, neputincioasă, supusă. Dar acest martiriu din Decembrie, alături de cel de milenii, ne face în continuare eterni și invincibili aici. Ne avem pe noi înșine așa cum am scăpat din iadul comunist cu umbre de lumini, cu năzuințe și greșeli ce ne brăzdează chipul în Ziua Învierii Domnului, în Piața Unirii... copii și bătrâni, bărbați și femei, oameni pocăiți cu inimile însângerate de remușcări, au asistat la Liturghia sub cerul liber. Căci, *Biserica Greco-Catolică a înviat și ea după ce a fost ucisă cu mișelia și ferocitatea ce ne-a amintit de Irod. Biserica Română Unită este aceea care a apărut și legiferat prin Unirea cu Roma originea latină a limbii noastre. Iar apărând limba, Biserica a apărut ființa neamului, vatra lui milenară de jertfe și speranțe - Transilvania...* Ei bine, această Biserică ce a durat în simplitatea poporului român, a înviat, dar este încă răstignită pe crucea suferinței și umilinței, căci *lăcașurile ei de cult sunt în mâini străine, în ele se roagă oameni care una zic și alta fac, iar în sufletele lor iubirea aproapelui este o lumânare demult înghețată. Iată de ce mă rog iar ca Tatăl ceresc să ne ajute, să găsim calea cea bună, să ne dea înțelepciune și curaj... Pentru tot ce a făcut Biserica Unită - să avem o limbă, o credință și o Țară - trebuie să ne rugăm pentru ea. Căci ne rugăm pentru noi, pentru neam și pentru țară...*" (s.n.).

(Extras din articolul "*Biserica răstignită*", publicat în "Adevărul în Libertate" din Cluj, anul II, nr. 97 din 18 aprilie 1990, pag. 1.)

MONICA GIULVEZAN, publicistă: "Când pe la mijlocul anilor '70 ajungeam pentru prima oară în îndelung visata țară a Maramureșului, repetarea aceluiași salut "*Laude-se Isus!*" - "*În veci amin!*" între oamenii satelor sale a trezit în mine, surprinzător și persistent, nostalgia unui colț demult uitat al copilăriei mele. Era salutul învățat cândva, în preajma unei bisericuțe de cartier al unui vechi oraș de provincie... Și am întrebat o femeie: Cum se face că se salută între ei astfel și nu numai cu "*popa*" ? - "*Asta a rămas de când am fost greco-catolici, de când s-a interzis Biserica Unită de ne-or silit să facem cerere scrisă de trecere la Ortodoxie.*" Cerere înseamnă "*de bună voie*", "*dacă n-ați vrut de ce-ați făcut-o?*", am replicat eu; - "*Ce știți dumneavoastră... că veneau și ne băteau în geam la miezul nopții de ne speriau coconii (copiii)... cu milițianu', cu activistu', cu delegatu'... Ce era să mai facem?*" Asemenea răspunsuri am primit o sumedenie. Și în tot Ardealul. Se mai poate afirma cu bună-credință, că acești oameni și mulți alții în Ardeal, în Oaș, în Banat, în Bucovina, nu aveau sentimentul identității lor religioase? Dar acele mii de țărani veniți la Cluj din tot Ardealul, la mijloc de iunie al anului '90, ca să asiste la sfințirea episcopului lor greco-catolic, din ale căror piepturi a izbucnit la un moment dat și într-un singur glas: "*Dați-ne bisericile înapoi?*"

(Extras din "*Scrisoare deschisă Părintelui Stăniloae*", publicată în "22", publicație săptămânală editată de Grupul pentru Dialog Social, anul I, nr. 28 din 27 iulie 1990, pag. 2).

PAUL EVERAC, dramaturg: "Pe fondul stabilirii prealabile a relațiilor diplomatice cu Vaticanul și a numirii ulterioare a unui ambasador, putem să-i zicem cvasi-*Concordat* vizitei prezidențiale la Sfântul Scaun, întrucât reglementează legăturile noastre de viitor cu lumea și ierarhia catolică. De aici decurg însă niște consecințe care ar fi trebuit, cu siguranță, avute în vedere și până acum. Avem catolicii noștri. Luteranii și calvinii noștri. Cred că problemele lor sunt, în mare parte, rezolvate. Avem cultul mozaic din țara noastră care se bucură, de asemenea, de cea mai bună înțelegere din partea statului... Avem mahomedanii care n-au acuzat persecuții, nici n-au ridicat greutăți sau proteste. În fine, Biserica națională ortodoxă s-a expandat cu vioiciune, străjuind marile manifestări, având pas în toate ocaziile publice, popularizând ca niciodată prozeții și lăcașuri de cult. *Dar cu greco-catolicii noștri nu e totul în ordine.* Mai întâi, moralmente, ei par loviți de un fel de *capitis diminutio* (luarea drepturilor cetățenești, n. n.) nemeritată, de *dizidenți*. O umbră mentală stăpânește încă pe ortodocși în ce privește acești frați, care la 1700 - pare că au cedat din rigoarea dogmei ortodoxe... Sute de ani ortodoxia legată de straturile neaoșe a trăit printr-o obstinată rezistență față de orice infiltrare catolică... geloasă față de orice compoziție sau subversiune spirituală și s-a considerat totdeauna conjugată cu legea pământului. Uniții, deci, au părut multora *reneați* și *nu e exclus să fi persistat până azi sechele din această radicală viziune în sânul ortodocșilor habotnici.* Vreau să observ însă că Uniația nu este îndepărtare de Europa, ci, dimpotrivă, apropiere de ea, de valori care sunt până azi profund respectabile, stabile, care au produs uriașe consecințe, nu doar pe plan politic, deschizându-

ne astfel o fereastră de mai bună înțelegere a Europei, în ceea ce a avut ea spiritualicește mai înalt și mai bine organizat. *Uniația a promovat un anumit record, de care era, vai! foarte multă nevoie, față în față cu un ortodoxism izolat și conservator...* Adăpați la școala confesională a Romei, greco-catolicii nu s-au depărtat de loc de țara lor. Dimpotrivă, ei au luat fiorul romanității, l-au adus acasă și l-au împlântat viguros pe vechea vatră latină, făcându-l să pâlpaie și, în cele din urmă, să incendieze. Da, au mai fost voci, ca a Stolnicului Cantacuzino sau ale cronicarilor moldoveni, care să clameze romanitatea noastră, dar până la fenomenul de Uniație descoperirea n-a căpătat consistența înțelegerii populare, n-a fost producătoare de consecințe în masă. *Datorită greco-catolicilor școliți în special în Italia, trezirea conștiinței noastre naționale, luarea în primire moral-politică a legatului latinității noastre milenare...* Nu mă sfiesc să afirm, ca ortodox, că din rigoare și din fervoarea catolică uniții n-au avut decât de câștigat, fiind mai coagulați, mai ordonați și, în momente grele de opresiune, mai dârji decât mulți dintre prelații ortodoxismului liberal. Represiunea comunistă i-a izbit mai tare, dar categoriile lor spirituale s-au clătinat, în general mai greu... Acum e momentul restituirii valorilor, așezămintelor, averilor lor confiscate. Se dau azi înapoi pământurile țăranilor, se dau înapoi din bunurile celor plecați, se repară confiscările nedrepte în toate straturile societății. *Dar Bisericii Române Greco-Catolice de ce i se restituie cu țărâita și în silă patrimoniul ei? De unde cupiditatea asta a posedatului?... La catolici, la evrei, la calvini, s-au consimțit toate drepturile și restituirile; de ce la o Biserică autohtonă, care a asigurat sufletul romanității noastre, ne-a găsit zgârceala?! Când într-un sat ardelean sunt două biserici, una ortodoxă și una unită, și în vremea ceaușistă parohul ortodox făcea slujbă pe rând, de ce nu i restituie astăzi, neîntârziat, parohului unit biserica lui? Numai fiindcă e român de-al nostru? Numai fiindcă nu iese în stradă și nu face greva foamei? Numai fiindcă Biserica autocefală înțelege să profite de uzurpația dictaturii?..."* (s.n.)

(Extras din articolul "*Un concordat și implicațiile sale*", publicat în săptămânalul "Românul" - București, anul II, nr. 9/47, din 4-10 martie 1991, pag. 5.)

VIORICA LASCU, fost cadru universitar la Facultatea de Filologie din Cluj: "Fermitatea și demnitatea cu care episcopii și preoții noștri au îndurat bătaii și detenție și i-au întărit în credința lor pe toți tovarășii lor de chin, i-au umplut de respect și admirație pe cei ce nu-i iubeau pe uniți (profesori ai universității noastre au mărturisit-o) și s-a adevărit și în secolul nostru constatarea că *sângele martirilor e sămânța creștinilor*, prin numeroase convertiri. Voi exemplifica prin două nume cunoscute: Profesorul Dumitru Caracostea, în închisoarea din Sighet, prin intermediul profesorului preot Vultur din Blaj, a cerut P. S. S. Iuliu Hossu să îl primească în sânul Bisericii Greco-Catolice, ceea ce viitorul cardinal a acceptat cu bucurie și binecuvântare. Profesorul Victor Papilian (fost președinte al frăției Ortodoxe Române - FOR, n. n.), după eliberarea sa, în casa prietenului prof. Ioan Chinezu, în fața părintelui Vasile Chindriș a citit profesiunea de credință greco-catolică... În ani îndelungați în temniță grea s-au maturat vocații sacerdotale și între zidurile umede și întunecoae, au fost sfințiți preoți (și episcopi gr. cat., n. n.). Călugărițele noastre, alungate din mănăstiri, au rămas fidele voturilor depuse și s-au dedicat catehizării a mii de copii... Iar noi, cei mulți, laicii, suntem recompensați pentru fidelitatea cu care am așteptat, mai mult de patru decenii, ziua de care acum ne bucurăm... **Asociem mărețelor umbre ale lui Inocențiu Micu Clain și Petru Pavel Aron, pe cei nouă episcopi mărturisitori ai credinței, dar și miile de tineri care și-au oferit viața lor curată și pentru elementarul drept de a profesa religia pe care ți-ai ales-o**" (s.n.)

(Extras din articolul "*Ieșim la lumina zilei*", publicat în ziarul "Adevărul în Libertate" din Cluj, anul I, nr. 10, din 10 ianuarie 1990, pag. 2.)

ALEXANDRU NICULA, fost protopop unit al Clujului, publicist: "După 42 de ani, noi așteptăm încă dinaintea Nașterii Domnului din 1948 - primul nostru Crăciun Însângerat, batjocorit, petrecut prin închisori, lagăre sau ascunși în clandestinitate -, să se ivească și pentru noi zori mai senine. De 42 de ani, de Nașterea Domnului, noi i-am cerut să ne aducă și nouă mântuirea din situația în care ne găseam. Crăciunul 1989 părea pentru noi, în sfârșit, luminos. Părea că ne va aduce acele zori senine atât de mult așteptate. Cu toată însângerarea sa, prin sânge de eroi, pentru noi a fost prilej de bucurie. După 11 luni de așteptări înșelate, ne apropiem de un nou Crăciun și mai trist de data aceasta, fără lăcașuri de cult. Mai trist, fiindcă pentru îndrăzneala de a pretinde lăcașurile de cult

confiscate pe nedrept, o ierarhie fără inimă, și-mi vine să spun fără Dumnezeu, coalizată cu toate forțele răului, a reușit ca din victime să ne transforme în trădători ai neamului, lepre demne de dispreț, și aceasta cu oarecari sorți de credibilitate în ochii celor ca și ei. Noi nu cerem recompense pentru prejudiciile suferite, nu cerem recalculări de pensii, pe care numai Dumnezeu știe cum le-am câștigat. Noi cerem un loc de închinăciune decent, un colț de altar ca să ne înălțăm și noi gândurile la Dumnezeu, la lumina zilei. Prea mult l-am slujit pe Dumnezeu pe ascuns și în locuri nedemne de demnitatea Sa. Cerem prea mult neamului românesc pe care l-am slujit cu credință ori unde ne-am găsit și chiar sub stăpânire străină?"

(Extras din Editorialul "*Gânduri pentru nașterea Domnului 1990*", publicat în revista lunară "Deșteptarea Credinței" din Dej, Nr. 9, pe luna decembrie 1990.)

IOAN POP, preot-profesor, publicist: "Continuăm expunerea adevărilor noastre pentru a răspunde propagandei care acuză pe românii uniți că nu ar fi adevărați români, cu exemple din istoria acestei Biserici. În frământatul an 1848, printre cei care au plătit cu greu tribut de sânge în armata lancului, au fost și mulți clerici uniți și foști elevi și studenți ai școlilor Blajului, care s-au înrolat în armata de apărare a acestui neam, pentru a instrui poporul chiar și în mânuirea armelor. Astfel, tribunii Simion Balint, Vasile Moldovan și Nicolae Vlăduțiu au fost clerici uniți. Fii ai Blajului au fost și Simion Prodan, Ioan Fodorean, Vasile Fodor și Ioan Antonelli, (preot, și mai târziu canonic în Blaj). Preotul Vasile Turcu din Cătina, prefect în armata lancului, a fost prins de insurgenții maghiari în 28 octombrie 1848 la Cluj. Eliseu Todoran, prefect și el, student la Teologie în Blaj, a fost prins la Aiud și spânzurat în 25 octombrie la Sâncrai. Alt student, Vasile Pop, a fost prins și torturat în 26 decembrie 1859 (după zece ani de la revoluție). Pe mormântul lui au scris urmașii "*În al pământului sân, zace leul cel bătrân!*" Preotul Munteanu Ioan din Bedeleu, tribun, a fost ucis și el. Simion Groza, preot unit la Rovina și vice-prefect în legiunea lui Buteanu, a fost ucis și el. Ioan Hulea, preot în Henig, tribun în legiunea lui Axente Sever, a fost deasemenea ucis și el. Gomboș Ioan, tribun al lui lancu, preot unit, a fost ucis. Boantă Ioan din Seușa, student la Teologie, tribun și el, a fost prins și omorât. Clericul și juristul Bătrâneanu a fost prins și executat la Cluj. În total, peste 100 de preoți uniți au murit în armata lui lancu. Mai cităm câteva nume: Ioan Papiu, Ioan Albini din Mănărade, Toader Lup din Hodac - Mureș, spânzurat odată cu peste 30 de bărbați din acest "Oaș" de pe Valea Gurghiului, apoi Isac Oprea din Crăciunel, spânzurat cu încă 20 de studenți în Teologie la Blaj. Nu mai vorbim de cele 40 biserici unite arse, 300 jefuite, inclusiv sediul episcopiei din Blaj. Acolo era "*cuibul de Valahi*" care trebuia distrus, așa cum au făcut-o, exact după 100 de ani, comuniștii".

(Extras din articolul serial "*Adevărurile noastre*", publicat în revista lunară "Deșteptarea Credinței" din Dej, Nr. 6 pe luna septembrie 1990.)

VICTOR BÂRSAN, publicist: "Biserica Română Unită a fost desființată în mod abuziv, în 1948, și a intrat în legalitate după Revoluție. Recent au apărut în presă relatări ale unor adevăruri privind chestiunea uniației, care, după opinia autorului lor, nu se cunosc. (Aluzie la articolul serial al pr. prof. Mircea Păcurariu, "*Adevăruri care nu se cunosc*", apărut în mai multe publicații, inclusiv "România Liberă", n.n.). Mai există și alte adevăruri, mult mai dureroase, care se cunosc prea puțin și despre care n-am auzit încă vorbindu-se. Anume: Toți cei șase episcopi greco-catolici, în funcție în 1948, au fost arestați încă înainte de declarația de dizolvare a Bisericii Române Unite și au murit în închisoare. Cea dintâi victimă a fost episcopul vicar al Bucureștilor, Vasile Aftenie, care a fost bătut în temnițele Ministerului de Interne până când i s-a zdrobit capul, murind în primele zile de detenție. Mormântul său, loc de pelerinaj la Cimitirul Belu-Catolic, era marcat doar de inițialele A. V.; până mai ieri nu i s-a putut scrie numele pe cruce. Pentru ca Biserica să nu rămână fără arhieriei, s-a mai consacrat, în 1949-1950, o nouă generație de episcopi. În plină teroare comunistă, acești oameni au acceptat să îmbrace cămașa morții pentru a nu lăsa turma fără păstor... *De ce păcate s-au făcut vinovați acești clerici pentru a li se zdrobi capul ca unor șerpi veninoși? Principalul păcat al Bisericii Unite este grija pentru supraviețuirea națională a românilor din Transilvania...* Clericii uniți nu s-au ocupat atât de dispute teologice, cât de ridicarea și educarea poporului român din Transilvania. S-a impus, tot mai puternică, conștiința latinității. A luat ființă Școala Ardeleană. Tot secolul trecut a fost creat de mari personalități formate de școala Blajului: Timotei Cipariu, Simion Bărnuțiu, August Treboniu Laurian,

George Barițiu, Andrei Mureșanu - căruia-i datorăm "**Deșteaptă-te, Române!**" Peste 2000 de profesori formați la Blaj au funcționat în Regat... Blajul, la vederea căruia tânărul Eminescu exclamase entuziast "**Te salut, Romă Mică!**", adăpostea o bibliotecă de excepțională valoare. O bună parte din ea s-a distrus, fiind arsă sau retopită. Ștefan Manciulea, profesor la Universitatea din Cluj, care și-a dedicat decenii de viață modernizării bibliotecii, a fost supus unei lungi detenții; după eliberare, timp de zece ani a fost măturător al străzilor Blajului. În 1948, după arestarea episcopilor, 500 de preoți greco-catolici au fost întemnițați și terorizați... Libertatea dată de curând cultului greco-catolic este desigur salutară, dar aceasta este doar o primă etapă dintr-un lung șir de reparații care trebuie să le primească Biserica Unită. Slujbele au loc fie în case particulare, fie sub cerul liber: la Cluj și Baia Mare, la liturghiile care s-au oficiat în piețe au participat 6000-8000 de credincioși. Îndrăznesc să sper că acești oameni, urmașii vajnicilor luptători pentru menținerea ființei românești în Ardeal, merită toată dragostea noastră, merită să se integreze armonios în viața noastră religioasă și culturală". (s.n.)

(Extras din articolul "*Alte adevăruri nu se cunosc*", publicat în Suplimentul de duminică "Lumea creștină", al ziarului "România Liberă" din 17 februarie 1990, pag. IV).

V. I. S. (VASILE I. SAV), scriitor și publicist: "Am citit cu bucurie întristată, Nr. 1, serie nouă, al publicației religioase, editată de Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, Renașterea, al cărei fondator a fost, în 1923 (după Marea Unire), Nicolae Ivan... Cu bucurie întristată, pentru că, citind articolul semnat de Pr. Prof. Mircea Păcurariu, "Pagini din istoria bisericească a românilor transilvăneni" (patru pagini de revistă, în care mai bine de o treime se ocupă de Biserica Unită (!), pigmentând "*erezia*" unirii cu Biserica Romei), mi-am dat seama că acest braț al ființei neamului folosește uneltele lui Cain, împotriva celui alt braț al acestei ființe, Biserica Greco-Catolică... îl judec nu prin adevărurile care le exprimă, ci prin cele care le trece sub tăcere; așadar *tăinuirea premeditată*, căci nu mi-am închipuit niciodată că un om de bună-credință, necum un slujitor al Bisericii, ar putea vorbi de Unirea cu Biserica Romei, acum în libertate, neamintind nimic nici despre *Școala Ardeleană* și martirii ei (îl întreb pe Pr. Prof. M. P., "fost-ar fi fost, oare, cu puțință realizarea Statului Național Român în 1918, fără semințele roditoare al acestei *mișcări de răsunet european?*), nici, în fine, despre martirii (cei 12 episcopi și nenumărați preoți și credincioși) samavolnicului *decret de la 1 decembrie 1948*. Dacă s-ar gândi să-mi (și) răspundă la această întrebare, Prof. Pr. M. P. nu ar putea-o face decât aducând cuvenitul elogiu (așa cum au făcut-o, de-a lungul secolelor, adevărații oameni de cultură ai neamului) atât întreitului act politic, cultural și, cu timpul, și de credință care a fost Unirea cu Biserica Romei, cât și martirilor vechi și noi ai acestei Biserici. Este urât articolul Pr. Prof. M. P., mai mult, este hidos. Și cred că atât Inochentie Micu Clain, cât și Iuliu Hossu, în sferile eterate ale Paradisului, își fac semnul crucii, rostind un *apage, Satana!* (Pleacă de aici, Satana! n.n.). Judeca-l vor oare capii săi? Nu cred, pentru că... În decembrie 1989, un *Decret* a abandonat samavolnicia din 1948. Greco-Catolicismul a fost pus pe deplin în drepturi. Pe deplin, adică recunoscându-i-se *restituirea integrală* a tot și a toate, așa cum i se cuvine unei adevărate *renașteri*. Dar tocmai ei, capii ortodocși, scăpați și ei din infernul roșu, se opun. Ei, care nu cred în Purgatoriu, au instituit aici, în România (post) revoluționară, survolând timpul, un *Purgatoriu al lor*, pentru frații lor, pe care îi aruncă în catacombele intemperiiilor: Dumnezeu al părinților noștri, Tu, care ești zelos, îi vei putea oare ierta? (!)".

(Extras din articolul "*Purgatoriul ortodox*", publicat în săptămânalul "Gazeta de vineri" din Cluj, Anul I, nr. 3, pag. 2).

Dr. MIRCEA SIMION POP, medic: "Doamne, de ce oare a fost colaboraționistă cu Antihristul însuși ramura Ortodoxiei românești, aparținând minunatei Biserici a Orientului Creștin, care a strălucit în veacuri, în mistică și asceză, în profunzimea credinței, ca și în poezia neasemuită a limbajului liturgic? De ce oare sacerdoții ei (onoare excepțiilor) nu au reușit să reflecte cu adevărat în puritatea inimilor lor chipul transfigurat de suferință răscumpărătoare a Domnului nostru CRISTOS REGE, care domnește și învinge? De ce în ceasul de răscruce care ne copleșește pe toți (pe planuri diferite însă) nu are tăria morală să recunoască, tacit dacă nu public, greșelile trecutului, încetând persecuția împotriva fraților lor? De ce ni se contestă dreptul legitim la existență? E bine știut că frații români ne-au luat dreptul la credință, și nu maghiarii... Cei care ne contestă patriotismul nu au autoritatea morală să dea lecții, pentru că NU greco-catolicii au introdus limba slavonă și limba greacă în Biserică. Nu

greco-catolicii ci baronul Andrei Șaguna a aresta-o pe Ecaterina Varga în 1847. Nu greco-catolicii, ci mitropolitul Mangra și Miron Cristea au afurisit armatele române în 1916. Când autoritățile maghiare au dat dispoziții să se introducă limba maghiară în cancelaria bisericească, Ortodoxia a introdus-o imediat, iar Biserica Română Unită a răspuns: "Nici acum, nici peste 10 ani, nici în vecii vecilor", prin Simion Crainic, prepozitul episcopiei Blajului și Simion Bărnuțiu, secretar consistorial (1841). În timp ce episcopii uniți erau închiși sub regimul stalinist, tot episcopatul ortodox a colaborat și elogiat conducerea comunistă din țara noastră. Cu o zi înainte de debarcarea lui Ceaușescu, patriarhul Teoctist l-a omagiat pe tiran, iar Biserica noastră a continuat să rămână în opoziție și în afara legii... Oare așa s-a gândit Hristos?"

(Extras din articolul "*Biserică în suferință*", publicat în "*Adevărul în Libertate*" din Cluj, anul II, nr. 79, din 25 martie 1990).

DORU CRISTOI, preot ortodox, Cebza, jud. Timiș: "Ceea ce a făcut marea și veșnica Romă pentru civilizația neamului omenesc, același lucru l-a făcut și Mica Romă (Blajul, n.n.) pentru români. Din Blaj "*a răsărit soarele românilor*" - a spus-o marele român I. Heliade-Rădulescu. În Blaj s-a deschis "*Fântâna Darurilor*", cele dintâi și cele mai renumite școli românești, la care au alergat copiii nobililor și ai iobagilor români, ca să-și astâmpere setea după știință și să devină apostoli ai neamului. Printre aceștia amintim pe: Samuil Micu, Gheorghe Șincai... Petru Maior, care au deșteptat în sufletul neamului nostru credința semănată pe vremuri de Miron Costin, că suntem o viță străbună, oțelită și cuceritoare, că suntem sânge de roman. Tot din Blaj au pornit acei care au fost printre primii cercetători cu deamănuntul a problemelor limbii române, August Treboniu Laurian, Papiu Ilarian, Timotei Cipariu ș. a. Ei au studiat semnul nemuririi neamului, graiul strămoșesc... Dar să nu fiu acuzat că un preot ortodox laudă cu atâta suflet, că pune atâta patos în cuvânt, voi da mai jos păreri unor cărturari români, despre Blajul atât de drag nouă românilor. Cu ocazia vizitei scriitorilor, în anul 1923, la Blaj, cunoscutul scriitor Victor Eftimiu a rostit următoarele cuvinte: "*Scriitorii români, în drumul lor prin frumoasele orașe ale Ardealului, sosesc în Blaj cu inima plină de sfântă emoție. Blaj, cuvânt magic, cuvânt răscolitor de amintiri auguste, cetatea conștiinței românești, nume ales între toate, îți aduc salutul smerit al purtătorilor cuvântului strămoșesc. Aici a vibrat sentimentul, cultura și idealul național. Domnilor, aici s-au ridicat și au predicat vlădicii trecuți de-acum în rândul sfinților, cărturari de frunte, învățători înțelepți cu dragoste de neam și de sfânta noastră Biserică. Fie numele lor în veci binecuvântat. Recunoștința noastră le cântă cânturi de preamărire... Salve, cetate latină în mijlocul unui popor latin, despărțit de marea lui familie occidentală și aruncat între sciții de ieri, slavii, maghiarii și germanii de azi... Salve, simbol veșnic al românismului biruitor, păstrător al datinilor sfinte, Panteon al neamului, Fântână de apă vie, Blaj, suflet din sufletul Romei eterne. Cetate a Blajului, mărire ție!" Profesorul universitar Seulescu aduce un prinos admirabil Blajului, numindu-l «*Focar de licărire al întregului neam românesc, Blajul sfânt al întregii Români*» Desigur sunt nenumărate elogi aduse Blajului de atâția literați, istorici, politicieni. În Blaj a bătut totdeauna o inimă românească, a primit la sânul său și a ajutat cu toată dragoste creștinească pe toți românii și așa trebuie să fie și de acum încolo". (s.n.).*

(Extras din articolul, "*Blajul, o privire spre trecut*", publicat în revista "*Viața Creștină*" din Cluj, nr. 21/XII-1990, pag. 3).

ION M. BOTA, doctor în istorie, profesor: "Numeroase instituții culturale, aflate sub patronajul Bisericii Ortodoxe Române din Ardeal și Banat, au fost întemeiate și cu concursul neprecupețit al arhierilor români uniți, care au trimis din Blaj primii dascăli fondatori: G. Barițiu, Andrei Mureșanu, Iacob Mureșanu la Brașov, înființând Școlile Centrale devenite Liceul "*A. Șaguna*"; la Arad Samuil Vulcan a obținut de la împărat înființarea Preparandiei în 1812. Un mare număr de intelectuali români ardeleni, formați majoritatea în școlile Blajului, au trecut Carpații în "Țară", aducându-și contribuția la organizarea și dezvoltarea întregului învățământ în Principatele Române, la culturalizarea poporului român, la dezvoltarea culturii naționale unitare... *Ocuparea României* de către Armata Sovietică, a marcat subjugarea poporului român Moscovei. Printre principalele obiective ale politicii staliniste a fost desființarea Bisericii Române Unite cu Roma, considerată de guvernanții comuniști citadela sufletului românesc... Ierarhii ortodocși, înfrățiți cu autoritățile comuniste, au trecut la desfășurarea unei

propagande ostile și ponegritoare a ierarhilor, clerului și poporului credincios unit... apoi la trecerea forțată ori "din oficiu" a credincioșilor români uniți la "ortodoxie" și la arestarea și întemnițarea tuturor episcopilor români uniți, a sute de preoți și credincioși numai prin faptul că au refuzat să se lepede de credința moșilor și strămoșilor lor... *Desființarea Bisericii Române Unite în octombrie-decembrie 1948 a fost un act politic anticonstituțional, ilegal abuziv și represiv, antinațional, antidemocratic, înfăptuit de Partidul și Guvernul Comunist, care s-a folosit de ierarhia Bisericii Ortodoxe Române ca de o unealtă docilă și, ca atare, așa zisa revenire a unor credincioși și a unor preoți greco-catolici, sub imperiul forței și teroarei, la Biserica Ortodoxă Română este nulă și neavenită...* Predarea de către stat a bisericilor, caselor parohiale, ecleziilor, mănăstirilor și atâtor bunuri materiale aparținătoare până la 1 decembrie 1948 Bisericii Române Unite ca instituție, persoană juridică, Bisericii Ortodoxe Române, bunuri înscrise și astăzi în cărțile funciare ca proprietate exclusivă a Bisericii Române Unite, nu s-a făcut prin decizia liberă a comunității credincioșilor, ci prin hotărârea samavolnică, ilegală, abuzivă și represivă a autorităților statului comunist, secondate de delegați clerici și mireni "ortodocși"... Pe de altă parte, art. 36 din Decretul Nr. 177 din 1948, prevede clar că *averea cultelor dispărute sau a căror recunoaștere a fost retrasă, aparține de drept statului*. Ca atare, patrimoniul Bisericii Române Unite a fost preluat în întregime de stat, inclusiv lăcașurile de cult și casele parohiale din toate parohiile și filialele lor, conf. art. 2 din decretul 358 din 1948, de către delegații primăriilor și prefecturilor, fapt confirmat de procesele verbale și inventarele încheiate, iar acești delegați le-au predat delegațiilor Bisericii Ortodoxe... Ca atare, statul român actual, succesorul legitim al statului comunist de ieri, are dreptul și obligația de a restitui întregul patrimoniu material (biserici, case parohiale etc.) avut de Biserica Română Unită la 1 dec. 1948, indiferent în posesia cui s-ar afla. Că în unele localități credincioșii greco-catolici nu mai vreau să rămână în credința moșilor și strămoșilor lor greco-catolici, este o afirmație fără temei. În condițiile de deplină libertate, fără nici o presiune asupra conștiinței lor din partea preoțimii ortodoxe, cu certitudine că majoritatea zdrobitoare dorește să trăiască în religia greco-catolică... Numai propaganda ostilă uniților, desfășurată de preoțimea ortodoxă, sprijinită tacit și uneori și fățiș de unele autorități locale și la nivel de județ mai ține în "Ortodoxie" milioane de români uniți. Oricât s-ar strădui să falsifice adevărul istoric cei dornici de a reduce la tăcere glasul milioane de români uniți, încadrați cu forța ori "din oficiu" în 1948 în Biserica Ortodoxă Română, sprijinită cu toate mijloacele inumane de autoritățile comuniste, este sigur că nu vor reuși. Unii dintre aceștia propun un referendum pentru a vedea obținerea credincioșilor pentru Ortodoxie sau Geco-Catolicism. Având și astăzi în stăpânirea lor nelegitimă, abuzivă, lăcașurile de cult răpite, casele parohiale și alte bunuri răpite în 1948 de la Biserica Română Unită, încadrând cu forța, fără nici un referendum, credincioșii români uniți în subordinea ierarhiei ortodoxe, bucurându-se de sprijinul unor autorități de stat, cu siguranță că pot și acum influența voința liber exprimată a credincioșilor în rândul cărora au creat comitete și paracomitete favorabile lor. Unde au apărut și apar credincioși români-uniți, dornici de a li se reda bisericile și casele parohiale, sunt alungați și maltratați de cei cărora li s-au oferit și creat felurite privilegii... Fără această restituire integrală a patrimoniului material al Bisericii Române Unite, nu poate fi pace și unitate. La baza păcii și dragostei frățești stă respectarea justiției sociale... Suntem siguri că până la urmă dreptatea va triumfa".

(Extras din articolul "Mărturisind numai adevărul", publicat în revistă "Viața Creștină" din Cluj, serie nouă, anul II, nr. 5/27 martie 1991.)

ALEXANDRU GHE. NETEA, cadru universitar, publicist: "Biserica Ortodoxă Română a fost tot timpul sub influența clericilor slavi sau greci. Din păcate, cu regret trebuie specificat că B. O. R. a fost mai tot timpul sub influența unor ierarhi bulgari, sârbi sau greci. Aceștia aveau tot interesul să mențină separația de Roma a românilor, ei erau interesați mai mult de veniturile mari care le realizau în Principatele Române, călugării greci preferau mănăstirile românești, oricăror altor mănăstiri, deoarece pe moșiile acestor mănăstiri lucrau zeci de mii de "români" și țigani. Așa se explică faptul că o mare parte din voievozii Principatelor Române au încercat să scape de influența lor (Matei Basarab a trecut în posesia statului 22 de mănăstiri închinat Muntelui Athos, iar domnitorul Al. I. Cuza le-a secularizat pe toate). Odată cu apariția statului rus, acesta a încercat prin toate mijloacele să-și extindă dominația asupra Principatelor Române, acțiune la care se opunea Apusul, bineînțeles prin Biserica Catolică. Marele om de cultură român, N. Iorga, atrage atenția asupra acestui fapt în **Istoria Românilor din**

Ardeal (vol. I, pag. 403, ed. 1913): "*E de netăgăduit, și poate că actele vor ieși cândva la iveală, că era un plan politic în această propagandă a naționalismului ortodox, purtată de sârbi și legături se pot bănui despre partea Rusiei.*" Actul de la 1700 a salvat neamul românesc de la calvinizare. Fiind supusă acestor influențe, nu a lipsit mult ca românii să-și uite originile. Cei care au trezit la realitate nația română au fost ardelenii, la 1700, prin actul de unire a unei părți din Biserica Ortodoxă... cu Biserica Catolică (universală). Deci, prin acest act, Biserica Greco-Catolică este posesoarea unei credințe adevărate și universale. Trebuie arătat că această unire s-a făcut de bună voie, altfel nu s-ar explica rezistența clerului și credincioșilor la toate încercările prin care au trecut în acești aproape 300 de ani. Nu este de neglijat nici faptul că unirea de la 1700 s-a făcut cu recunoașterea celor patru puncte dogmatice, dar cu condiția de nediscutat ca Biserica Greco-Catolică să-și păstreze întreg ritul răsăritean. De altfel, acest lucru este reafirmat de Papa Pius al IX-lea prin Bula *ECCLESIAM CHRISTI* din 26. XI. 1853: "*Pentru toate timpurile Provincia Bisericească Greco-Catolică Unită, cu limba românească, având ritul propriu. Această lege greco-catolică își păstrează pentru totdeauna ritul oriental român*". Deci, a afirma că prin actul de la 1700 românii ardeleni s-au maghiarizat, este un act de impietate față de memoria acestor oameni care, prin acest act, și-au dovedit dragostea față de țară, limbă și popor, pe care prin acest act l-au salvat de la calvinizare și deznaționalizare. Nu cred că revenirea la credința dintru început, care vorbește prin gura papilor, că revenirea în credința adevărată (ortodoxă) și universală (catolică) este o trădare de neam și țară".

(Extras din articolul "*Golgota sau Calvarul Bisericii Greco-Catolice*", publicat în "Alianța Civică" din Cluj, anul I, nr. 1, decembrie 1990, pag. 7).

Dr. EUGEN POPA, prof. de Teologie. Este unul dintre cei 25 preoți arestați în octombrie 1948, depuși la Mănăstirea Neamț, apoi transferați la Mănăstirea Căldărușani și la Sighetu Marmăției. Din amintirile sale rezultă că nu trebuie confundată o parte din ierarhia Bisericii Ortodoxe Române atât de dușmănoasă Bisericii Române Unite, cu masa de preoți și credincioși ai Bisericii Ortodoxe.

"După o noapte petrecută într-o celulă cu două priciuri din beton și două pături, cei zece preoți "*culeși*" de la Blaj, au fost transportați la Mănăstirea Neamț, unde au sosit și preoții din celelalte dieceze, (în total 25 persoane). Toți au fost "*cazați*" într-un dormitor de la etajul unei școli de cântăreți, evacuată de elevi dar acum păzită de sentinele. Nimeni nu putea părăsi camera decât pentru a coborî în curte - cu soldatul înarmat la spate - pentru a aduce apă și lemne. La fel, nimeni nu putea trece peste gardul de sârmă, care înconjură clădirea păzită de sentinele. Unul singur a mai putut intra în acea încăpere în care domnea, totuși, reculegerea și seninătatea. Acest privilegiu l-a avut P.S. Teoctist Arăpaș, vicar patriarhal (azi patriarhul B.O.R., n.n.). Scopul vizitei, din care nu lipsea comandantul plutonului de gardă, înaltul oaspete a cerut celor arestați să treacă la Ortodoxie. La argumentul preoților, P.S. Sa a răspuns că nu a venit să discute (nu avea argumente în favoarea sa), ci doar să facă o propunere. Apoi a avertizat: "*dacă nu acceptați, I.P.S. Patriarh își va lua mâna protectoare (sic) de pe capetele voastre*". Oare când mâna aceea i-a ocrotit și când a fost luată de pe capul celor arestați? *Dar nu se poate uita atenția călugărilor care, folosindu-se de bunăvoința soldaților, trimiteau prescură și vin pentru Sfânta Liturghie.*

În luna februarie 1949, preoții greco-catolici internați la Neamț, au fost transferați la Mănăstirea Căldărușani, unde au fost aduși și episcopii "*cazați*" până atunci la Dragoslavele. O fostă școală deteriorată de cutremur, înconjurată cu un gard de sârmă ghimpată, aștepta să primească pe mărturisitorii credinței, primiți cu bunăvoință de către plutonul de soldați care asigurau paza. Ziua sosirii la Căldărușani coincidea cu prinderea postului de Paști. În acea zi, cei sosiți nu erau prevăzuți cu rație de mâncare. Totuși, seara, *călugării au renunțat la cina de lăsatul secolui, lapte bătut și plăcintă cu brânză, în favoarea celor nemâncați de 24 de ore.*

De altfel, semne de atenție și simpatie n-au lipsit nici din partea altor membri ai mănăstirii. Un diacon făcea legătura cu cunoștințe din București ale deținuților, aducând scrisori. Un preot arunca peste gardul de sârmă câte un cartof scobit, în care se găsea câte o scrisoare cu noutăți din lume; un bătrân care păzea vitele, la observația soldatului de pază că se apropie prea mult de gardul de sârmă, i-a răspuns cu voce tare: "*de ce ți-neți închiși pe acești oameni nevinovați*"; dar mai ales o măicuță, fugită din Basarabia, care pregătea mâncare la bucătăria Stareței, ajuta și ea făcând legături cu cei

dinafară... Și astăzi corespundez cu C. S. călugărul Nichita Tatomir cu care schimbăm scrisori de duhovnicească mângâiere".

(Extras din memorialul "*Oameni și Oameni*", datat 15 ianuarie 1991).

ÎNCHEIERE

În încheiere, pentru ca cititorii să tragă ultimele concluzii asupra valorii declarațiilor festive, făcute la fiecare pas de exponenții hiperzeleși ai confesionalismului Ortodoxiei românești, anticatolice și antilatine, monopolizând patriotismul în mod cu totul exclusivist, dăm câteva extrase din "*Telegraful Român*" Nr. 85, din 11/24 octombrie 1916, inclusiv *circularele*, Nr. 2602 din 1916, ale ierarhiei ortodoxe române din Ardeal și Nr. 8980 din 1916, Pres. a Consistoriului arhidiecezan, din care rezultă atitudinea "românească" atât a ierarhiei ortodoxe, cât și a "*luminaților*" ei sfetnici, componenții aceluși consistor, la intrarea în război a României alături de Antantă și împotriva Puterilor Centrale, robiți cu toții unui rușinos oportunism.

Vom reproduce și Circulara Nr. 608/1919 a episcopului de Gherla Dr. Iuliu Hossu, cardinalul de mai târziu, publicată în "*Unirea*" de la Blaj, drept corolar al luptei inițiate de episcopul Inochentie Micu Clain și încheiată cu *Marea Unire* din anul 1918 și, concomitent, un ajutor cititorilor pentru a face înșiși comparație și a descoperi realitățile istorice, izvorite din activitatea celor două Biserici românești "*surori*" din Transilvania.

Extrase din "*Telegraful Român*", Anul LXIV, Nr. 85 din 11/24 octombrie 1916, Sibiu:

"Cătră cetitori.

Sunt două luni aproape, de când nu mai stăm de vorbă cu cetitorii acestei foi... Numărul ultim al ziarului nostru s-a tipărit miercuri 17/30 august... În ziua deci, în care se auzea bine în Sibiu bubuitul tunurilor dușmane (*ale românilor care au trecut Carpații*, n.n.), căci trupele române intrate în țara noastră prin surprindere imediat după declararea războiului din partea guvernului din București și mai înainte de a fi trimise la graniță trupele noastre (*austro-ungare*, n.n.), pentru a le face primirea cuvenită... Edificiul poștei din loc era miercuri dimineață în 17/30 august, ziua a treia a *invaziei române*, (s.n.), încuiat și părăsit... Bunul Dumnezeu așa a voit și brava noastră armată (*austro-ungară*, n.n.), sprijinită de trupele aliate germane, așa a făcut ca zilele de groază dezlănțuite asupra Sibiului să nu fie prea multe. După patru săptămâni pe care dușmanul (*adică românii din Regat*, n.n.) le-a petrecut în apropierea Sibiului, fără a-și fi putut pune însă piciorul în Sibiu, *trupele române, luate la goană de soldații noștri și cei germani*, au trebuit să se retragă în fuga mare spre hotarele țării proprii, *lăsând în urma lor numai jale și durere pentru că pe unde au fost au pustit tot ce au putut* (s.n.)... Invazia românilor în Ardeal a fost astfel de scurtă durată, iar *intreprinderea lor nesocotită* (s.n.) a fost scump plătită pentru că enorme sunt pierderile pe care le-au avut în morți, răniți și prizonieri. *Durerile și suferințele pe care le-am avut noi în cursul acestei invazii* (s.n.) vor trece... Să fim mulțămitori deci Provedenței divine, care a făcut să treacă de la noi amarul pahar mai curând de cum credeam *dar să fim recunoscători și mulțămitori și bravei noastre armate, precum și neîntrecutei armate germane*, care ne-a venit fără amânare întru ajutor și la frontul acesta... căci vitejiei lor probate este a *se atribui curățirea pământului ardelenesc de nepoftitele și urâcioasele lăcuste îmbrăcate în haine militarești* (s.n.). Recunoscători și mulțămitori avem să fim și Înalțului guvern al țării noastre (*austro-ungare*, n.n.) care nu ne-a dat uitării, pe noi, cei prizoniți de soarte, nici în zilele acestea de adâncă amărăciune, ci ne-a dat tot ajutorul și și-a arătat toată bună-voința față de noi. Astfel a dispus din vreme, ca consistoriul nostru arhidiecezan din Sibiu împreună cu seminarul "*Andreian*" și cu întreg personalul aflător în serviciul bisericii să fie mutat la Oradea-Mare... Apoi a făcut guvernul propunere Majestății Sale, ca alegerea de Arhiepiscop și Mitropolit, efectuată în 6 august a.c. în Sibiu să fie întărită, ceea ce a urmat. În numărul din 19 septembrie a.c. a monitorului oficial din Budapesta a apărut actul de întărire, care sună astfel: ***La propunerea ministrului meu ungar de culte și instrucțiune publică întăresc alegerea Arhimandritului și Vicarului episcopesc greco-ortodox al Oradei Mari, Vasile Mangra, de Arhiepiscop și Mitropolit greco-ortodox român... Dat în Viena în 10 septembrie 1916. Francisc Iosif I m.p., lancovich Belá m.p.***"

Așadar, urmare a acestei confirmări (întăriri) a urmat ***revanșa Mitropolitului și a întregii ierarhii Ortodoxe din Ardeal și Banat, pastorală sau circulară din 21*** (st.v. 8) ***septembrie 1916, împotriva României, "noul dușman, care râvnește în chip atât de păcătos la știrbirea și stricarea hotarelor patriei noastre"***. În continuare reproducem rușinoasa pastorală:

"Nr. 2602- 1916 M., *SCRISOARE CIRCULARĂ către venerabilul cler și către poporul dreptcredincios român din Dumnezeu păzita mitropolie a românilor ortodocși din Ungaria și Transilvania*. România a cărei ființă i-a dat patria noastră, Ungaria, căci Radu Negru de la Făgăraș a întemeiat principatul Țării Românești, Dragoș din Maramureș a întemeiat principatul Moldovei și cu sprijinul monarhiei habsburgice s-a ridicat și s-a întărit România modernă, liberă și independentă, care de bunăvoie s-a legat de monarhia noastră cu contract de credincioșie, cu făgăduieli de sprijinire reciprocă; România - spre marea noastră durere - a călcat făgăduiala de credință, a rupt pecețile contractului în chip perfid și a ridicat arma asupra patriei noastre, asupra înălțatului nostru împărat și rege și asupra acelor frați, care de doi ani de zile luptă pe viață și pe moarte, cu vitejie nemaipomenită, împotriva dușmanilor monarhiei. Da, ei n-au ascultat porunca sângelui, n-au auzit chemarea tainică a fraților de o limbă și un sânge, de a ne da o mână de ajutor, ca trupele regatului român să lupte alături cu noi împotriva dușmanului comun, care tinde la nimicirea patriei noastre și la sugrumarea neamului românesc, să lupte hotărâți și cu bărbăție în contra Rusiei cotropitoare. Nu, ci ei, amețiți de lupi îmbrăcați în piei de oi și amețiți de făgăduielile lui Iuda, au desconsiderat cele mai vitale interese ale neamului și, sub cuvânt că vin "să ne slobozească", vin să ne facă robi muscalilor, vin înfrățiți cu hoardele rusești, care au jefuit și au aprins satele și bisericile întemeiate de Ștefan cel Mare, care au ucis pe urmașii plăieșilor vestiți de la Dumbrava Roșie, care au necinsit Putna și Suceava, locuri sfinte de închinare sufletului românesc- vin acum să ne calce și să ne fure moșia agonisită de moșii și părinții noștri cu sudori de sânge! **"Unde vă este și în ce se arată patriotismul vostru, români ucigători de frați"**, vă întrebăm cu Lactanțiu: **"Cum patriotismul vostru poate să fie o virtute? Poate să existe o virtute într-un sentiment esențialmente dușmănos și răutăcios? Binele la care tinde iubirea voastră de patrie constă în a face rău altora. Voi întindeți granițele voastre în hotarele vecinilor voștri, voi creșteți puterea voastră, venitele voastre, dezbrăcând pe alte națiuni. Puteți voi să numiți virtute ceea ce e distrucțiunea a toată virtutea? Voi rupeți legăturile societății umane, voi distrugeți inocența, voi nutriți rapacitatea, voi nimiciti ideea de dreptate. Dreptatea și urile naționale sunt necompatibile; acolo unde lucesc armele, dreptatea se nimicește. Poate să fie drept cel ce vatămă, urăște, despoaie și ucide? Iată faptele voastre a celor ce ziceți că vă iubiți patria"** (Lactantius, Div. Instit. VI, 6). **Acela care cu vorbele viclene pe buze, cu dorul de jaf în suflet vine la hotarele noastre nu-i frate, ci cel mai păgân dușman, care pentru a-și împlini pofta sălbatică își omoară frații și părinții. Da, frați de ieri, astăzi, prin voința și faptele lor păcătoase și nelegiuite s-au făcut pentru noi cei mai urgisiți dușmani, asupra cărora glasul sângelui și legea firii poruncește să-ți ridici brațul fără milă. "Că cel ce varsă sângele omului, pentru sângele aceluia sângele lui se va vărsa"** (Facere IX, 6, s.n.). Iubit cler și popor! Avem cea mai mare mângâiere și bucurie a sufletului, că iubirea voastră față de patrie (*Austro-Ungaria*, n.n.) e nemărginită, că alipirea și credința voastră către Înaltul Tron sunt neclintite, că din iubirea, alipirea și credința aceasta curată și tradițională purcede ascultarea voastră necondiționată și izvorăște vitejia, care, mai ales în anii din urmă în mod strălucit din nou ați dovedit-o. De aceea vă sfătuim, mai vărtos acum, în aceste zile de grea cumpănă și vă îndemnăm cu cuvintele Sfântului apostol Petru, ca cu blândețe să vă supuneți autorităților și rânduielilor înaltei stăpâniri **"ori împăratului ca celui mai de sus, ori guvernatorilor, ca celor trimiși de el pentru pedepsirea făcătorilor de rele și spre lauda lui Dumnezeu, ca cu facerea de bine să amuțiți nerecunoștința oamenilor celor fără de minte, ca cei liberi, iară nu ca și cum ați avea libertatea, ca un acoperământ răutății, ci ca servii lui Dumnezeu"** (I, Petru, c. II, v. 13-16). *Față cu noul dușman, care râvnește în chip atât de păcătos la știrbirea și stricarea hotarelor patriei noastre, veți ști să luptați cu aceeași îndârjire, vitejie și credință, cu care eroii noștri au sfărâmat cetățile de granit de la Ivangorod* (s. n.). Căci dragostea, credința și alipirea voastră de tron și patrie vă va lumina mintea și sufletul, vă va întări inima și vă va oțeli brațul. Întăriți-vă dar cu credința în Dumnezeu, bucușii fiind în inimile voastre, căci ați putut să dovediți credința și alipirea voastră către tron și patrie cu fapte atât de strălucitoare și cu jertfe atât de scumpe. Fiți cu încredere, că în ziua judecății și a răsplătirii *Maiestatea Sa, înaltul nostru împărat și rege, împreună cu luminatul său guvern ungar, nu va întârzia a răsplăti după merit credința și vitejia, cu care ați apărat tronul și patria, asigurând condițiunile trebuincioase pentru dezvoltarea și întărirea etnică, culturală și economică a poporului român din patrie*. Noi n-am provocat și n-am dorit război cu frații noștri, ci cu toată sinceritatea am stăruit pentru înfăptuirea păcii

și bune înțelegeri între români și maghiari, și credincioși chemării noastre nu vom înceta a ruga pe Dumnezeu, ca să ne trimită pacea de sus, pacea a toată lumea, pentru că zice Sf. Vasile cel Mare: **"Nu există un bine mai mare, decât pacea, care este un dar ceresc, a căreia și numele numai este mai dulce decât orice"** (Basil, Ep. 46, 1, Ep. 70). Isus Cristos este principiul păcii, zice Sf. Grigore; apostolii au predicat pacea lui Dumnezeu. Armonia domină în Dumnezeu și în toată creațiunea; oamenii trebuie să imiteze pe creatorul, păzind între ei *concordia* și în puterea acestei condițiuni trebuie să existe cetățile și popoarele (Greg. Naz. Orat. 12).

Oradea Mare (Nagyvárad) la 8/21 septembrie 1916.

Vasile Mangra m.p. ales și întărit Arhiepiscop și Mitropolit

Ioan I Papp m.p. episcopul Aradului

Dr. Miron E. Cristea m.p. episcopul Caransebeșului".

Nr. 8980-1916 Pres. *CIRCULAR către preoțimea din arhidieceza ortodoxă română a Transilvaniei*. Cu inima plină de durere și îngrijorare trebuie să vă aducem la cunoștință, că dușmanii iubitei noastre patrii s-au înmulțit cu unul, prin faptul, că vecinul regat România, din motive nouă necunoscute, a declarat război monarhiei noastre. Când vă aducem această zguduitoare știre la cunoștință, deși tradiționala noastră credință și loialitate este mai presus de orice îndoială, și de la începutul actualului război fiii bisericii noastre au dat cele mai eclatante dovezi de eroism și vitejie pe toate fronturile de luptă, ceea ce la diferite ocazii s-a și recunoscut din partea tuturor comandanților, așa că multe izbânzi realizate în actualul război de victorioasa noastră armată (*austro-ungară*, n.n.), sunt legate de numele regimentelor, a căror preponderență majoritate o formează fiii bisericii noastre - totuși venim a Vă atrage atențiunea și cu această ocaziune la acea dorință patriotică a chemării voastre de a sfătui poporul încredințat conducerii voastre, *să se ferească de orice vorbe și orice fapte care ar putea arunca umbră asupra iubirii lui de patrie*, având încredere după bunul Dumnezeu, în îngrijirea părintească a bunului nostru Împărat și Rege apostolic și a Înaltei Stăpâniri, și astfel a face tot ceea ce pretinde interesul iubitei noastre patrii. Totodată Vă invităm să înălțați cu toții rugăciuni fierbinți către preabunul Dumnezeu, *pentru succesul armelor oștirilor noastre și pentru cât mai curândă restabilire a păcii mult dorite*. Sibiu din ședința extraordinară a senatului bisericesc, ținută în 16/29 august 1916. SENATUL ARHIDIECEZAN".

Extras din articolul NOUL NOSTRU DUȘMAN, publicat în același număr al "Telegrafului Român":

"... Avem deci un dușman mai mult și noul dușman e fratele nostru. Ne-am temut de această eventualitate și ne-am îngrozit întotdeauna, gândindu-ne că va putea veni vremea să luptăm frații împotriva fraților. De ce ne-am temut s-a împlinit. Va curge acum sânge românesc și de o parte și de alta. Dacă înțelepții de la București au crezut că așa e bine, fie așa! *Căci mare este iubirea de neam, dar mai mare ne este iubirea de patrie! Ea este mama noastră, și pe mama care ne-a născut și la sânul căreia își dorm somnul de veci părinții și strămoșii noștri, precum ni-l vom dormi și noi, dorință avem să o apărăm până la ultima picătură de sânge, chiar și în contra fraților noștri. Să o știe deci aceștia că drumul pe care vreau să-l facă la Alba-Iulia, îl vor putea face numai peste cadavrele noastre, ale tuturor și trecând prin râurile de sânge, scurs din venele noastre. Să o știe, că cadavrele peste care vor trece sunt cadavre românești, sângele prin care vor umbla e sânge românesc!* (s.n.). Dacă râvnesc la o astfel de *bravură*, pentru care istoria are să-i condamne cu asprime, poftescă și o săvârșescă. A lor e răspunderea, ale noastre vor fi suferințele"... (Articol nesemnat, editorial).

"Nu este, cred, nevoie să mai insist asupra modului în care trădătorul mitropolit *Mangra* răstălmăcea în odioasa lui pastorală, atât istoria noastră națională și înaltele sentimente morale și naționale, care au impus României sacra datorie de a intra în război, cât și însăși Sfânta Scriptură și credința românilor în Dumnezeu. În ce privește iscăliturile celorlalți doi episcopi... Ambii episcopi ortodocși, Cristea de la Caransebeș și Pap de la Arad, văzând calea nenorocită pe care a călcat episcopul lor, i-au declarat acestuia că iscălesc pastorala lui numai cu condiția ca textul să se mărginească pur și simplu la accentuarea fidelității către tron și patrie, iar toate aluziile și pornirea dușmănoasă împotriva fraților din România etc. să se suprimă... Dar trădătorul, deși se arătase învoit, a abuzat în cele din urmă, lăsând nemodificate deloc toate pasagiile revoltătoare, scuzându-se ulterior

cu **"bunul serviciu ce l-a făcut episcopilor săi sufragani în fața furiei contelui Tisza nu numai în ceea ce privește persoana lor, dacă pastorală nu s-ar fi publicat în textul original redactat și scris de dânsul..."** Această încercare de asasinat moral împotriva episcopilor din Caransebeș și Arad zugrăvește mai bine decât orice *canibalismul politic, la care s-a pretat mitropolitul trădător* (s.n.) (Cf. Ioan Russu Abrudeanu, **Păcatele Ardealului față de sufletul vechiului regat...** Ed. Cartea Românească, Buc. 1930, pp. 267-268).

"În luna februarie a anului 1917, când Statele Unite ale Americii își făcuseră cunoscute scopurile de război prin glasul autorizat al președintelui Woodrow Wilson, toată suflarea ungurească în cap cu contele Tisza fusese cuprinsă de frigurile morții. Crezând că va putea scăpa de sancțiunile marilor principii din declarațiile wilsoniene, cum că fiecare popor se va bucura de dreptul de autodeterminare, contele Tisza, în înțelegere cu contele Czernin, a impus reprezentanților bisericești și lumești ai românilor de sub Coroana Sf. Ștefan să dea o categorică declarațiune de dragoste față de patria maghiară" (I. Russu Abrudeanu, *Op. Cit.* p. 277).

Declarația de fidelitate a fost semnată de circa 200 personalități românești, între care și toți ierarhii uniți și ortodocși din Transilvania, în frunte cu mitropoliții Victor Mihali de Apșa și Vasile Mangra, apoi canonicii, consilierii eparhiali, protopopii, profesorii de Teologie și alții, din ambele confesiuni românești, precum și fruntașii mireni ai națiunii, în frunte cu Teodor Mihali, președintele Partidului Național Român. Asemenea declarații au semnat fruntașii bisericești și mireni ai tuturor celor zece etnii de sub stăpânirea monarhiei habsburgice. **"Este clar... ca lumina zilei... că grava declarație de mai sus a episcopilor și intelectualilor din 1917 era dată cu știința și învoirea prealabilă a Partidului Național... Toate declarațiunile acestea de sâlnică lealitate, puse la cale de însuși contele Tisza, urmăreau scopul inavuabil de a înșela străinătatea și de a insufla oarecare curaj trupelor în derută de pe toate fronturile de luptă. Pentru orice minte luminată ele nu aveau însă nici o valoare morală, ca unele ce erau stoarse cu cuțitul la gâtul semnatarilor. De altfel nici aliații Ungariei nu acordau vreun credit unor asemenea declarații siluite...** Cu toate acestea nu voi comite greșeala de a taxa pe toți semnatarii ultimei declarații - oricât de gravă și importantă era ea - ca pe niște trădători de neam, afară bineînțeles de degradata creatură umană mitropolitul Vasile Mangra, autorul odioasei pastorale (s.n.) pusă de el nemernicul în spinarea întregului episcopat ortodox" (I. Russu Abrudeanu, *Op. Cit.* pp. 281-283). Menționăm că autorul citat, I. Russu Abrudeanu, a fost ortodox și un pronunțat adversar al uniților. Conform afirmației sale declarația a fost redactată de însăși contele Tisza. Ea a fost publicată în *"Pester Lloyd"* la 14 februarie 1917 și în *"Telegraful Român"*, organul trădătorului Mangra, în numărul 9 din 20 februarie același an" (Idem *Op. Cit.* pag. 280).

CIRCULARA Nr. 608 a Episcopului dr. Iuliu Hossu, dată din Gherla la 20 februarie 1919 și publicată în *"Unirea"* din Blaj, rumerele 50 și 51 din 8 și 9 martie același an, prin care cere clerului român unit să-și îndemne credincioșii să răspundă la chemarea Consiliului Dirigent, înrolându-se în armata română, chemată să pună ordine în Transilvania, unde resturi răzlețe ale armatei maghiare învinse, terorizau populația românească (Extras):

"Venerați Frați și Preaiubiți Fii. Cuvinte de foc am dori să avem să pătrundă întreagă ființa voastră, când venim să vă îndemnăm să vă puneți cu toate energiile sufletului vostru în slujba sfântă a consolidării patriei noastre scumpe (*România*, n.n.). Calea aleasă din partea acelora, în ale căror mâini sunt așezate destinele ei, a fost și este aceea a dragostei, a bune înțelegeri, a liniștei și a stimei împrumutate, a respectării dreptului fiecăruia, după cum sărbătorește s-a declarat în istorica Adunare a Națiunii române în Alba Iulia, unde, în numele libertății ieșite învingătoare din marea suferințelor, s-a hotărât unirea tuturor românilor și a țărilor locuite de dânșii cu România, și până acum liberă. Dar asupritorii de veacuri nu s-au putut și nu pot să se împace ușor cu gândul de a pierde pe aceia care numai pentru a le lucra și a-i sluji au fost buni în trecut și care v-au judecat la o robie și mai grea pentru viitor. Toate erau pregătite pentru a potența însutit suferințele și durerile veacurilor trecute, îndurate de acest popor nefericit până azi. Când sutele de mii și scumpi frați piereau pe toate fronturile blestemate, acasă se aduceau legi draconice, prin care erau lipsiți de a-și cumpăra o palmă de loc,

școlile ni se închideau cu sutele și alte proiecte de legi și mai fărădelege erau gata pentru a așeza asupra noastră cătușele sufletești și trupești, din care cu viață să nu mai poată ieși acest neam care se mărturisește cu mândrie de român. Aceste toate le făureau în numele libertății, despre care aveau o concepție cu totul proprie, necunoscută la popoarele civilizate, pentru a apăra, cum argumentau ei atunci, minoritatea disperată a maghiarimii din Ardeal, față de masele fără număr ale valahilor, care amenințau cu pieirea insulele răzlețe ale maghiarimii. Eram mulți, foarte mulți, ba chiar prea mulți în argumentarea lor, atunci când era vorba de a făuri legi de oprimare și sufocare. Azi, când milioanele și-au ridicat glasul și ca un singur om, în mijlocul unei însuflețiri de nedescris, cu graiul și sufletul au hotărât unirea cu frații și s-au alipit cu toată ființa lor de aceea pe care ca Mamă scumpă, cu brațele deschise peste veacuri îi aștepta, azi, când această hotărâre a maselor apasă în cumpăna judecăților marilor neamuri, care au dus la izbândă stindardul adevăratei libertăți a tuturor popoarelor, fie acelea mari sau mici, azi noii reprezentanți ai șovinismului turbat nu mai pot argumenta ca antecesorii lor, cu aceea că suntem mulți, că masele noastre nesfârșite, că marea valahă amenință minoritatea disparentă a maghiarilor din Ardeal, după cum se îndeletniceau a argumenta în parlamentul din Pesta, și numai înainte cu o jumătate de an; azi, alt argument le este pe plac, românii sunt puțini, nu sunt în majoritate, azi nu mai este vorba despre neînsemnatele insule de maghiari în marea valahă, care sunt amenințați de pieire, azi sunt mai mulți maghiari și în cazul cel mai rău sunt în același număr cu românii, și, prin urmare, nu este îndreptățită hotărârea românilor prin care liber își croiesc soarta pentru fiecare încercare. Cu astfel de argumente nu se mai poate întuneca lumina soarelui dreptății și a libertății care a răsărit și pentru acest neam, însetat cu atâta foc în decursul veacurilor grele de robie... Și când Noi ne-am îndeplinit datoria față de neam și, luând parte la Adunarea de la Alba Iulia, am hotărât și am pus împreună cu neamul întreg ceea ce arde pururea în sufletul Nostru, n-am putut a ne întoarce la reședința noastră episcopescă, căci eram căutați de moarte din partea apărătorilor libertății maghiare. Clerul Nostru gremial huiduit și amenințat cu moartea; și tot aici, în fața reședinței Noastre, în piața Gherlei, au tras salve în poporul pașnic, bandele de tâlhari setoase de sânge. Și sânge nevinovat au vărsat în sălbăticia lor. Aceste bande sălbatice s-au retras apoi dinaintea armatei glorioase a fraților noștri... Pentru eliberarea fraților și pentru apărarea pământului scump al patriei a dat președintele Consiliului Dirigent român din Sibiu, dr. Iuliu Maniu, ordinul de chemare la arme. Iată dar rostul cuvintelor Noastre, inzvorâte din inima îndurerată de Părinte, în vederea suferințelor fraților și fiilor preaiubiți, chiar și din această eparhie de Dumnezeu păzită... Apostoli înflăcărați să fiți, deci, în a îndemna pe toți cei chemați, ca cu dragoste și însuflețire să dea ascultare ordinului de chemare la arme! Să-și aducă aminte de nesfârșitele dureri și lipsuri îndurate pentru scopuri vrăjmașe neamului lor, până când acuma merg cu adevărat întru ajutorul și eliberarea fraților și pentru apărarea scumpului pământ strămoșesc. *La arme, deci, cu gândul sfânt de a pune capăt fărădelegilor și sălbăticiilor bandelor de tâlhari care pângăresc numele de om. Noi dragoste am voit și vrem, bună înțelegere și cinste împrumutată, ei au pus bațjocura pe noi și cu jafuri și omoruri cearcă acum să intimideze sufletele fraților noștri... Noi am arătat și în trecut că suntem un popor cinstit, element de ordine și pașnic; bande pierdute însă cutreieră pământul nostru, jefuind și omorînd cu cruzime sălbatică oameni pașnici și nevinovați, care nimic nu le-au greșit, decât că voiesc să trăiască liberi și să fie români. Să nu ni se ia dar în nume de rău că ne apărăm viața și că încercăm să mântuim pe frați din gura morții* (s.n.). Să urmărim deci cu toții cu însuflețire chemările Consiliului Dirigent și să arătăm, prin această statistică, că nici azi nu ne-am împuținat. Sprijiniți din răspuțeri pe aceia care se îngrijesc de soarta noastră, stați întru ajutor întru toate autorităților administrative românești să-și poată împlini mai ușor chemarea sfântă, și așa să ajungem cât mai degrabă să domnească liniștea și bunăstarea în mijlocul acelora care atâta au suferit și îndurat pe nedreptul.

Dreptate vrem și Dumnezeu dreptății va fi cu noi.

Gherla, 20 februarie 1919 Episcop IULIU".

ADDENDA

RETROCEDAREA CATEDRALEI DIN BLAJ. MITROPOLITUL ALEXANDRU TODEA A FOST PROMOVAT CARDINAL

Lucrarea de față a fost terminată, dactilografiată și pregătită de tipar, când au intervenit în viața Bisericii Române Unite două evenimente, care nu pot rămâne neconsemnate până la o nouă ediție. Este vorba despre retrocedarea catedralei din Blaj și promovarea mitropolitului dr. Alexandru Todea cardinal al Bisericii Romane.

RETROCEDAREA CATEDRALEI MITROPOLITANE DIN BLAJ. Un comunicat al Episcopiei Române din Alba Iulia, dat pe posturile naționale de Radio și Televiziune, a adus la cunoștința opiniei publice că în ziua de duminică 19 mai 1991, greco-catolicii din Blaj, în frunte cu Mitropolitul Alexandru Todea, au ocupat *biserica ortodoxă "Sfânta Treime"* din acel oraș. Cei în necunoștință de cauză ar fi putut fi ușor induși în eroare de acel comunicat, că "*ungurenii*" greco-catolici au comis o nouă crimă la adresa "*Bisericii românești*" din Transilvania. În realitate, comunicatul dat de Episcopia Ortodoxă din Alba Iulia a fost o *falsificare a adevărului*. În primul rând, n-a fost vorba de un lăcaș de cult "*ortodox*", ci de *catedrala "Sfânta Treime"* a Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Făgăraș și Mitropoliei Române Unite. Catedrala nu a fost ocupată *cu forța* cum se afirma în comunicat, ci predată din proprie inițiativă de credincioși, în frunte cu consiliul parohial și unul dintre preoții parohi.

Un scurt istoric ne arată că acest sfânt lăcaș de închinare, simbolul unității românilor uniți cu Roma, este opera ierarhilor greco-catolici, începând cu episcopul martir, Inochentie Micu Clain, care în 1737 a mutat reședința episcopiei de la Făgăraș la Blaj și, la 1741 a început zidirea, continuând cu ceilalți arhieri români-uniți care au urmat. Episcopul Ioan Lemeni (1833-1850) "*mări, transformă și înfrumuseță în 1837 catedrala Sfintei Treimi din Blaj, lungindu-i nava cu mai bine de cinci stânjeni, adăugându-i două turnuri foarte frumoase, o balustradă spațioasă spre piață, două coruri, două sacristii și o absidă în altar unde este așezat tronul arhieresc*" (cf. *Șematismul mitropolitan greco-catolic...* 1990). Așadar, catedrala n-a fost ortodoxă decât după raptul comis în 1948, fiind aproape 43 de ani și ea, ca și celelalte biserici unite, o "*biserică furată*". Ortodoxia a făcut din restituirea catedralei din Blaj stăpânului de drept o problemă gravă, cu scopul vădit de a descuraja pe uniți în lupta lor pentru redobândirea *in integrum* a celorlalte bunuri patrimoniale de care a fost despuiată în 1948, de către guvernarea comunistă, în strânsă și vinovată colaborare cu ierarhia și structurile superioare ale Bisericii Ortodoxe Române. De acestea n-a fost străin nici vicarul patriarhal de atunci, patriarhul de acum al Bisericii Ortodoxe Române, Teoctist Arăpaș. Același, încearcă și azi să distragă atenția opiniei publice de la greșelile lui pastorale - acordul dat la "*dărâmarea și distrugerea a zeci de biserici și mănăstiri ortodoxe, superbe și sfinte ctitorii românești*", ca și azeziunea din 17 decembrie 1989 la represiunea lui Ceaușescu împotriva tinerilor revoluționari din Timișoara. Prin diversiunea pretextată de "*cazul de la Blaj*", mergând, printr-o declarație oficială, până la amenințarea întreruperii dialogului teologic, inițiat în 1980 între Biserica Romei și Autocefaliile ortodoxe orientale în vederea înlăturării mării schisme, le-a cerut și acestora să întrerupă dialogul cu Roma, aruncând întreaga vină pe Sfântul Părinte Ioan Paul al II-lea, Papa Romei. Pentru ca cititorii să-și formeze o convingere conformă realității, adevărului, consemnăm câteva date din pătimirile catedralei din Blaj, arătând când a fost folosită "*forța*" în ocuparea ei.

Așadar, construcția, adăugirile, înfrumusețările și restaurările s-au făcut exclusiv din contribuția Bisericii Române Unite și prin grija ierarhilor ei. A fost folosită drept catedrală a Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Făgăraș și a Mitropoliei Bisericii Române Unite, din 1747, până în 1948, când a fost răpită și ocupată într-adevăr cu forța. Între 27-29 octombrie 1948, episcopii români uniți și clerul superior din gremiile eparhiale, canonici, profesori de teologie, protopopi etc. au fost cu toții arestați. Între ei și episcopul Dr. Ioan Suci, Administrator Apostolic al Arhidiecezei de Alba Iulia și Făgăraș, cu reședința la Blaj. Odată cu arestarea lui, *catedrala mitropolitană "Sfânta Treime"* a fost închisă și preluată de securitate. Vineri și sâmbătă, 5 și 6 noiembrie 1948, milițieni, transformați în "*apostoli*" ai Ortodoxiei,

au umblat prin oraș de la casă la casă, anunțând că duminică, 7 noiembrie 1948, va veni de la Sibiu Mitropolitul Ortodox al Ardealului, Nicolae Bălan, pentru a redeschide catedrala și a oficia Sfânta Liturghie, invitând credincioșii să participe. Drept urmare, duminică dimineața a sosit la Blaj mitropolitul, însoțit de o suită de preoți sibieni și corul catedralei ortodoxe mitropolitane din Sibiu. La ora 9,00 pe terasa catedralei din Blaj a început slujba Sfeștaniei, a Sfințirii apei; pe terasă, în afară de clerul sibian și cor, mai erau prezenți: ministrul Romulus Zăroni, în calitate de reprezentant al Guvernului comunist a lui Petru Groza, și câțiva membri și activiști de partid, obligați să facă act de prezență pentru a masca lipsa credincioșilor, absenți cu desăvârșire. După sfințirea apei și după ce mitropolitul a stropit în exterior fațada și cele două turle, s-a oprit în fața ușii de la intrare unde l-a întâmpinat preotul Adrian Teodorescu, proaspăt ortodox, adus cu forța de la Cenade, localitate din apropierea Blajului, fiindcă nici un preot din oraș nu a "*revenit*" la Ortodoxie. După câteva cuvinte de circumstanță preotul i-a oferit mitropolitului cheile catedralei, pe care, preluându-le, mitropolitul a deschis biserica și a intrat în ea urmat de suită și cor, ministru și cei câțiva activiști pe posturi de "*credincioși*". Așa s-a consumat actul de inaugurare a catedralei din Blaj în Ortodoxie, cu episcopul și preoții ei în temniță, cu lăcașul aproape gol, abia cele două strane fiind ocupate de "*oficialități*", mai intrând din când în când câte un elev din piață, care stătea câteva momente, după care ieșea să-și anunțe colegii de afară de ceea ce se petrecea în biserică.

Deschizând o paranteză, trebuie să arătăm că preotul Adrian Teodorescu, torturat de zbuciumul conștiinței, mereu cu regretul în suflet de ceea ce a făcut n-a putut muri fără să-și mărturisească păcatul îmbrățișării schismei, bolnav fiind, a cerut să-i fie adus la căpătâi mitropolitul Bisericii Române Unite, IPSS Alexandru Todea, înaintea căruia și față de martori a depus profesiunea de credință catolică și a cerut, în scris, să fie înmormântat de preot greco-catolic, după rânduiala Bisericii Române Unite. După săvârșirea din viață, curajoasa lui soție - preoteasa - revenită și ea de la schismă odată cu soțul și familia, executor fidel al dorințelor testamentare atât de fierbinți ale soțului ei, a rezistat la toate presiunile făcute de Mitropolitul ortodox Antonie Plămădeală de la Sibiu, de Episcopul Emilian Birdaș de la Alba Iulia și de vicarul Traian Belașcu al Arhiepiscopiei Ortodoxe din Sibiu, fostul președinte al "*sinodului de revenire*" de tristă faimă din 1 octombrie 1948 de la Cluj, instrument docil în mâinile Securității, partidului comunist și ierarhiei ortodoxe filo-moscovite. Serviciul înmormântării preotului Adrian Teodorescu a fost oficiat de un sobor de 22 de preoți greco-catolici, în frunte cu vicarul arhiepiscopiei blăjene, Nicolae Jidveianu. Toate acestea s-au petrecut înainte de Revoluția din decembrie 1989, în primăvara aceluiași an.

Așa s-au petrecut lucrurile. Catedrala transformată în biserică parohială, de enorie, cum n-a fost niciodată, a petrecut înstrăinată aproape 43 de ani în Ortodoxie.

La 7 octombrie 1990 a avut loc la Blaj instalarea oficială a Mitropolitului Dr. Alexandru Todea, dar nu în catedrala mitropolitană, cum s-ar fi convenit, ci pe istoricul Câmp al Libertății. Mulțimile au scandat și atunci "*Vrem bisericile!, Vrem catedralele!*", dar n-a auzit nimeni din cei ce ar fi trebuit să audă: autoritățile de stat și ale Bisericii Ortodoxe. Au operat și de această dată dispozițiile ultrareacționare ale Patriarhiei, Mitropoliei Ardealului și Episcopiei Ortodoxe de la Alba Iulia, și catedrala a rămas închisă. Numai autoritatea și intervenția Mitropolitului Alexandru Todea, dușman hotărât al violenței, a potolit mulțimile indignate, decise s-o deschidă.

În anul 1991 la catedrală erau încadrați doi preoți parohi, ortodocși: Liviu Rotaru și Ioan Fărcaș.

Din anul 1948 Biserica Română Unită nu mai participase la serbările de la Blaj, în amintirea Marii Adunări Naționale de pe Câmpia Libertății de la 3/15 mai 1948, unde s-a strigat "*Vrem să ne unim cu Țara!*" În 1948, Episcopul Dr. Ioan Suciu, Administrator Apostolic al Arhidiecezei Blajului, a fost nevoit să părăsească adunarea, nefiindu-i îngăduit să ia cuvântul, Mitropolitul ortodox Nicolae Bălan de la Sibiu, care prezida, folosind Adunarea ca instrument de propagandă ortodoxă, preambul al distrugerii Bisericii Române Unite.

În 1991, ierarhia Bisericii Române Unite, în frunte cu Mitropolitul Alexandru Todea, a hotărât reluarea tradiției aniversare și a o comemora ca pe o serbare a Neamului Românesc și a Bisericii Române Unite. În acest scop a fost aleasă ziua de 12 mai 1991, fiind, în primul rând, zi de duminică și, în al doilea rând, nu coincidea cu data de 3/15 mai, în care sărbătorii i se dădea mai mult un caracter politic, decât unul național cum a fost în realitate. În dimineața zilei de 12 mai au fost prezenți la Blaj toți ierarhii români-uniți, sute de preoți și mii de credincioși.

A fost prezent și nunțiul Apostolic de la București, Arhiepiscopul John Bukowsky, însoțit de secretarul nunțiaturii Mons. Comozzi Ermenegildo și de Mons. Ludovic Blasutti, reprezentantul Arhiepiscopiei Romano-Catolice din București și alți invitați. Însă toate planurile serbării au fost serios perturbate de ploaia ce cădea fără întrerupere din ziua premergătoare. Prin mulțime circulau zvonuri că serbarea ar putea avea loc în biserică, cei doi parohi și credincioșii, în frunte cu consiliul parohial (curatoratul), fiind pregătiți să o predea. Dar, nu se observa nici o mișcare în acest sens în apropierea catedralei. Dimpotrivă, continua să fie închisă. Pe Câmpia Libertății, sub rafalele de ploaie ce nu mai conteneau, apa se băltea trecând deja de gleznă, făcând imposibilă organizarea serbării acolo.

Nunțiul apostolic, episcopii din cele patru eparhii române unite, o parte din clerul și invitații sosiți la serbare, scutindu-se de ploaie, așteptau în palatul reședinței mitropolitane, cum așteptau și mulțimile, scutindu-se pe sub streșini, pe sub umbrele și impermeabile, hotărîrea ce o va lua mitropolitul cu privire la locul unde se va ține adunarea. Vremea se scurgea și, la un moment dat, a apărut Mitropolitul Alexandru Todea la reședință, în mijlocul celor ce așteptau și le-a zis:

- Se pare că ploaia nu va conțeni și nu vom putea sluji pe Câmpia Libertății. Vom sluji la adăpost în trei locuri: în sala sportivă a Liceului (fost "Sfântul Vasile"), la Căminul Cultural și la Teatrul Orășenesc, iar eu voi merge din loc în loc și voi ține cuvântarea festivă. Cineva întrebă:

- Bine, IPS, dar de ce nu se slujește în catedrală?

- Deocamdată nu, a răspuns înaltul ierarh. A fost vorba, dar din cei doi preoți pregătiți să predea catedrala și să devină ei înșiși greco-catolici prin mărturisirea credinței, unul a spus că s-a răzgândit, iar eu i-am răspuns că noi nu forțăm conștiința nimănui, așa că deocamdată nu putem sluji în catedrală.

Mulțimile din piață solicitau ca Sf. Liturghie să aibă loc în catedrală. Pentru a evita eventualele incidente, Primăria a recomandat să se predea și să se preia catedrala. Cu această propunere s-a prezentat vice-primarul la reședința mitropolitană. Dar mitropolitul, neavând acordul ambilor preoți ortodocși ai catedralei, nu a acceptat propunerea. În urma acestui refuz, primarul orașului a invitat la sine pe preotul Liviu Rotaru și pe rectorul Institutului Teologic de grad universitar din Blaj, Pr. Nicolea Lupea, rugându-i să facă ei predarea și preluarea pentru ca Sf. Liturghie să se officieze acolo și să se liniștească mulțimea, care deja pătrunsese în cele două turnuri și arborase în fiecare câte un drapel național. Dar nici această întâlnire n-a dus la rezultat, preotul ortodox afirmând că are dispoziție categorică să nu predea cheile.

Mulțimea de oameni din piață, care nu cunoștea discuțiile ce s-au purtat, când i s-a făcut propunerea să meargă în sălile pregătite pentru Liturghie, a refuzat și a vociferat să intre în catedrală. Unii au fost pregătiți cu răngi de fier să forțeze ușa - poate provocatori - dar mitropolitul, consecvent dușman al "forței", sosit în mijlocul lor, le-a cerut în mod hotărît să nu recurgă la violență. A fost ascultat, dar a acceptat și înaltul ierarh propunerea mulțimii, ca Sf. Liturghie să fie celebrată pe terasa din fața catedralei. Și acolo, în fața ușii de intrare în Catedrală, pe ploaie și pe vânt, s-a săvârșit Sfânta Liturghie arhierescă de către toți ierarhii Bisericii Române Unite, în frunte cu Mitropolitul Alexandru Todea, reluându-se astfel tradiționala aniversare a Marii Adunări de la 3/15 mai 1848. În superba cuvântare ocazională, Mitropolitul, autentic și distins orator, s-a întrecut pe sine însuși. Iată unul dintre ecurile de presă la aniversarea de la 12 mai 1991: **"Câmpia Libertății mai păstrează urmele celor 40.000 de români uniți prin spațiul încărcat de istorie, prin ecurile corifeilor Școlii Ardelene. Că așa este ne-a "spus-o" și marea adunare din 12 mai 1991 din fața Catedralei Blajului. Mii de români din toate colțurile țării au ținut să fie prezenți la marea sărbătoare a Blajului și-a tuturor românilor. Cu steaguri și cruci, înfruntând ploaia, s-au îndreptat spre Catedrala Blajului unde la 2/14 mai 1848, Simion Bărnuțiu a ținut celebrul său discurs" la lumina istoriei și a libertății...**" Dar, spre tristețea miilor de oameni, catedrala Blajului era închisă de ortodocși, care au refuzat deschiderea ei unor oameni care voiau să se închine Altarului Libertății neamului. Totuși... adunarea de la Blaj, din ziua de 12 mai 1991, ce a avut ca nucleu o Sfântă Liturghie celebrată de Biserica Română Unită cu Roma, greco-catolică, în frunte cu Mitropolitul Dr. Alexandru Todea, a ridicat în rugăciune și pomeniri pe toți eroii anilor 1848-1919, pe martirii teroarei comuniste, din care n-au lipsit episcopii greco-catolici, aflați, ca și alți mulți oameni nevinovați, sub brazda pământului românesc fără cruci de amintire... Liturghia de la Blaj va rămâne un moment iluminat al României de după Revoluția din decembrie 1989.

(Extras din articolul lui E. Dragea, *"Blajul, altar al zilei de mâine"*, din "Adevărul de Cluj" nr. 371/15 mai 1991).

Duminică dimineața, 19 mai 1991, au venit la reședința Mitropoliei din Blaj 56 de copii, îmbrăcați în angelice hăinuțe albe, pregătiți de către preotul Bernard Ștef pentru prima lor împărțășanie. Erau însoțiți de părinți, frați și rudenii, veniți și ei să asiste la acest atât de important eveniment în viața copiilor, programat a avea loc în cadrul Liturghiei arhieresti, celebrată de Mitropolitul Alexandru Todea, în sala de sport a liceului (fostul Liceul de băieți "Sfântul Vasile"). Reluarea acestei tradiții, după 43 de ani de propagandă marxistă pentru formarea "omului nou", a atras și mulți credincioși din oraș. În timpul acesta în catedrală credincioșii în frunte cu membrii consiliului parohial au hotărât restituirea catedralei către Biserica Română Unită, proprietarul ei legitim. Credincioșii din catedrală, în frunte cu preotul Ioan Fărcaș și Consiliul parohial (curatorul), au hotărât să trimită o delegație care să-l roage pe IPSS Mitropolitul Dr. Alexandru Todea să vină la catedrală cu întregul cortegiu, fiind hotărâți cu toții - preot, consilieri și credincioși - să predea biserica și să facă mărturisire de credință, îmbrățișând credința catolică, și astfel să fie socotiți fii ai Bisericii Române Unite. În biserică au fost prezente și autoritățile locale. La întrebarea pusă de către Mitropolit, toți cei prezenți în catedrală s-au declarat membri ai Bisericii Române Unite, cu excepția preotului Liviu Rotaru, care s-a retras, părăsind catedrala, împreună cu cinci credincioși, dintre care trei erau copiii lui. Preotul Ioan Fărcaș a făcut profesiunea de credință la care au participat și credincioșii prezenți, rostind cu toții *Crezul* și mărturisind *"Una Sfântă Catolică și Apostolică Biserică"*. Deci lucrurile s-au petrecut pașnic, fără nici o forță.

REAȚII LA PREDAREA ȘI PRELUAREA CATEDRALEI. Anunțată Episcopia Ortodoxă de Alba Iulia a dat comunicatul de care am amintit la început, că ***"Un grup de greco-catolici în frunte cu Mitropolitul Alexandru Todea a ocupat cu forța biserica ortodoxă "Sfânta Treime" din Blaj"***. A fost alertat patriarhul Teoctist, care - fără a consulta Sfântul Sinod - a declarat război Romei și Papei Ioan Paul al II-lea, cerând celorlalte Biserici Ortodoxe să rupă legăturile cu Roma și să întrerupă dialogul teologic inițiat pentru curmarea schismei din 1054.

În fața avalanșei de falsuri și amenințări, Mitropolia Română Unită a emis un *Comunicat* de răspuns semnat de *Mitropolitul Alexandru Todea* în care se arată că ***"Intrarea în catedrala mitropolitană greco-catolică din Blaj, în ziua de 19 mai 1991, s-a făcut în mod pașnic și de comun acord cu comitetul bisericesc ortodox existent până la acea dată. Mărturie elocventă este prezența preotului Ioan Fărcaș care în timpul Liturghiei a făcut mărturisirea de credință greco-catolică și s-a pus la dispoziția IPSS Mitropolit Dr. Alexandru Todea, integrându-se împreună cu comunitatea sa în Biserica Greco-Catolică. Nu a fost vorba de violență sau de incidente de altă natură, inițiativa aparținând credincioșilor. Adevărul celor cuprinse în acest comunicat poate fi probat cu dovezi scrise, prezența organelor puterii locale, precum și cu casete video realizate cu această ocazie. Biserica Greco-Catolică nu a recurs și nu va recurge niciodată la violență, responsabilitatea pentru eventualele incidente revenind în exclusivitate provocatorilor"***.

Mass-media și cu deosebire Radio și Televiziunea a ținut isonul falsurilor. Lectorul universitar Ioan Făgețeanu, președintele AGRU-lui (Asociația Generală a Românilor Uniți) din București împreună cu parohul *Catedralei "Sf. Iosif"* din capitală cerând directorului TV, Emanuel Valeriu, în prezența lui Radu George Serafim, redactor șef al emisiunii *"Viața Spirituală"*, să se dea pe post două comunicate, ca drept la replică asupra afirmațiilor făcute la TVR cu o seară înainte, pe data de 20 mai 1991 ora 20, a refuzat sub pretextul că ***"Lui Teoctist trebuie să-i răspundă cineva de același rang (cu el) și anume Papa Ioan Paul al II-lea. Vreți să transformați Blajul într-un Belfast?"*** Radu Serafim: ***"Vreți să vină minerii la Blaj? De data aceasta minerii vor fi ortodocșii de la Huși și Fălticeni"*** (s.n.). Am luat aceste informații dintr-o notă (dată în chenar) din *"România liberă"* din 24 mai 1991 de către C. Antohi, care conchide: ***"E regretabil că asemenea oameni continuă să aibă puteri nelimitate în falsificarea adevărului, în instigarea poporului la ură și violențe"***.

S.Coroamă Stanca în articolul *"Îndărăț, din Europa cu Teoctist"* în *"România liberă"* nr. 403 din 22 mai 1991 e și mai indignată: "PSS Teoctist a declarat război Papei Ioan Paul al II-lea... De fapt o adevărată cruciadă. Căci se face apel la toate Bisericile din lumea întreagă să boicoteze Biserica Romano-Catolică cât timp papă este Ioan Paul al II-lea. Cred că din Evul Mediu nu s-a mai înregistrat

un astfel de strigăt de luptă. Fratricidă de altminteri. Trec peste faptul că la Blaj, precum se știe din Istorie, este centrul spiritual, de cult și național a unei importante secțiuni a societății ardelenice în special și a celei românești în general și că acestei secțiuni... i se datorește enorm din ceea ce s-ar putea numi redeșteptarea națională din timpuri trecute și rezistență națională din această ultimă jumătate de veac de beznă dictatorială. *Martirii uniților și urmașii acestora n-au dreptul la catedrala lor Înalt Preasfințite Teoctist? Dacă vă doare atât de mult răpirea, fiindcă nu vreți să admiteți restituirea pașnică a ceea ce a fost într-adevăr răpit în 1948*, unui lăcaș de cult, de ce ați acceptat demolarea și distrugerea a zeci de biserici și mănăstiri ortodoxe, superbe și sfinte ctitorii românești pe vremea *odiosului*? De ce nu ați chemat atunci la război sfânt întreaga creștinătate a lumii, împotriva a ceea ce a însemnat unul dintre cele mai cumplite atentate la ființa spirituală, materială și națională a românilor?... Declarăm iarăși *separarea de Europa*? Fugim iarăși de Vest? Spre care Est, Sfinte Părinte? Spre unul al luminilor Bizanțului, spre întunecimea intolerantă și a înțelegerii precare?... Căci, vreți nu vreți, Ioan Paul al II-lea simbolizează această nouă și veșnică Europă, a noastră a tuturor. Ne așteptam, asemenea altor popoare din răsărit, să-l invitați să facă o vizită ecumenică și în țara noastră pe Papa Ioan Paul al II-lea. Nu credeți că era mai potrivit?"

O indignare legitimă împotriva mutilării Comunicatului Mitropoliei din Blaj de către Televiziunea Română și a reacției Bisericii Ortodoxe Române, justifică atât Protestul episcopului George Guțiu al Diecezei Române Unite de Cluj-Gherla, cât și Comunicatul Arhiepiscopului și Mitropolitului Romano-Catolic al Bucureștilor, Ioan Robu. Le dăm în rezumat.

Protestul Episcopului George Guțiu: "Față de modul în care Televiziunea Română a prezentat în cadrul emisiunii Actualități din seara de 20 mai 1991, Comunicatul Bisericii Române Unite cu Roma (Greco-Catolică), privind revenirea Catedralei Mitropolitane din Blaj la statutul de dinainte de decretul de inspirație stalinistă, emis la 1 decembrie 1948, facem următoarele precizări:

1. Catedrala din Blaj a fost construită de Biserica Greco-Catolică...

2. În data de 19 mai 1991, parohul Ioan Fărcaș cu întregul comitet parohial al Catedralei împlinind cerința unanimă a credincioșilor, a predat Catedrala Înalt Preasfințitului Mitropolit Dr. Alexandru Todea, cerându-i să-l integreze în Biserica Greco-Catolică. Predarea și preluarea s-a făcut în mod pașnic, în prezența autorităților locale...

3. *Față de această stare de lucruri, comunicatul Episcopiei Ortodoxe de Alba Iulia, preluat și de Televiziunea Română, prezintă faptele în mod voit deformat, insinuând pericolul declanșării unor violențe în întreaga Transilvanie* (s. n.)

4. În seara zilei de 20 mai Televiziunea Română a prezentat trunchiat răspunsul Bisericii Greco-Catolice, inserând fragmentele respective în luările de poziție calomnioase ale Bisericii Ortodoxe Române...

5. Biserica Greco-Catolică respinge aceste neadevăruri și protestează ferm împotriva felului în care Televiziunea Română și-a îndeplinit menirea de a informa opinia publică.

6. **Socotim că Televiziunii Române îi revine, alături de Biserica Ortodoxă Română, răspunderea pentru incitarea la violență și dezordine în Transilvania** ("Viața Creștină", Cluj, Nr. 10 din 1991).

Comunicatul Arhiepiscopului Ioan Robu: "... doresc în numele fraților catolici să specific următoarele:

1. **Catedrala de la Blaj nu a fost luată nici cu violență, nici în mod abuziv, ci cu demnitate și cu simțul răspunderii... Actul de nedreptate din 1948 nu capătă alt nume nici cu scurgerea anilor, nici în fața majorităților...** (s. n.)

2. Cunoscând nedreptățile făcute unor Biserici Catolice de rit oriental, Vaticanul a promovat, totuși, dialogul cu Bisericile Ortodoxe. Cererea adresată de Conducerea Bisericii Ortodoxe Române celorlalte Biserici Ortodoxe din lume, de a întrerupe dialogul cu Biserica Romano-Catolică, ne întristează și ne consternează.

3. Limbajul folosit de conducerea Bisericii Ortodoxe Române pentru a descrie activitatea pastorală a Sfântului Părinte Papa Ioan Paul al II-lea nu este bisericesc, ci mai degrabă militar... este acuzat de expansionism... prin 1950-1960 era clasificat de unii drept imperialist. Pe noi, catolicii de ambele rituri,

ne întristează și ne ofensează expresiile și atitudinea Bisericii Ortodoxe Române... Conducerea Bisericii Catolice nu a criticat niciodată un patriarh ortodox.

4. Deși considerăm tendențioasă și ofensatoare atitudinea Bisericii Ortodoxe Române, o rugăm să analizeze situația actuală pentru a înfăptui dreptatea, nu de pe poziție de majoritate ci de pe poziție de obiectivitate". (Cf. "Viața Creștină" - Cluj, Nr. 10, 1991).

Că Patriarhul Bisericii Ortodoxe nu a consultat Sfântul Sinod, așa cum trebuia să facă înainte de a cere întreruperea dialogului teologic cu catolicii, o dovedește declarația Mitropolitului ortodox al Banatului, Nicolae Corneanu, publicată în presă la 22 mai 1991: "După regulile acestui dialog, spune mitropolitul, reguli stabilite de toate Bisericile Ortodoxe, întreruperea lui nu se poate hotărî în mod unilateral, doar de o Biserică. Nu cred că este bine și înțelept ca un caz ca acela de la Blaj, să conducă la hotărîri radicale, dialogul trebuind continuat, trecând peste toate dificultățile. Nu îmi pot explica rațiunea care a stat la alcătuirea acestui apel al patriarhului... *Nu sunt de acord cu oprirea acestui dialog*" (s.n.) (Cf. "România liberă", nr. 404 din 22 mai 1991).

În ce privește atitudinea Mitropolitului Nicolae Corneanu în legătură cu *cazul de la Blaj* - predarea și preluarea catedralei - acesta și-a definit-o foarte clar în interviul acordat lui Nicolae Stroescu Stănișoară, directorul postului de radio "Europa Liberă", interviu dat pe post duminică, 26 mai 1991, orele 11.10 și 18.10 în emisiunea "Lumea Creștină", în care, în principal, înaltul ierarh a fost categoric împotriva liniei imprimate de unii ierarhi (în frunte cu patriarhul Teoctist) cu privire la restituirea bisericilor "fraților uniți". "Trebuie găsit un *modus vivendi*". "Cum este posibil să nu li se restituie biserica din Blaj, când știm cine a ridicat-o?" - "Așa o știe tradiția, că e a uniților". La întrebarea pusă mitropolitului dacă în Mitropolia Banatului "s-au dat bisericile înapoi", acesta a răspuns: "Nu le dăm noi, și le iau ei, că sunt ale lor. Noi așteptăm până își reconstituie parohiile". Pentru mitropolitul Banatului uniții sunt și ei "români" și "frați". Mitropolitul a mai afirmat că întreține bune relații cu episcopul greco-catolic Ioan Ploscaru al Lugojului. A spus despre el că, fiind invitat la hirotonirea întru episcop a lui Daniel Ciobotea, vicar mitropolitan - ajuns nu mult după aceea mitropolit al Moldovei -, Episcopul Ioan Ploscaru, după hirotonire, s-a așezat în genunchi în fața noului hirotonit și - după un obicei catolic -, i-a sărutat mâna, un gest care a produs o frumoasă impresie celor prezenți, "iar pe mine m-a entuziasmat", a mai adăugat mitropolitul.

Pentru atitudinea sa față de Biserica Română Unită mitropolitul Banatului a informat, în același interviu, că în cea de-a doua Conferință a preoților din Biserica Ortodoxă Română, i s-a cerut sancționarea.

Din declarațiile și comportarea judicioasă a Mitropolitului Nicolae Corneanu cu Biserica Română Unită se poate ușor trage concluzia că, dacă un astfel de ierarh ar fi fost - după Revoluția din decembrie 1989 - în scaunul Mitropoliei Ortodoxe Române a Ardealului, pe raza căruia trăiește marea masă a credincioșilor uniți cu Roma, și nu Mitropolitul Antonie Plămădeală, străin cu totul de problemele ardeleni, cum e și Patriarhul Teoctist Arăpaș - ambii vestigii nomenclaturiste ale Bisericii Ortodoxe Române, creaturi și colaboraționiști ai dictaturii ceaușiste - s-ar fi aplanat cu ușurință litigiul dintre cele două Biserici Românești surori. Atragerea în orbita acestei încleștări a unei părți din clerul ortodox ardelen și incitarea lui la violență și luptă fratricidă, ca și a episcopilor ortodocși sufragani din Cluj, Oradea, Alba Iulia și Baia Mare, în loc să diminueze conflictul, l-a intensificat la culme. Așadar, întreaga răspundere pentru *problema confesională din Trasilvania* cade în sarcina celor care au provocat-o în 1948, a părții fanarioto-balcano-moscovite din ierarhia Bisericii Ortodoxe Române, favorizată, încurajată și susținută și după Revoluție, de legiurile neabrogate ale regimului comunist, ca și cele ale puterii neocomuniste, prea puțin interesată de o reînnoire spirituală a țării, urmărind mai mult profituri electorale.

Episcopia ortodoxă română de la Alba Iulia a acționat în justiție Mitropolia Română Unită, pentru ocuparea catedralei. La 29 mai 1991, Tribunalul Alba utilizând procedura de urgență a emis o ordonanță prezidențială prin care a dat câștig de cauză reclamantei. Împotriva acestei ordonanțe Mitropolia Română Unită a declarat recurs. Judecat la 5 iunie 1991, *Tribunalul Județean Alba a hotărît admiterea recursului* și catedrala adjudecată definitiv stăpânului legitim, Arhiepiscopiei Greco-Catolice de Alba Iulia și Făgăraș a Mitropoliei Române Unite cu reședința la Blaj.

Un neașteptat epilog și de loc onorant pentru Ortodoxia românească, după emiterea ordonanței prezidențiale și înainte de judecarea recursului: în noaptea de 1/2 iunie 1991, pe la orele 2.00, preotul

Liviu Rotaru, împreună cu 5 până la 10 indivizi dintre care cei mai mulți erau țigani în stare de ebrietate, au pătruns în cele două turnuri ale catedralei și au tras clopotele la bătaia cărora au fost alertați blăjenii. Probabil că au scontat pe adunarea credincioșilor ortodocși, dar dimpotrivă, la orele 5 dimineața, catedrala era plină de credincioși greco-catolici. Asupra celor din turnuri s-au găsit sticle de benzină și vată îmbibată. Cerându-li-se să părăsească biserica s-au conformat. La orele 9, fiind în 2 iunie, zi de duminică, s-a putut începe Liturghia greco-catolică, fără incidente, plecând și ultimii 3 printre care și preotul Liviu Rotaru.

Pretextul Bisericii Ortodoxe Române de a recurge la un referendum între credincioși nu are legitimitate canonică după rânduiala vreunei dintre cele două biserici, ci e o inovație comunistă, stabilită prin decretul nr. 177 din 1948, emis de guvernul Groza - Gheorghiu Dej, direct pentru distrugerea Bisericii Române Unite. Se știe cum s-au realizat aceste majorități în 1948. Nu poate avea obiectivitate o consultare a credincioșilor, după ce preoții greco-catolici au fost alungați din parohii, iar cei ortodocși sunt acolo de peste 40 de ani, având toate mijloacele la dispoziție pentru a-și pregăti "electoratul", cum au făcut-o și până acum, atacând cu cetele de bătăuși acolo unde greco-catolicii și-au declarat identitatea. ***La fel se comportă și Biserica Ortodoxă Rusă cu greco-catolicii din Ucraina, comportare ce constituie pentru Biserica Ortodoxă Română un exemplu de urmat, pentru ea lumina venind - în continuare - de la Răsăritul moscovit.***

Biserica Română Unită așteaptă restituirea bunurilor sale patrimoniale de la Statul Român, care i le-a confiscat, dar acesta nu-și respectă nici obligațiile ce și le-a asumat ulterior prin decretul nr. 126/1990, prin care, răstălmăcind unilateral prevederile decretului nr. 358 din 1 decembrie 1948, nu se grăbește să restituie Bisericii Române Unite bunurile mitropolitane, episcopale, protopopești, mănăstirești, școlare etc.; tergiversând de la o zi la alta propriile sale hotărâri.

MITROPOLITUL ALEXANDRU TODEA, CARDINAL AL BISERICII CATOLICE. La constituirea noului Consiliu al Secretariatului General al Sinodului format din 15 membri, 12 aleși - câte trei din fiecare continent - iar trei numiți de Papa, Sfântul Părinte Ioan Paul al II-lea i-a numit pe următorii: Cardinalul Ratzinger, Mitropolitul Bisericii Române Unite Dr. Alexandru Todea și Episcopul polonez Muszinski. Din Consiliu mai fac parte Cardinalii Lustiger și Daneels, aleși ș.a.

Cu ocazia vizitei făcute la Roma în luna martie 1991 "ad limina Apostolorum" împreună cu ceilalți ierarhi catolici din țară la propunerea unanimă a episcopatului catolic de ambele rituri, Mitropolitul dr. Alexandru Todea a fost numit președinte al Conferinței Episcopatului Catolic din România, fapt unic în lumea catolică.

În Consistoriul papal din 28 mai 1991, Sfântul Părinte Papa Ioan Paul al II-lea a anunțat numirea a 22 noi cardinali ai Bisericii Catolice. Al doilea în ordine, după Arhiepiscopul italian Angelo Sodano, Prosecretar de Stat al Vaticanului, a fost pronunțat numele Arhiepiscopului dr. Alexandru Todea, Mitropolitul Bisericii Române Unite (Greco-Catolice). Printre cei 22 au mai fost numiți: Edward Cassidy din Curia Romană, originar din Australia, R. Coffy, Arhiepiscop de Marsilia, Arhiepiscop Guido del Mestri, fost secretar al nunțiatului din București, expulzat de guvernul român în 1950, A. de Bevilacqua, Arhiepiscop de Philadelphia (SUA), Y. Korec, Episcop din Slovacia, C. Sterzinsky, Episcop de Berlin, Cardinalul chinez Gong-Pinmei, numit "in pectore" în 1979, publicat abia acum fiind închis între anii 1955-1985, abia în 1988 emigrând în SUA.

Promovarea solemnă, festivă, a noilor cardinali a avut loc la Roma în zilele de 28-29 iunie 1991. Pe lângă episcopii români uniți, la festivitate a participat și o mulțime de pelerini din România.

Mitropolitul dr. Alexandru Todea este al doilea cardinal român din toate timpurile - dacă nu luăm în considerare pe maramureșanul Ștefan Vancea numit la 7 iulie 1243 de către Papa Inocențiu al IV-lea, Cardinal al Bisericii Romano-Catolice maghiare -, întâiul fiind eroul neamului și martirul Bisericii Române Unite, dr. Iuliu Hossu, episcop de Cluj-Gherla numit de către Papa Paul al VI-lea, la 28 aprilie 1969, Cardinal "in pectore", adică ținut secret în inima Papei, adus mai târziu la cunoștință publică. Destăinuirea s-a făcut la 5 martie 1973, după moartea Episcopului ostracizat la Mănăstirea Căldărușani, survenită la 28 mai 1970.

Prin numirea între principii purpurați ai Bisericii Catolice a Mitropolitului Român dr. Alexandru Todea, Sfântul Părinte Papa Ioan Paul al II-lea a consfințit prețuirea acordată, atât Eminenței Sale pentru meritele câștigate și suferințele îndurate în timpul prigoanei ateo-comuniste de peste 40 de ani, cât, totodată, și Bisericii Române Unite și întregului neam românesc.

ABREVIERI

idem = același autor

ibidem = în același loc, în pasajul, capitolul sau lucrarea citată

urm, sq = pagina sau paginile următoare

p. = pagina

pp. = paginile

(s.n.) = sublinierea noastră

(n.n.) = nota noastră

CS = *Călători străini despre Țările Române*, vol. I, București, 1968, sq.

DFC = *Dictionnaire apologetique de la Foi Catholique* (M. Jugie). Extras tradus de Pr. Alexandru Sechel, Manuscris, 62 p.

FRT = *Fontes Rerum Transilvanicarum, collegit et edidit A. Veress. Epistolae et acta jesuitarum Transilvaniae temporibus principum Báthory*, Budapesta, vol. I-1911; II-1913; III, A. Posevini, Transilvania, 1913; *Acta et Epistolae relationum Transilvaniae Ungariaeque Moldavia et Valachia*, 1914.

FHDR = *Fontes Historiae Daco-Romanae*, București, I-1964; II-1970; III-1975; IV-1982.

IBOR = Păcurariu, Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, București, vol. I, II, III, 1981.

Msi = Mansi, John, Dominici, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectie, Florentiae*, tom. I, 1579, apoi Paris și Lipsia, 31 vol.

N = Nilles, Nicolaus, *Symbolae, Oeniponte*, 1885.

SN = Șincai, Gheorghe, *Opere, Hronica Românilor*, Editura pentru Literatură, tom. I-1967; II-III-1969.

PG = Migne, I. P., *Patrologia Greacă*

PL = *Patrologia Latină*

NOTE

1. E vorba de Pr. prof. Ioan Coman în *Scriitori Bisericești - Epoca străromână*, Edit. Institut. Biblic și de Misiune al Bis. Ort. Române, București 1979.
2. Nicolae Șerban Tanașoca, *Cât de bizantină este civilizația românească în Istoria neelucidate din "Almanahul Estival '87 Luceafărul"*, p. 163.
3. P. G. 10 951 și 12 92; FHDR, I, 713 și 717.
4. Cfr. S. Niculae, *Pătrunderea creștinismului în Scythia Minor*, în volumul *De la Dunăre la Mare*, Galați, 1977, pp. 24-25.
5. Mircea Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1986, vol. II, p. 172.
6. Eutropius, *Breviarum ab Urbe Con-dita*, citat la dr. I. Șerban, *Dacia în lumina noilor interpretări a Istoriei lui Flavius Eutropius*, în "Noi Tracii", Milano, nr. 71/1989, p. 4.
7. Cf. "Tribuna" - Cluj, An. XVI, nr. 9/1972, p. 2.
8. I. I. Russu, *Etnogeneza Românilor*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București 1981, p. 194.
9. Idem I. I. Russu, *Op. cit.* p. 200.
10. I. Rămureanu, *Sinodul II ecumenic*, în "Studii Teolog.", An. XXI, Nr. 5-6/1969, p. 343.
11. N. S. Tanașoca, *Op. cit.* p. 162.
12. Dr. Nestor Vornicescu, *Primele scrieri patristice în literatura noastră*, Sec. XIV-XVI, Craiova 1984, p. 55.
13. Idem, *Op. cit.* pp. 61-62.
14. N. S. Tanașoca, *Op. cit.* pp. 162-163.
15. Dr. A. L. Tăutu, *Dionisie Românul, o podoabă a Bisericii noastre strămoșești*, Roma, 1967; I. Coman, *Op. cit.* pp. 70-73; dr. N. Vornicescu, *Op. cit.* pp. 66 sq.
16. Dr. N. Vornicescu, *Op. cit.* p. 69.
17. Dr. A. L. Tăutu, *Op. cit.* p. 39, textul original latin și traducerea.
18. Idem, *Op. cit.* p. 98.
19. Dr. N. Vornicescu, *Op. cit.* p. 72
20. Ion Ițu, *Ad nostrum vatem Niceta*, în "Steaua" - Cluj-Napoca, Nr. 11/1988, p. 38.
21. Idem, *Op. cit.* p. 63.
22. I. Coman, *Op. cit.* p. 98.
23. Idem, Cap. 3, *Profilul misionar și literar al Sf. Niceta de Remesiana*, pp. 93-174.
24. I. Zeiller, *Un ancien évêque de Illyricum peut être auteur de Tedeum, St. Niceta de Remesiana*, în *Comptes rendus Accad I et Belles Lettres*, Paris, 1942, pp. 156-169, citat de I. Barnea, V. Pârvan și problema creștinismului în Dacia Traiană, în "Studii Teologice" (II, A X 1958, Nr. 1-2 p. 100 și I. G. Coman, *Op. cit.* pp. 123-127.
25. I. G. Coman, *Op. cit.* p. 100.
26. I. Ițu, *Op. cit.* p. 38.
27. N. Vornicescu, *Op. cit.* p. 97.
28. N. S. Tanașoca, *Op. cit.* p. 162.
29. Idem, *Op. cit.* p. 162.
30. PL, 13.
31. D. Onciul, *Papa Formosus în tradiția noastră istorică*, publicat în volumul *Lui Titu Maiorescu, omagiu*, Buc. 1946, pp. 311-322 și mai recent în ediția critică îngrijită de Iulian Sacerdoțeanu, D. Onciul, *Studii istorice*, II, Buc. 1969, pp. 5-18.
32. Șt. Meteș, *Istoria Bisericii și a vieții religioase a Românilor din Transilvania și Ungaria*, Sibiu, 1935, "Librăria Arhidie-cezană", pp. 26-27.
33. IBOR, vol. I, p. 70.
34. N. S. Tanașoca, *Op. cit.* pp. 165-166.
35. C. C. Giurescu, *Însemnătatea inscripției de limbă latină de la Biertan*, în "Mitropolia Olteniei", Nr. 5/1970, p. 476.
36. Franz Dvornic, *Les slaves, Bizance et Rome en IX-me siecle*, Paris, 1926, pp. 203-208.
37. PL, 126, 850.
38. F. Dvornic, *Op. cit.* pp. 268-269; PL 124, 904-906.
39. F. Dvornic, *Op. cit.* p. 271.
40. N. Klinka, *Staroslavski iazâc*, Moscova, 1960; p. 21, la I. D. Negulescu, *Limba slavă veche*, Buc. 1961, pp. 44-47 și 129-136; în "Mitropolia Olteniei", A 21/1969, nr. 5-6, p. 456.
41. D. Onciul, *Scrieri istorice*, Buc. 1968, p. 18.
42. Șt. Meteș, *Op. cit.* pp. 28-29.
43. V. Pârvan, *Contribuții epigrafice*, cit. de Șt. Meteș în *Op. cit.* p. 19.
44. IBOR, I. p. 179.

45. Vezi Fliche-Martin, *Histoire de l'Eglise*, Paris, 1940, p. 375.
46. *Tripartitum*, Tom. I, *Tirnaviam*, 1715, pp. 125-126.
47. PG, I, XX, col. 1172.
48. DFC, col. 344-395, *Biserica Greacă*.
49. Idem.
50. Idem, Cod. Theod., Lib. I, cap. I, 7.
51. Idem.
52. Idem.
53. Idem, III, *Săvârșirea schismeii*.
54. Idem.
55. PG, t. II, col. 721-742.
56. Will, *Acta et scripta que de con-troversis ecclesiae composita extant*, Leipzig, 1861, pp. 196, 198.
57. PG, 120, 781 sq.; PL, 143, 929 sq.
58. PL, 143, 1001-1004.
59. PG, 120, 741-747.
60. Will, *Epistola către Petru al Antiohiei*, pp. 180-183.
61. DFC.
62. Idem, *Despre Mihai Cerularie*.
63. Idem, *Biserica Greacă*.
64. A. I. Herten, *Opere filosofice alese*, vol. I. Ed. Cartea Rusă, 1952, pp. 337-338, 348.
65. Revista "Literatură și Artă" - Chi-șinău, Nr. 23 (2287), 29/V - 1989, p.3.
66. N. S. Tanașoca, *Op. cit.*, p. 160.
67. Hergenröther, *Phtius*, I, p. 820 și urm. citat în DFC.
68. Msi, t. XXXVIII, col. 575-634, cit. în DFC.
69. DFC, *Diferențe cu privire la botez*.
70. Idem, *Revista augustiniană*.
71. Idem, *Mărturisirea de credință a lui Dosithei*, în cap. 16.
72. Ibidem, *Divergențe privind Pocăința, Ungerea de pe urmă și Preoția*.
73. Mt. XIX, 4-6; I Cor. VII, 10-11; Mt. V, 31-32; XIV, 3 sq.; XIX, 3-9; Mc. VI, 17 sq.; X, II sq; Rom. VII, 2 sq.
74. *Manual de drept canonic*, Atena 1898, p. 540.
75. *Mărturisirea de credință a lui Petru Movilă*, I, Răsp. 64.
76. Idem, Răsp. 66.
77. Idem, Răsp. 65.
78. Androutsos, *Dogmatica*, pp. 434-435.
79. FRT, V, 209.
80. St. Bârsănescu, *Pagini nescrise din istoria culturii românești*, Edit. Academiei, Buc. 1971, pp. 28-29.
81. IBOR, p. 209.
82. A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*, I, Edit. Științifică și Enciclopedică București 1985, p. 347.
83. A. D. Xenopol, *Op. cit.*, 345-346.
84. Ibidem.
85. Șt. Pascu, *Transilvania și Biserica Romei*, manuscris în arhiva personală Prunduș.
86. A.D. Xenopol, *Op. cit.*, pp. 348 și urm.
87. Șt. Pascu, *Op. cit.*, p. 13.
88. Idem, p. 11.
89. Idem, pp. 16-17.
90. Ibidem.
91. Idem, p. 12.
92. Șt. Pascu, *Voievodatul Transilvaniei*, IV.
93. Hunfalvi, *Az oláhok története*, I, Budapest, 1893, pp. 480-481, citat de Șt. Meteș în *Istoria Bisericii românești din Transilvania*, citată mai sus, p. 65; Șt. Pascu în *Transilvania și Biserica Romei*, mss. pp. 17-18.
94. IBOR, p. 249.
95. A. D. Xenopol, *Op. cit.*, p. 316.
96. Diacon G. Moiescu, *Catolicismul în Moldova până la sfârșitul secolului al XIV-lea*, București, pp. 25-26.
97. *Istoria Bisericii Române*, I, Instit. Bibl. 1957, pp. 13-14.
98. *Episcopia de Siret*, în "Revista Catolică", Buc. 1913, p. 233.
99. N. Iorga, *Istoria comerțului româ-nesc*, Buc. 1925, p. 78.
100. C. Auner, *Episcopia de Baia*, în "Revista Catolică", Buc. 1915, p. 89.

101. Idem, p. 91.
102. C. Auner, *Cel din urmă episcop de Siret*, în "Revista Catolică", Buc. 1915, pp. 95-96.
103. Idem, pp. 108-109.
104. I. D. Suci, *Monografia Mitropoliei Banatului*, Timișoara, 1977, p. 13.
105. Z. Pâclișeanu, *Istoria Bisericii Române Unite*, în "Buna-Vestire" Roma, Nr. 3-4, iulie-decembrie 1976, pp. 34-35.
106. Șt. Meteș, *Op. cit.* p. 257.
107. Phrantzes, *Cronica Majus*, II, 178-179, cit. la Z. Pâclișeanu, *Unirea la Florența*, în "Cultura Creștină", Blaj, nr. 7-8/1939, pp. 442-443.
108. Cf. Louis Berg - G. Kletz, *A keleti egyházak, egyesülése a Kath. Egyházzal a századok folyamán*, (Keleti Egyház, nr. 2/1939) cit. la D. Neda, *Strădanii bine-cuvântate*, în "Cultura Creștină", p. 253 Nr. 7-8/1939.
109. Dr. Zoltan Veremund, *Szent Anselm*, Budapest, 1934, p. 117, cit. la D. Neda, *Op. cit.* p. 453.
110. A. L. Tăutu, *Devotamentul lui Ioniță Asan către Scaunul Apostolic al Romei*, în "Buna Vestire", Omagiu, Roma 1975, p. 201.
111. Walter Verden, *Der Papstum und Byzanz*, Berlin 1903, cit. la A.L. Tăutu în *Discuții teologice de la Sinodul unionist de la Ferrara-Florența*, în "Buna-Vestire", Omagiu, II, T-I p. 124.
112. PG, CI, I 1332, cit. la A. L. Tăutu în "Buna-Vestire", Omagiu, II, p. 124.
113. HD, part. II, p. 497, doc CCCCLX.
114. Cf. A. Bally, *Bizance*, Paris 1938, pp. 352-410, citat la Z. Pâclișeanu, *Op. cit.* 454.
115. Gill, p. 195, cit. A. L. Tăutu, *Op. cit.* p. 150.
116. PG, 161, 358, cit. la același p. 150.
117. Ibidem.
118. Ibidem.
119. Idem, p. 193.
120. Cf. Auner, *Op. cit.* p. 389.
121. Idem, pp. 406-407.
122. Idem, *Op. cit.* p. 560.
123. *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, cit. pp. 325-326.
124. D. Cantemir, *Descriptio Moldaviae*, Ed. Academiei, Buc. 1875, p. 152.
125. A. Bunea, *Mitropolitul Sava Brancovici*, Blaj, 1906, p. 32.
126. A. Bunea, *Vechile episcopii românești*, Blaj, 1902, pp. 113, 114.
127. T. Cipariu, Arhiv. pp. 611-612.
128. St. Taședan, *Sate și preoți calvinești în Bihor*, în "Răvașul" din Cluj, VII/1909, pp. 392-394.
129. Z. Pâclișeanu, *Pentru ce nu a reușit Reforma între români*, în "Buna-Vestire", XIV, Nr. 3-4, Roma, dec. 1975, pp. 71-72.
130. Idem, p. 73.
131. Ibidem.
132. Idem, p. 76.
133. *Condiția a 19 din diplomele de numire a episcopilor Varlaam și Teofil*, la Z. Pâclișeanu, *Op. cit.* p. 81.
134. N. I., p. 164-165 și 848-849.
135. N. Iorga, *Sate și preoți din Ardeal*, 1902, pp. 166-171; 175-176.
136. T. Cipariu, *Op. Cit.* pp. 254-255.
137. T. Cipariu, în *Acte și fragmente*, Blaj 1855, pp. 240 și urm.
138. N. I., p. 208.
139. Idem, p. 220.
140. Z. Pâclișeanu, *Biserica românească din Maramureș și Bihor*, în "Buna-Vestire" Roma, An XVI, Nr. 1-2/1977, p. 28.
141. SN, Anul 1721.
142. Z. Pâclișeanu, *Episcopul Ioan Inochentie Micu Klein*, în "Buna-Vestire", An XVI, Nr. 3-4, dec. 1977, p. 5.
143. A. Bunea, *Istoria scurtă a Bisericii Române Unite cu Roma*, în "Șematismul Arhid. Mitropolitane", 1900, p. 24.
144. Z. Pâclișeanu, idem în nr. 3-4, p. 24.
145. Idem, p. 95.
146. Idem, p. 97.
147. Idem, p. 89.
148. Idem, p. 90.
149. G. Bogdan Duică, *Procesul episcopului Ioan Inochentie Micu Klein*, la Z. Pâclișeanu, "Buna-Vestire", cit. pp. 90-91.
150. Z. Pâclișeanu, "Buna-Vestire", An. XVII, pp. 23-25.

151. A. Bunea, *Op. cit.* în *Șematismul Arhid. Mitropolit*, 1900, p. 31.
152. *Idem*, p. 34.
153. *Idem*, p. 84.
154. S. Micu, la Timotei Cipariu în *Acte și fragmente*, Blaj 1855, p. 125.
155. *Idem*, pp. 126-130.
156. A. Bunea. *Op. cit.* p. 37-38.
157. Oct. Bârlea, *Trei reviste românești*, în "Perspective", An X, Nr. 37-38, VII-XII/1987, pp. 29-45.
158. Jana Balacciu - Rodica Chiriacescu, *Dicționar de lingviști și filologi români*. Ed. Albatros, Buc. 1978, pp. 71-72.
159. Cf. A. Bunea, *Op. cit.* în *Șematism. Arhid. Mitropolit*. 1900, pp. 38-41.
160. *Ibidem*.
161. *Ibidem*.
162. Oct. Bârlea, *Mitropolia Bisericii Române Unite, proclamată în 1855 la Blaj*, în "Perspective" Nr. 37-38, iulie-decembrie 1987, An X. p. 152.
163. *Schematismus historicus M. Varadinensis* L. R. anni 1896, p. 74.
164. A se vedea și *Schematismus venerabilis cleri Diocesis Magno Varadinensis Graeci Ritus Catholicorum, pro anno jubilaris 1900*, Oradea 1900, p. 23.
165. A. Bunea, *Op. cit.* p. 64.
166. *Schematismus venerabilis cleri, Dioecesis Magno-Varadinensis, Graeci Ritus Catholicorum pro anno MDCCCXLIV*, p. 52.
- 167-168. Cf. O. Bârlea, *Op. cit.* pp. 6 și 236.
- 168A. I. Dumitriu Snagov, *Le Saint Siège et la Roumanie moderne 1850-1866*, Roma, 1982, pp. 27-28, 229-230.
169. A. Bunea, *Op. cit.* pp. 44-45.
170. *Idem*, p. 51.
171. Al. Lupeanu Melin, *Pomenire pioasă*, în "Cultura Creștină", Nr. 1/1936, p. 45.
172. Dr. V. Bojor, *Episcopul diecezei gr. cat. de Gherla*, Tg. Mureș, 1939, p. 560.
173. Al. Lupeanu Melin, *Op. cit.* p. 45.
174. *Idem*, p. 46.
175. *Ibidem*.
176. *Idem*, p. 49.
177. *Ibidem*
178. "Curierul Creștin ", Cluj din 7 iunie 1941.
179. *Ibidem*.
180. *Ibidem*.
181. Cf. *Almanahul Provinciei Mitro-politane Române Unite de Alba Iulia și Făgăraș pe ziua de 1 ianuarie 1942*, editat de "Unirea Poporului", Blaj, 1942.
182. Cf. A. Rațiu, *Biserica furată*, Ed. Argus, Cluj-Napoca 1990, p. 105.
183. *Idem* p. 106.
184. *Idem*, pp. 106-107.
185. Canonical Ioan Coltor a fost unul dintre marii oratori ai Bisericii Române Unite din toate timpurile.
186. Al. Rațiu, *Op. cit.* p. 108.
187. *Idem*, p. 109.
188. Iacob Radu, *Istoria Diecezei Române Unite a Orăzii Mari*, Oradea 1932, p. 151.
189. I. Radu, *Op. cit.* p. 102.
190. *Idem*, p. 163.
191. Dr. V. Bojor, *Op. cit.* p. 307.
192. O parte din predici au fost publi-cate prin grija fratelui său prepozitul Iacob Radu de la Oradea.
193. *Dieceza Lugojului, Șematism istoric*, Lugoj, 1903, pp. 119-120.
194. *Idem*, p. 121.
195. I. Radu, *Op. cit.* p. 181.
196. *Idem*, p. 186.
197. E. Potoran, *Bunul Păstor*, Zalău, 1947, p. 11.
198. E. Potoran, *Op. cit.* p. 12.
199. *Idem*, p. 19.
200. Al. Rațiu, *Op. cit.* p. 108.
201. Dr. V. Bojor, *Op. cit.* pp. 79-170.
202. I. Balacciu și R. Chiriacescu, *Op. cit.* pp. 55-56.
203. Dr. V. Bojor, *Op. cit.* p. 352.

204. P. Baci, *Prefectul Câmpiei Arde-lene* Edit. Litera 1977, p. 27.
205. Al. Todea, *Mitropolitul Bisericii Române Unite*, Postfață la volumul omagial "Iuliu Hossu", manuscris pregătit pentru apariție.
- 205A. O biografie mai amplă a cardinalului Iuliu Hossu a fost scrisă de un colectiv de autori în 1985, la aniversarea Centenarului nașterii înaltului ierarh, care din motivul arhicunoscut - persecuția comunistă - nu a putut vedea încă lumina tiparului. Se duc tratative pentru editare.
206. I. Boroș, *Dieceza Lugojului*, în *Șematismul istoric* citat mai sus, Lugoj, 1903, p. 6.
207. Idem, p. 8.
208. Idem, pp. 22-23.
209. N. Brânzeu, *Unirea cu Roma...* în "Cultura Creștină", Nr. 5/1936, p. 268.
210. I. Boroș, *Op. cit.* p. 27.
211. N. Brânzeu, *Op. cit.* în "Cultura Creștină" Nr. 6/1936, pp. 359-360.
212. *Almanahul Provinciei Mitropolitane Române Unite pe 1942*, cit. mai sus, pp. 20-24.
213. I. Boroș, *Op. cit.* pp. 91-92.
214. Idem, p. 94.
215. V. Pârvan, *Dacia, Civilizațiile străvechi din regiunile carpato-danubiene* Ed. Marvan, Buc. 1937. pp. 147, 185-186.
216. *Cartea de Mărturie a Sinodului de unire din 7 octombrie 1698*.
217. Idem.
218. Z. Pâclișeanu, *Istoria Bis. Rom. Unite*, în "Buna-Vestire", Roma, XVI, Nr. 3-4, iulie-decembrie 1977, pp. 113-114.
219. Ibidem.
220. Ibidem.
221. Șt. Pascu, *Ce este Transilvania?* Ed. Dacia, Cluj-Napoca 1983, p. 104.
222. *Izvoarele Răscoalei lui Horia*, Seria B, Izvoare narative, vol. I. Edit. Acad. R. S. R. 1983, p. 356.
223. Șt. Pascu, *Transilvania în lumina datelor geopolitice, istorice și statistice*, Tip. "Lumina" - Miron Roșu, Blaj 1944, p. 183.
224. Șt. Pascu, *Op. cit.* pp. 187-188.
225. C. Loghin, *Chestiuni de limba română pentru bacalaureat*, București, 1938, p. 155.
226. G. Călinescu, *Istoria Literaturii Române de la origini până în prezent*, Ed. Minerva, Buc. 1982, p. 63.
227. V. Netea, *Pe drumul unității naționale*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1975, p. 62.
228. V. Netea, *Op. cit.* pp. 65-66.
229. Șt. Pascu, *Op. cit.* p. 196.
230. N. Iorga, *Istoria românilor din Ardeal și Ungaria*, I, p. 451, cit. la Iacob Mârza în *Școală și Națiune*, Dacia - Cluj-Napoca 1987, pp. 198-199.
231. Șt. Pascu, Ibidem.
232. Al. Papiu Ilarian, citat la Șt. Pascu în *Op. cit.* p. 207.
233. Dr. I. Lupaș, *Viața și faptele lui Andrei Șaguna*, Buc. Ed. Casa Școalelor, 1926, pp. 86-90.
234. G. Barițiu, *Părți alese din Istoria Transilvaniei pe 200 de ani în urmă*, vol. I, Sibiu 1889, pp. 660.
235. V. Netea, *Lupta românilor din Transilvania pentru libertate națională (1848-1881)*, Ed. Știință. Buc. 1974, pp. 355 și urm.
236. Șt. Pascu, *Op. cit.* p. 242; *Istoria Ro-mâniei în date*, Ed. Encicloped. 1972, p. 231.
237. Șt. Pascu, *Op. cit.* pp. 353-384.
238. I. Lupaș, *Op. cit.* p. 104.
239. V. Netea, *Op. cit.* pp. 412-422.
240. Șt. Pascu, *Op. cit.* p. 257.
241. Idem, p. 267.
242. Idem, p. 268.
243. Iacob Mârza, *Op. cit.* p. 194 și urm.
244. N. Gudea, *Spiritul Bibliei și ... Revărsarea de ură*, în revista "Atlas - Clujul Liber", Nr. 41/sept. 1990. p. 4
245. G. Călinescu, *Op. cit.* p. 444.
246. Cf. dr. S. A. Prunduș, *Cu adevărat oameni între oameni*, comunicare ținută la 19/V - 1986 la Arhivele Statului din Cluj, manuscris.
247. Ibidem.
248. Colectiv de autori, *Biserica Română Unită*, Madrid 1952, pp. 238-239.
249. Revista "Ortodoxia" Nr. 1/1949, pp.127-128.
250. Al. Cerna Rădulescu și N. Sădeanu, *Reunificarea Bisericii Românești din Ardeal*, Buc. 1948, p. 3.
251. Idem, pp. 4-5.
252. "Telegraful Român" - Sibiu, din 26 iunie 1948.

253. "Foaia Diecezană" - Caransebeș, 19 sept. 1948.
254. *Biserica Română Unită* - Madrid, *Cât mai sus*, pp. 290-296.
255. Al. Rațiu, *Op. cit.* pp. 110-112.
256. *Scrisoarea* a fost trimisă protopopilor districtuali, după cum ne mărturisește Pr. I. V. Botiza, prof. de teologie, pe atunci student în teologie, unul dintre curieri, reședința fiind supravegheată de Securitate, au ieșit de la Episcopie prin fundul grădinii, trecând peste Canalul Morii, s-au îndreptat spre gară și au luat trenul în direcția protopopiatelor respective.
257. Declarație comunicată de Pr. Al. Nicula, protopopul Clujului.
258. *Solemnitatea religioasă de la Alba Iulia*, în "Universul" din 23 octombrie 1948.
259. *Episcopul Ioan Bălan*, în "Ardealul" - Satu Mare, An I, Nr. 16 din 9 octombrie 1990, p. 4.
260. Al. Rațiu, *Op. cit.* p. 99.
261. Datele privitoare la *Statutul de organizare, conducere și administrare a Cultului Catolic din România*, ne-au fost puse la dispoziție de Pr. Nicolae Bălan, preot greco-catolic, fost notar de stat la Brașov.
262. Al. Rațiu, *Op. cit.* pp. 18-19.
263. *Episcopul Ioan Bălan*, în "Ardealul" - Satu Mare, An I, Nr. 16, p. 4.
264. Al. Todea, Mitropolit, *Biserica Greco-Catolică din România*, în "Viața Creștină" - Cluj, Serie nouă, Nr. 4/1990, p. 2.
265. Al. Rațiu, *Op. cit.* p. 106.
266. A. N. Simionescu, *Greco-cato-licismul o trădare?* în "Baricada" - Cluj, An I, nr. 7/1990, p. 3.
267. Ibidem.
268. D. Pârcălab, *Baia Mare - Gelu Voican V. și ofițerii de Securitate din Șomcuta compromis ortodoxismul*, în "NU" Cluj, nr. 33/1990, p. 7.
269. Consemnarea convorbirii în arhiva personală a lui S. A. Prunduș, Cluj.
270. Citat din articolul *Încrестări - Din răbojul vremii*, publicat în săptămânalul "Ardealul" din Satu Mare, An. I, nr. 16 din 9 octombrie 1990, p. 2, semnat de Pr. Vasile Andercău, din care am extras biografia Episcopului I. Hirțea.
271. Ibidem.
272. *Biografia episcopului I. Dragomir* este un extras din articolul *Episcopul Dr. Ioan Dragomir*, apărut sub semnătura Pr. prof. Gheorghe Velea din Baia Mare, în săptămânalul "Ardealul" din Satu Mare, Nr. 16 din 9 octombrie 1990.
273. I.V. Botiza, *40 de ani (1948-1988), eseu memorialistic*, manuscris, p. 15.
274. Cf. *Interviul acordat de Mitropolitul Dr. Alexandru Todea* publicat în "Astra" - Sibiu, An. IX, Nr. 4 (223) aprilie 1990, consemnat de D. Vasi Soimușeanu.
275. Vezi "Viața Creștină" - Cluj; Serie nouă, An. I, Nr. 18/X- 1990, *Festivitățile de instalare*.
276. Scrisoare datată la 13 iulie 1975 de Episcopul Ioan Ploscaru al Lugojului, adresată lui S. A. Prunduș, în arhiva personală a acestuia din urmă.
277. Cf. "Viața Creștină" - Cluj, Serie nouă, an I, Nr. 3, III - 1990, p. 2.
278. Ibidem.
279. Cf. *Baia Mare - Prima consacrare în libertate de episcopi greco-catolici, Vasile Hossu, episcop de Oradea* în "Viața Creștină" - Cluj, Serie Nouă, An. I, Nr. 9/VI - 1990, p. 1; *Părintele profesor Vasile Hossu - noul episcop al Eparhiei Române Unite Oradea*, în "Deșteptarea Credinței" - Dej, Nr. 3/iunie 1990.
280. Vezi *Lucian Mureșan, episcop de Maramureș*, în "Viața Creștină", serie nouă, An I, Nr. 9/VI - 1990, p. 1; *PSS Lucian Mureșan, episcop de Maramureș* în "Deșteptarea Credinței" - Dej, Nr. 8/novembrie 1990, pp. 10-12, semnat de Pr. Alexandru Sechel.
281. *O corespondență telefonică a Pr. A. Sechel* în "Deșteptarea Credinței" - Dej, An. II, Nr. 1 - 1991, pp. 15-16, rubr. "Actualitatea".
282. *Întru mulți ani, Stăpâne! George Guțiu episcop greco-catolic de Cluj-Gherla*, în "Viața Creștină" - Cluj, serie nouă An. I, Nr. 10/VI - 1990.
283. Nic. Mareș, *Emigrația Română din America*, în "Steaua" - Cluj, An. XLII, Nr. 1/1991, p. 24.
284. *Anuarul Pontifical 1990*, p. 561.
285. *Unirea Almanac for 1991* (Calendarul Unirea pe 1991), publicat de Dieceza Catolică Română "Sfântul George", Canton - Ohio.
286. Cf. *Calendarul Bisericii Române Catolice din America pe 1969*, p. 41 și *Almanac Unirea 1991*, citat mai sus.
287. *Misiunile Române Unite în America de Sud în Calendarul Bisericii Române Catolice din Statele Unite*, 1956, pp. 30-32.
288. Ibidem.
289. Ibidem.

290. Justinian Chira, *Unitatea Națională și Bisericească, comoara cea mai sfântă a poporului român* în, *Îndrumător Bisericesc, misionar și patriotic*, 1989, editat de Arhiepiscopia Ortodoxă Română Cluj, p. 140.

291. Cf. Protosinghel Daniel Ciobotea, *Uniatismul sau dialog de Conciliere*, articol în "Lumea Creștină", supliment al ziarului "România liberă", Nr. 37, Serie nouă din 4 februarie 1990, p. III.